

Tutkimusyhteistyön kehittyvät sopimuskäytännöt

Markku Lampola, Tuomas Aho

Sitran raportteja

73

SITRA

**Tutkimusyhteistyön
kehittyvät sopimuskäytännöt**

Tutkimusyhteistyön kehittyvät sopimuskäytännöt

Markku Lampola

Tuomas Aho

Sitran raportteja 73

Taitto: Marianne Laune

Kannen kuva: Corbis

ISBN 978-951-563-592-1 (URL:<http://www.sitra.fi>)

ISSN 1457-5728 (URL:<http://www.sitra.fi>)

Sitran raportteja -sarjassa julkaistaan tutkimusten, selvitysten ja arviointien tuloksia erityisesti asiantuntijoiden käyttöön.

Raportteja voi tilata Sitrasta, puhelin: (09) 618 991, sähköposti julkaisut@sitra.fi

Edita Prima Oy

Helsinki 2007

Sitran esipuhe

Tutkimusyhteistyö korkeakoulujen ja yritysten välillä on keskeinen osa kansallista innovaatiojärjestelmäämme. Joustavasti toimiva yhteistyö on osoittautunut tehokkaaksi tavaksi hyödyntää pienen maan rajallisia tutkimusresursseja silloin, kun perustutkimus tai soveltava tutkimus on mahdollista saattaa palvelemaan myös kaupallisia ja yleishyödyllisiä intressejä.

Käytännön sopimustoiminnalle tutkimusyhteistyön jatkuva lisääntyminen ja monimuotoistuminen sekä normiympäristön muutokset asettavat uusia haasteita. Sopimuskäytännöt vaihtelevat korkeakoulusta toiseen ja jopa korkeakoulujen sisällä, johtuen muun muassa korkeakoulujen paikoin hajautetusta päätöksenteosta.

Jo ennen vuoden 2007 alusta voimaan tulleen lain¹ valmistelua tuotiin eri tahoilta esiin huoli sopimuskäytäntöjen vaihtelevuudesta sekä tarve kehittää ja yhdenmukaistaa sopimuskäytäntöjä. Tutkijoiden oikeuksien siirtoon liittyen sopimuskäytäntöihin katsottiin myös tarvittavan lisää yhdenmukaisuutta.

Tämän johdosta Sitra päätti käynnistää käsillä olevan hankkeen. Hanke on luontevaa jatkoa monille muille kansallisen innovaatiojärjestelmän tehostamiseen tähtääville Sitran selvityshankkeille. Haastavan työn tekijöiksi ryhtyivät OTL Markku Lampola (Lawtech Oy) ja OTL Tuomas Aho (nykyisin Lexor Oy), joilla on pitkä kokemus sekä teollis- ja tekijänoikeuksiin että sopimusjuridiikkaan liittyvistä kysymyksistä. He ovat osallistuneet myös korkeakoulukeksintölain valmistelutyöhön sen eri vaiheissa.

Työn kuluessa tuli ratkaistavaksi, tavoitellaanko vakiosopimustyyppisiä malleja vai tyydytäänkö muistilistan kaltaiseen apuvälineeseen. Yhteisesti päädyttiin siihen, että on syytä luopua vakiosopimusmalliajattelusta. Työn tekijöitä pyydettiin yhden mallin tai sopimusehdon sijaan vaihtoehtoja ainakin

¹ Laki oikeudesta korkeakouluissa tehtyihin keksintöihin (korkeakoulukeksintölaki).

sellaisten sopimuskohtien osalta, jotka sisältävät kaupallisia ratkaisuja tai ovat muutoin monimuotoisia. Työn tekijöille jätettiin vapaus esittää nämä joko itse sopimusteksteissä tai erillisissä selitysosioissa.

Raportti on tarkoitettu kaikkien tutkimusyhteistyön osapuolten vapaasti hyödynnettäväksi. Selvää on, että se on kuitenkin tarkoitettu vain apuvälineeksi ja yleiseksi oppaaksi, eikä se voi korvata juridisen asiantuntemuksen käyttöä ja tilannekohtaista harkintaa. Raportin sisällöstä, mukaan lukien siinä esitetyt kannanotot, vastaavat yksin oppaan laatijat. Myös mahdollisiin lisäkysymyksiin ja kommentteihin vastaavat selvityksen tekijät.

Lopuksi kiitän Sitran puolesta raportin tekijöitä Markku Lampolaa ja Tuomas Ahoa vaativan projektin onnistuneesta läpiviennistä.

Helsingissä, tammikuussa 2007

Anu Nokso-Koivisto
johtaja
Sitra

Tekijöiden saatesanat

Suomessa ei ole syntynyt merkittävää yhteistyötä sopimuskäytäntöjen kehittämisessä elinkeinoelämän ja korkeakoulujen välille. Neuvotteluyrityksiä tutkimuksen sopimusmalleista tai puitesopimuksista on eräiden yliopistojen ja yksittäisten yritysten kohdalla ollut, mutta ne eivät ole johtaneet pysyviin tuloksiin.

Tarve kehittää ja harmonisoida sopimuskäytäntöjä on kuitenkin ilmeinen. Jo uudet yhteistyömuodot edellyttävät uudenlaisia sopimuksia. Nykytilanteen vaarana on, että asemamme yhtenä tutkimusyhteistyön mallimaana menetetään. Yhteistyön kehittämisen sijasta olemme vaarassa juuttua tarpeettomaan vastakkainasetteluun, joka ei vastaa osapuolten asemaa korkeakoululaitoksen ja elinkeinoelämän yhteiskunnallisessa työnjaossa. Tämän tehtäväjaon kannalta juuri yhteistyö, eikä niinkään liikesuhde kahden kaupallisen toimijan välillä, on oikea termi kuvaamaan osapuolten suhdetta. Taantumisriskiä lisää se, että tutkimusyhteistyön ympäristö on juuri nyt muuttumassa kansallisesti ja kansainvälisesti monella merkittävällä tavalla.

Tämän raportin valmistelun yhteydessä käydyt keskustelut eräiden yliopistojen, yritysten juristien ja vastaavien edustajien kanssa osoittivat, että harppausta osapuolten yhdessä laatimiin malleihin ei vielä Suomessa voida ottaa, vaikka tämän suuntaisia toiveita oli tätä projektia käynnistettäessä esitetty monien yritysten johdon, kauppa- ja teollisuus- sekä opetusministeriön edustajien taholta. Niinpä suuren harppauksen sijasta tässä raportissa otetaan pienempi askel: tarjotaan osapuolten käyttöön sopimusmalleja, joita ne voivat käyttää sellaisenaan tai muutettuna.

Päivänselvää on, ettei ole mahdollista eikä tarkoituksenmukaistakaan laatia malleja kaikille yhteistyömuodoille. Sopimusten mallintaminen on järkevää vasta sitten, kun uusi konsepti on vakiintunut ja sillä on riittävä volyyymi. Esimerkkejä ulkopuolelle jäävistä ovat nykyisin esim. korkeakoulujen tutkimuslaitteiden käyttöä koskevat sopimukset, tutkimusalueiden ja -laboratorioiden rahoittaminen sekä korkeakoulujen verkostojen ja konsortioiden sopimukset.

Tutkimuskonseptit ovat aidosti erilaisia ja sopimusten on vastattava niiden ominaispiirteitä. Tilaustutkimus poikkeaa rahoitetusta tutkimuksesta ja asiantuntijapalveluiden tarjonnasta esimerkiksi tulosten omistus- ja käyttöoikeuksien osalta. Tämän oppaan sopimusmallit on laadittu siten, että poikkeavia ehtoja voidaan sisällyttää niihin muuttamatta sopimusten rakennetta. Mallit eivät saa kangistaa tutkimusyhteistyön kehittymistä. Missään tapauksessa sopimusmallit eivät voi korvata tapauskohtaista juridista ja muuta harkintaa yksittäisissä sopimusneuvotteluissa. Sellaisia ratkaisumalleja, jotka varmuudella olisivat käytettävissä yksittäistilanteisiin, ei ole mahdollista laatia.

Tämän raportin sopimusmallit on valikoitu kahdella kriteerillä:

1. volyymin perusteella on valittu ne sopimustyytit, joita esiintyy nykykäytännössä eniten
2. edellä kuvattujen kehityspiirteiden perusteella on valittu ne uudet sopimustyytit, jotka edellyttävät omaa malliaan jo nyt tai aivan lähitulevaisuudessa.

Ensimmäisen kriteerin perusteella kohteeksi valikoituivat tilaus- ja rahoitustutkimus sekä Tekes- ja vastaavat projektit. Ne edustavat valtaosaa tutkimusyhteistyön nykysopimuksista. Ne ovat käytännössä konsepteina helposti erotettavissa. Nämä mallit perustuvat raportin liitteenä olevaan koti- ja ulkomaisten tutkimussopimusten vertailuun, keskusteluihin eri intressitahojen kanssa sekä parhaiden käytäntöjen tunnistamiseen. Toisen kriteerin mukaan kohteeksi on valittu asiantuntijapalveluiden tarjonta. Lisäksi oppaaseen sisältyy oikeuksien-siirtoa koskeva sopimus.

Tässä oppaassa kuvatut sopimusmallit on tarkoitettu sen prosessin aluksi, joka toivottavasti aikanaan johtaa yhteisesti sovittuihin sopimusmalleihin.

Helsingissä 5. tammikuuta 2007

Markku Lampola Tuomas Aho

Sisällys

1. Tutkimusyhteistyön tausta ja nykytila	11
Tutkimusympäristön korostuva merkitys	11
Lainsäädännön muuttuminen	12
Kilpailun kiristyminen T&K-markkinoilla	14
Tutkimusyhteistyön laajeneminen	15
Transaktiokustannusten paisuminen	16
Trendi suoritus sopimuksista tulossopimuksiin	17
Sopimusmallihankkeet ulkomailla	17
2. Sopimusmallien käytöstä	19
Yleistä sopimusmallioppaasta	19
Käytettävät sopimusmallit	20
Tutkimussopimus	21
Tutkimusrahoitus sopimus	21
Tutkimuskonsortiosopimus	21
Asiantuntijapalvelusopimus	22
Oikeuksiensuunnittelu sopimus	22
Sopimusmallien liitteistä	23

3. Sopimusmallit	25
Tilaustutkimus	25
<i>Malli tilaustutkimussopimukseksi</i>	30
Tutkimusrahoitus	42
<i>Malli tutkimusrahoitussopimukseksi</i>	45
TEKES-rahoitteinen ja vastaava projektitutkimus	54
<i>Malli tutkimuskonsortiosopimukseksi</i>	57
Asiantuntijapalveluiden tuottaminen	67
<i>Malli asiantuntijapalvelusopimukseksi</i>	69
Oikeuksiensiiirtoon liittyvät kysymykset	75
<i>Malli oikeuksiensiiirtosopimukseksi</i>	84
Virallislähteitä	89

1. Tutkimusyhteistyön tausta ja nykytila

Tutkimusympäristön korostuva merkitys

Innovaatioiden aikaansaaminen, tunnistaminen, suojaaminen sekä niiden tutkimuksellinen ja kaupallinen hyödyntäminen ovat yhä tärkeämpi kilpailutekijä yrityksille, korkeakouluille ja kansantalouksille. Ne pyrkivät yritysten ja korkeakoulujen tutkimusyhteistyötä kannustamalla toteuttamaan innovaatio-, tiede-, teknologia-, elinkeino- ja aluepoliittisia tavoitteitaan. Kansallinen ja kansainvälinen julkinen teknologiarahoitus suosii projekteja, joissa on akateemisia ja teollisia partnereita. Kansakunnat kilpailevat innovaatiojärjestelmiensä paremmuudesta. Talouskasvua haetaan tutkimusintensiivisistä aloista.

Korkeakoulujen tehtävä osana kansallista innovaatioympäristöä on korostunut. Esimerkiksi Euroopan komission raportti syksyiltä 2003 kuvailee korkeakoulujen keskeistä roolia innovaatioiden kannalta: ”Korkeakouluilla on hallussaan talouden ja tietoyhteiskunnan avain, koska ne sijaitsevat tutkimuksen, opetuksen ja innovaatioiden risteyskohdassa”. Yhteiskunta odottaa korkeakouluilta nykyisin muutakin kuin opetusta ja tutkimusta. Niiden yhteiskunnallinen palvelutehtävä on konkretisoitumassa ja täsmentymässä.

Korkeakoulut joutuvat kohtaamaan lähivuosina kiristyvän ja kansainvälistyvän kilpailun opiskelijoista, tutkijoista, rahoituksesta ja tutkimusyhteistyöstä. Pärjääminen vaikuttaa korkeakoulun kotimaiseen ja kansainväliseen arvostukseen ja rahoitusasemaan. Tutkimusyhteistyö tarjoaa korkeakouluille keinon kansainvälistyä ja verkottua sekä yritysten että muiden korkeakoulujen suuntaan.

Suomessa käyty keskustelu korkeakoulujen asemasta innovaatioympäristön osana on ollut osin kriittistä. Teollisuuden taholta korkeakouluja on jopa kuvattu ”innovaatiojärjestelmämme heikoksi lenkiksi”. Osa arvostelusta on kohdistunut tutkimusyhteistyöhön: sen nykyiset muodot eivät riittävästi edesauta innovaatioiden syntymistä eivätkä niiden siirtymistä elinkeinoelä-

mään. Tällöin kyse on usein myös innovaatio- ja tuotekehitysketjujen sopimus-käytännöistä.

Tutkimusyhteistyön sopimuksiin liittyvistä ongelmista on mainintoja useissa kotimaisissa ja ulkomaisissa selvityksissä. Niitä on tuotu esiin muun muassa globalisaatiotyöryhmän raportissa (Valtioneuvoston kanslian julkai-susarja 19/2004) sekä Sitran raportissa Yliopistojen kolmas vai kolmastoista tehtävä? helmikuulta 2004. Ongelmat ovat alan kansallisten ja kansainvälisten seminaarien vakioaiheita. Ne ovat myös tavallisia puheenaiheita tutkimuksen, elinkeinoelämän ja hallinnon edustajien tapaamisissa. Ongelmat liittyvät sekä sopimusten sisältöihin että sopimusmenettelyihin.

Lainsäädännön muuttuminen

Tutkimusyhteistyön säädösympäristö on muuttunut merkittävästi viimeisen parin vuoden aikana. Säädösmuutokset käsittävät yliopisto- ammattikorkea-koulu- ja budjettilain (nettobudjetointisäännös) muutokset, korkeakoululek-sintölain, opetusministeriön ja yliopistojen budjettivaltuuden sekä maksupe-rustelain soveltamiskäytäntöjen uudistukset.

Yliopistolain muutos koskee erityisesti yliopistojen niin sanottua kolmat-ta tehtävää, jonka juridinen perusta oli ollut epäselvä. Yliopistolain 4. §:ään on nyt sisällytetty yliopiston velvollisuudeksi yhteiskunnallinen palvelutehtävä tutkimuksen ja opetuksen ohella. Tämä viittaa yhteistyöhön yhteiskunnan, eri-tyisesti elinkeinoelämän, kanssa sekä tutkimustulosten kaupallistamisen edis-tämiseen.

Mistäään uudesta roolista ei ole kysymys. Korkeakoulut ovat jo pitkään liikkuneet kolmannen tehtävän alueella. Yritysyhteistyöllä on pitkät perinteet. Yliopistolain muutoksella lähinnä säännellään vallitseva käytäntö. Yliopistoille annetun yhteiskunnallisen palvelutehtävän voidaan kuitenkin tulkita laajenta-van yliopistotutkimuksen perinteistä, ”säänneltyä” alaa. Sen voidaan nykyisin katsoa kattavan soveltavan tutkimuksen ja kehitystyön, ja siten jopa tuoteke-hityksen.

Yliopistoille on nyt avattu mahdollisuus erilaisiin tutkimustulosten kau-pallistamistoiimiin esimerkiksi osakejärjestelyin. Osakkeiden hallinnointi jäte-tään asianomaisen yliopiston tehtäväksi. Yliopistot on oikeutettu hyväksymään valtiolle kuuluvien osakkeiden luovutus, merkitsemättä jättäminen tai muu vastaava osakejärjestely, mikä aiheuttaa valtion määräys- tai määräänemmis-tövallan menetyksen tai, muussa kuin valtionyhtiössä, määrävähemmistöval-lan menetyksen. Vuoden 2007 budjetin perustelujen mukaan yliopistojen toi-mintamenoista voi opetusministeriön päätöksellä käyttää enintään 540 000 euroa yhteiskunnallisessa palvelutehtävässä tarvittavien, yliopiston yksin tai yhdessä muiden kanssa perustamien, osakeyhtiöiden perustamisesta ja val-

tiolle kuuluvien osakkeiden merkitsemisestä, käynnistämisestä ja muista omistujajärjestelyistä aiheutuviin menoihin. Lisäksi yliopistot oikeutetaan luovuttamaan hallinnassaan olevia valtiolle kuuluvia immateriaalioikeuksia apporttina perustettaville yhtiöille enintään 1 500 000 euron arvosta. Palvelutehtävän tulot otetaan nettobudjetoinnissa huomioon 5 000 000 euroon saakka kyseisen yliopiston tuloina.

Uuden lainsäädännön seurauksena yliopistoilla on mahdollisuus osallistua koko innovaatioketjuun: perus- ja soveltavaan tutkimukseen, tuotekehitykseen sekä kaupallisiin hyödyntämistöimiin. Korkeakoulujen sopimustoimivalta lisääntyy, vaikka yliopistojen kohdalla ei taloudellisesta itsenäisyydestä voidaakaan vielä puhua. Säädosmuutokset tuovat entistä selvemmin esille yliopiston monikasvoisuuden: se on tiedeyhteisö, viranomainen ja kaupallinen toimija. Yliopistolain muutoksen esitöistä ja siitä annetusta valtiovarainministeriön lausunnosta ilmenee, että tarkoituksena ei kuitenkaan ole, että yliopistojen kolmas, kaupallinen tehtävä alkaisi elää omaa elämäänsä. Laki pitää tehtävää alisteisena tutkimukselle ja opetukselle. Yliopiston sopimustoimivallan rajat jäävät siis tältä osin edelleen hieman hämäräksi.

Ammattikorkeakoululain muutos avaa tutkimus- ja kehitystoiminnan markkinat kolmellekymmenelle uudelle toimijalle. Ammattikorkeakoulujenkin kolmatta tehtävää on terävöitetty. Uuden lain mukaan ammattikorkeakoulun tehtävänä on harjoittaa työelämää ja aluekehitystä tukevaa ja alueen elinkeinorakenteen huomioon ottavaa tutkimus- ja kehitystyötä. Yhteistyötä toimintaympäristön kanssa korostetaan edellyttämällä, että ammattikorkeakoulun tulee olla yhteistyössä erityisesti oman alueensa elinkeino- ja työelämän sekä suomalaisten että ulkomaisten korkeakoulujen ja oppilaitosten kanssa.

Uudessa korkeakoulukeksintölaissa (369/2006) säännellään korkeakoulun ja tutkijan välisiä oikeussuhteita keksintöihin liittyen. Lakia sovelletaan lain voimaantulon (1.1.2007) jälkeen tehtyihin ja aloitettuihin tutkimussopimuksiin ja tutkimushankkeisiin. Uusi laki on tuonut useita pakottaviin säännöksiin perustuvia toimintatapoja. Näistä keskeiset liittyvät korkeakoulun oikeuteen ottaa sopimustutkimuksessa syntyneet keksinnöt tutkijalta korkeakoululle kohtuullista korvausta vastaan, tutkijan velvollisuus informoida korkeakoulua kaikista palvelussuhteessa syntyneistä keksinnöistä sekä korkeakoulun toissijaista oikeutta ottaa kohtuullista korvausta vastaan oikeudet muussa kuin sopimustutkimuksessa syntyneeseen keksintöön, jos tutkija ei itse halua hyödyntää keksintöä. Lainsäädännöllä on tähdätty korkeakoulukeksintöjen tehokkaampaan ilmituloon ja hyödyntämiseen. Vastaavia lakimuutoksia on toteutettu tai niitä ollaan valmistelemassa eräissä muissa EU-maissa.

Korkeakoulukeksintölaki selkeyttää korkeakoulun ja tutkijan välistä suhdetta erityisesti keksintöoikeuksien ja keksinnöstä maksettavien korvausten osalta. Korkeakoulukeksintölaissa säännellään kuitenkin vain oikeutta keksintöön eikä muita teollis- ja tekijänoikeuksia. Se epäilemättä vaikuttaa sopimus-

käytäntöön myös muiden immateriaalioikeuksien osalta. Tässä raportissa esitettävässä oikeuksien siirtoa koskevassa sopimusmallissa on otettu huomioon lainsäädännön rajoittuminen koskemaan vain keksintöjä.

Maksuperustelainsäädännön soveltamiskäytäntöjä on pyritty selkiyttämään. Sekä hinnoittelun että kustannuslaskennan läpinäkyvyyden osalta nykykäytännöissä on nähty häilyvyyttä ja epäyhtenäisyyttä. Valtiovarainministeriön yhteisrahoitustyöryhmässä ja sen jatkoksi käynnistetyssä muussa työssä on etsitty vastauksia näihin kysymyksiin.

Kilpailun kiristyminen T&K-markkinoilla

Tutkimuksen ja tuotekehityksen markkinat pyritään erottamaan myös juridisesti toisistaan esim. kilpailuoikeudessa ja julkisen tuen sääntelyissä. Tutkimukseen saa julkista tukea suuremmalla prosentilla kuin tuotekehitykseen.

Tilastokeskuksen määritelmän mukaan tutkimus- ja kehittämistoiminnalla tarkoitetaan systemaattista toimintaa tiedon lisäämiseksi ja tiedon käyttämistä uusien sovellusten löytämiseksi. Tähän toimintaan sisällytetään perustutkimus, soveltava tutkimus sekä kehittämissyö. OECD:n määritelmien mukaan perustutkimukselle on tunnusomaista uuden tiedon tavoittelu ilman välitöntä käytännön sovellusta. Soveltavassa tutkimuksessa on tavoitteena jokin uuden tiedon avulla toteutettava käytännön sovellus. Kehittämissyöllä (tuote- ja prosessikehitys) tarkoitetaan tutkimuksen tuloksena ja/tai käytännön kokemuksen kautta saadun tiedon käyttämistä uusien tuotteiden, palveluiden, tuotantoprosessien tai menetelmien aikaansaamiseen tai olemassa olevien olennaiseen parantamiseen.

Korkeakoulujen tehtäviä koskevien säädösmuutosten seurauksena tutkimuksen ja kehityksen markkinat yhdentyvät yhä pidemmälle. Eli perinteinen jaottelu, jonka mukaan yliopistot harjoittavat lähinnä perus- ja soveltavaa tutkimusta ja muut tutkimuslaitokset soveltavaa tutkimusta ja kehittämistyötä, hämärty entisestään.

Markkinan koosta ei ole tarkkaa tietoa. Suomessa yritysten tutkimuspanostus on ilmeisesti viime vuosina hieman kasvanut, joskin tilastoissa on tulkinnanvaraisuuksia. Arvion mukaan se oli vuonna 2006 4 miljardia euroa. Ulkopuolelta hankittua osuutta ei tiedetä. Monien käsitysten mukaan kuitenkin tutkimuksen ja tuotekehityksen markkinat edelleen kasvavat julkisen panostuksen – lähinnä Tekesin rahoittamien yritysten ja korkeakoulujen yhteisprojektien – johdosta, joskin niidenkin vauhti on hidastunut.

Toimijoiden lisääntyessä markkinoiden dynamiikka on muuttumassa. Tarjontapuolella alkaa olla tungosta. T&K-palveluja tarjoaa nyt Suomessa yli 50 korkeakoulua. Yliopistot ja ammattikorkeakoulut tulevat samoille markkinoille julkisten ja yksityisten tutkimusorganisaatioiden kanssa. Tutkimushank-

keiden tarjontalähtöisyys lisääntyy. Kuvaavia esimerkkejä tästä ovat tutkijoiden ehdotuksesta aloitettujen tutkimusprojektien määrän lisääntyminen muuallakin kuin lääketutkimuksessa sekä tunnettu vaikeus saada yritysosaapuolia Teke-projekteihin.

Kysyntäpuolella markkinat sekä lokalisoituvat että globalisoituvat. Suomalaiset yritykset kilpailuttavat jo nyt T&K-hankintojaan kansainvälisesti. Suomalaisen korkeakoulujen sopimusmallit ja -osaaminen joutuvat paikallisten ja kansallisten kisojen ohella maailmanmestaruuskilpailuihin. Myös ulkomaiset yritykset ostavat T&K:ta suomalaisilta tutkimusorganisaatioilta. Tämä kysyntä on vähentynyt viime vuosina esimerkiksi lääketutkimuksessa ja tulevaisuuden kysymys kuuluukin, kuinka suomalaiset korkeakoulut pärjäävät kansainvälisessä kilpailussa T&K-palvelujen tuottamisessa.

Uusi markkinadynamiikka tulee vaikuttamaan sopimuskäytäntöihin. Sopimusten on vastattava yhä tarkemmin sekä tutkimuksen että tuotekehityksen tarpeita innovaatio- ja alihankintaketjujen eri vaiheissa. Sopimuksista ja sopimussosaamisesta on tulossa korkeakoulujen kilpailukeino.

Tutkimusyhteistyön laajeneminen

Tutkimusyhteistyön kenttä on jo perinteisesti laaja. Sen piiriin voidaan lukea triviaaleiltakin tuntuvia mutta käytännössä tärkeitä yhteistyömuotoja, kuten yritysten rahoittamat opinnäytetyöt, tutkijaliikkuvuus korkeakoulujen ja elinkeinoelämän välillä, lahjoitukset ja lahjoitusprofessuurit. Tutkimusyhteistyö on laajentunut viime vuosina kattamaan yritysten ja korkeakoulujen yhdessä omistamia tutkimuslaitteita ja yritysten rahoittamia korkeakouluyksiköitä.

Myös sopimustutkimuksen ala on laajentunut. Esimerkiksi voidaan ottaa eräs suurehko suomalainen yliopisto. Sillä oli kymmenisen vuotta sitten muutama sata tutkimusprojektia, jotka voidaan luokitella lähinnä tilaus- tai rahoitustutkimukseksi. Vuonna 2005 ”salkussa” oli noin 1100 tutkimusprojektia. Niistä maksullisen palvelun sopimuksia oli noin 700, Akatemian sopimuksia noin 200, Sosiaalirahaston sopimuksia noin 60, EU-projekteja noin 70 ja Teke-projekteja noin 40. Mainittuna vuonna se teki noin 250 maksullisen palvelun sopimusta. Niistä lähes sata kohdistui tilaustutkimukseen, ja yhtä paljon kohdistui asiantuntijapalveluihin ja rahoitustutkimukseen.

Merkille pantavaa on asiantuntijapalvelujen ja rahoitustutkimuksen osuus. Yliopistoilla ei kuitenkaan ole niitä varten omia malleja, sopimukset tehdään valtaosin käyttämällä tilaustutkimuksen mallia. Voimakkaasti kasvava asiantuntijapalveluiden ryhmiä ovat liikkeenjohdon konsultointi, yritysten koulutus ja opetusaineistojen laatiminen, muu sisältötuotanto, tietokoneohjelmien tai teknologia-alustojen konsultoiva kehittäminen sekä lääketieteellinen arviointi ja tuotevertailu.

Asiantuntijapalveluiden ohella tuotekehitystoimeksiannot ovat lisääntyneet viime vuosina. Kasvu näkyy erityisesti ammattikorkeakoulujen kohdalla. Tuotekehitykselle ei ole muodostunut omaa sopimuskäytäntöään. Ilmeisesti mallina käytetään yleensä tutkimussopimusta, mikä ei luonnollisesti vastaa yritysten tarpeita. Tutkimus- ja tuotekehityssopimusten välimuotona tekevät tuloaan esim. Yhdysvalloissa melko suosittu optiosopimukset, joissa tutkimusta rahoittava yritys saa yksinoikeudellisen tai rinnakkaisen osto- taikka lisensiointioption tutkimuksen tuloksiin. Myös verkostot ovat yhä vahvemmin tulossa akateemiseen maailmaan. Tutkimusyhteistyötä tehtäneenkin tulevaisuudessa yhä enemmän pitkäkestoisten kumppanuus-, puite- ja verkostosopimusten varassa.

Asiantuntijapalvelu- ja tuotekehitystoimeksiannot syventävät tutkimusyhteistyötä. Niiden toteuttaminen edellyttää toisen osapuolen tausta-aineistojen ja toiminnan hyvää tuntemusta. Tutkijoiden on orientoituttava asiakasyrityksen tuotekehitys- ja liiketoimintaprosesseihin. Projektit ovat siten interaktiivisempia kuin tavalliset tutkimushankkeet.

Transaktiokustannusten paisuminen

Suomessa yliopistot ja ammattikorkeakoulut tekevät vuosittain yhteensä tuhansia tutkimussopimuksia. Korkeakouluissa niistä jokaista käsitellään yleensä tutkijoiden taholla, yleis- ja taloushallinnossa sekä tutkimuspalveluja tuottavassa yksikössä, minkä lisäksi yhä useampi käy juristin pöydällä. Asiakasyrityksissä menettelyt ovat suoraviivaisempia, mutta sielläkin saattaa tarpeetonta lisätyötä aiheutua muun muassa siitä, että korkeakoulu ei neuvotteluissa aina ”puhu yhdellä äänellä”.

Korkeakoulujen ja niiden asiakkaiden sopimushallintoon kuluu vuosittain kymmeniä tuhansia henkilötyötunteja. Suuri osa tästä osuu henkilöille, joilla ei ole juurikaan sopimusoikeudellista koulutusta, mistä saattaa seurata valmistelun tarpeetonta mutkistumista ja pitkittymistä.

Nykyiset sopimusmenettelyt aiheuttavatkin korkeita transaktiokustannuksia. Toisin sanoen tapa, jolla sopimukset valmistellaan, neuvotellaan ja niihin liittyvät juridiset ongelmat selvitetään, lisäävät kustannuksia. Sopimusten taloudellinen intressi saattaa olla melko pieni verrattuna juridisten ja hallinnollisten resurssien käyttöön.

Kilpailu sopimusmallien paremmuudesta lisää myös transaktiokustannuksia. Kuvaava esimerkki on tutkimushanke, jossa on mukana useita korkeakouluja, jotka kaikki haluavat tehdä yrityksen kanssa sopimuksen omalla sopimusmallillaan. Työläimmillään yritys joutuu neuvottelemaan yhden konsortiosopimuksen sijasta korkeakoulukohtaiset sopimukset. Tätä ”mallisotaa” käyvät paitsi osapuolet, myös korkeakoulut keskenään. Osapuolten juridinen ryhdistäytyminen on siis lisännyt vastakkainasettelua jopa omassa leirissä.

Trendi suoritussoimuksista tulossopimuksiin

Oikeustieteessä puhutaan suoritus- ja tulossopimuksista. Edellisessä toinen osapuoli, esimerkiksi korkeakoulu, sitoutuu suorittamaan tietyn tehtävän ilman velvoitetta saavuttaa tietyt tulokset. Tulossopimuksissa toimeksisaaja sitoutuu saavuttamaan tietyt tulokset, esim. tietyllä tasolla toimivan ohjelmiston. Velvoitteen ankaruus riippuu tarkkuudesta, jolla tulokset on kuvattu. Niiden saavuttamatta jääminen on sopimusrikkomus, johon sovelletaan yleisiä sopimus oikeudellisia periaatteita ja asianomaisen sopimuksen sisältämiä sanktioita.

Tutkimuksen ja kehittämisen alueella perinteinen jako on ollut, että yritysten välisiä toimeksiantoja voidaan pääsääntöisesti pitää tulossopimuksina, kun taas tutkimusyhteistyön järjestelyjä pidetään suoritussoimuksina. Useimpien suomalaisten korkeakoulujen sopimusmalleissa sitoudutaan käyttämään ammattitaitoista henkilöstöä, tieteellisesti päteviä menetelmiä sekä asianmukaisia laitteita ilman, että korkeakoulu sitoutuu saavuttamaan tiettyjä tuloksia. Tällaiseen se ei tietysti voisiakaan sitoutua. Suoritusvelvollisuuden tulee tietenkin täyttää tässäkin tapauksessa hyvän ammattitaidon ja tutkimusetiikan kriteerit.

Tutkimuksen vapauden kannalta suoritussoimus näyttäisi olevan oikea konsepti. Jo termillä 'tilaustutkimus' on tutkijayhteisössä hieman huono kaiku, koska se viittaa mahdollisuuteen tilata paitsi tutkimus, myös tulokset.

Tutkimusyhteistyön sopimuskäytäntö on kuitenkin siirtymässä eräiltä osin tulossopimusten suuntaan. Korkeakoulujen kolmannen tehtävän mukaisen kaupallistajan roolin vahvistuessa ja tutkimusyhteistyön laajentuessa yhä enemmän soveltavaan tutkimukseen, kehittämiseen ja tuotekehitykseen, sopimuksiin on yhä useammin sisällytetty sitovia tulostavoitteita. Jotta sitoutuminen tiettyjen tulosten aikaansaamiseen olisi tietoista ja hallittua, olisi erotettava ne tutkimusyhteistyön muodot, joissa se on tarkoituksenmukaista. Tämän raportin lähtökohtana on suoritusvastuu, mutta osapuolet voivat liitteissä sopia toisinkin. Esimerkiksi alla kuvatussa Berlin Contractissa perustutkimukseen sovellettavaan tilaustutkimussopimukseen ei myöskään sisälly tulosvaatimuksia. Sen sijaan ne ovat mukana – osapuolten tarkemmin sopimassa määrin – asiantuntijapalvelua ja yhteistutkimusta koskeissa sopimuksissa.

Sopimusmallihankkeet ulkomailla

Merkittäviä sopimusmallihankkeita on toteutettu ja vireillä Yhdysvaltojen lisäksi myös eräissä EU-maissa. Pisimmälle on ehkä päästy Englannissa ja Saksassa, joissa teollisuus ja yliopistot ovat laatineet yhteisiä sopimusmalleja. Englannis-

sa sikäläinen KTM tarjoaa kotisivuillaan niin sanottuja Lambertin malleja.

Kaikkien Lambertin sopimusten otsikko on ”Collaborative Research Agreement”. Malleja on viisi. Jaottelu on tehty immateriaalioikeuksien omistuksen ja käyttöoikeuksien perusteella. Lambert V:n mukaan tilaaja (Sponsor) omistaa tulokset ja niihin kohdistuvat immateriaalioikeudet eikä yliopistolla ole oikeutta käyttää niitä lainkaan. Lambert IV:ssä tilaaja omistaa, mutta yliopistolla on oikeus käyttää tuloksia opetuksessa ja tutkimuksessa. Lambert III:ssa yliopisto omistaa ja tilaajalla on rinnakkainen oikeus käyttää tulosta tietyllä toimialalla (field) sekä oikeus neuvotella tulosten omistusoikeus (assignment). Lambert II:n mukaan yliopisto omistaa, tilaajalla on rinnakkainen toimialalisenssi ja oikeus neuvotella yksinoikeuslisenssi. Lambert I:ssä yliopisto omistaa ja tilaajalla on rinnakkainen toimialalisenssi.

Tietyt Berliinin alueen yliopistot ja sikäläisten yritysten edustajat ovat sopineet eräistä tutkimuskonsepteista ja niitä toteuttavista mallisopimuksista.²

² Berlin Contract jakautuu neljään malliin:

1. **work agreement**
2. **service agreement**
3. **commissioned research agreement**
4. **co-operation agreement**

Lisätietoja Berlin Contractista: <http://www.ipal.de>

2. Sopimusmallien käytöstä

Yleistä sopimusmallioppaasta

Käsillä oleva julkaisu on teknologiansiirron sopimusmallioppas. Se on laadittu erityisesti silmällä pitäen korkeakoulujen ja yritysmaailman välistä teknologiansiirtoa.

Näkökulmana oppaassa on, että korkeakoulututkimuksen tulosten kaupallistamisessa on lähes poikkeuksetta ainakin kolme toimijatahoa. Näiden intressien yhteensovittamisesta kaikessa sopimisessa on viime kädessä kysymys. Toimijatahot ovat

1. tutkijat, joiden henkisen työn tuloksena ideat ja osaaminen ovat jalostuneet (mahdollisesti) kaupallistettavaksi keksinnöksi tai sitä edeltäväksi vaiheeksi, jossa tulokset mahdollistavat sen jatkojalostamisen kohti mahdollista kaupallistamista
2. korkeakoulu, jonka aiemmin varsin näkymätön rooli on viime vuosina ollut vahvistumaan päin yhdeksi teknologiansiirron aktiiviseksi osapuoleksi
3. yritysmaailma laajasti ymmärrettynä, jonka intressissä on voimakkaaimin kaupallisesti hyödynnettävien tuotteiden aikaansaaminen.

Oppaassa on pyritty huomioimaan tosiasia, että tuotekehityksen vaiheet teknologiansiirtoa tarkoittavine välivaiheineen ovat moniportaiset ja -tahoiset. Tutkimustyö tapahtuu yhä useammin myös tutkimusryhmissä, joissa saattaa olla mukana myös yritysten edustajia. Tutkimustulokset tuskin koskaan ovat sellaisenaan hyödynnettävissä, ja korkeakoulututkijoilta eteenpäin lähtevä tieto vaatii usein merkittävää lisätuotekehitystä ennen kuin tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää.

Oppaassa pannaan painoa oikeuksien identifioinnille. Leimallista kehitykselle on ollut teknologiansiirron juridisoituminen, siksi osapuolten oikeuk-

sia ja velvollisuuksia pyritään täsmentämään. Oikeuksien identifiointi selkeällä tavalla on yksistään hyväksi. Kun oikeuksia on, ne on hyvä tiedostaa siten, että jo hankkeiden käynnistysvaiheessa ollaan yksimielisiä erityisesti taustatietoon kohdistuvista oikeuksista. Kun syntyviä oikeuksia (erityisesti uusiin tutkimustuloksiin kohdistuvia) puolestaan siirretään, se on syytä tehdä oikeusvarmalla tavalla. Tämä kaikki on pelkästään hyvästä, eikä sitä tule nähdä haitallisena ylijuridisoitumisena. Sillä saatetaan välttää monta muuta haitallista ja ikävää vaihetta yhteistyössä.

Keskeistä teknologiansiirron sopimusjärjestelyissä, kuten aina sopimusneuvottelutilanteessa, on osapuolten tavoitteiden määrittely. Erityisen haastavaa tämä on korkeakouluille, joilla perinteisesti on ollut vain vähäinen (ta- loudellinen) intressi olla sopimusjärjestelyissä aktiivinen osapuoli. Kehitys on tosin johtanut viime vuosina sellaisiin teknologiansiirron ketjuihin, joissa tutki- jat luovuttavat oikeudet ensiksi korkeakouluille ja nämä edelleen elinkeinoelä- mälle. Uusi laki oikeudesta korkeakouluissa tehtäviin keksintöihin (369/2006) vahvistaa tätä kehitystä.

Sopimusneuvottelijoiden pitää aina tavoitella ”sopimustasapainoa” eli tilannetta, jossa jokainen sopijapuoli kokee oikeuksiensa ja velvoitteidensa olevan tasapainossa. Tällöin voidaan puhua win-win -tilanteesta, jossa kaikki osapuolet perustellusti katsovat hyötävänsä kyseiseen sopimukseen perustu- vasta yhteistyöstä. Tämä on tavoiteltava ideaalitalanne.

Käytettävät sopimusmallit

Oppaaseen on sisällytetty viisi keskeistä sopimustilannetta ja niitä koskevaa sopimusmallia:

1. korkeakoulussa tehtävään ja ulkopuolelta tilattavaan tilaustutkimukseen tähtäävä tutkimussopimus
2. korkeakoulussa tapahtuvan tutkimuksen ulkopuoliseen rahoitukseen tähtäävä tutkimusrahoitus sopimus
3. Tekes-rahoitteiseen ja vastaavaan (yhteisrahoitteiseen) projektitutkimuk- seen tähtäävä tutkimuskonsortiosopimus
4. asiantuntijapalveluiden ostoon tähtäävä asiantuntijapalvelusopimus
5. tutkijan oikeuksien siirtoon korkeakoululle merkitsevä sopimus oikeuksi- en siirrosta ja luottamuksellisten tietojen salassapidosta eli oikeuksien- siirtosopimus.

Tutkimussopimus

Tutkimussopimus eli tilaustutkimussopimus on käytännöiltään varsin vakiintunut. Siinä lähtökohtana on oikeuksien siirtäminen varsin laajasti tilaajalle. Kysymys on nimenomaan tilaamisesta, mikä oikeutetusti antaa rahoittajalle eli yritykselle laajat oikeudet tuloksiin. Korkeakoulu on aina tietoinen tilaustutkimuksen aiheuttamista rajoituksista sen mahdollisuuksiin käyttää tuloksia ja julkistaa niitä. Käytännössä lähtökohtana on, että kaikki oikeudet siirtyvät tilaajalle, ja poikkeukset tähän tulee nimenomaisesti neuvotella. Myös salassapitovelvollisuus on laaja. Korkeakoulun tulee olla erityisen tarkka sen suhteen, mitä sille itselleen kuuluvaa tausta-aineistoa se mahdollisesti sisällyttää tuloksiin. Lähtökohtaisesti se ei voi tehdä sitä ilman tilaajan suostumusta. Sekä korkeakoulun että tilaajan tausta-aineisto on syytä identifioida sopimuksen liitteessä. Korkeakoululla on korostettu velvollisuus huolehtia kattavasta oikeuksiensierrosta tutkijoilta korkeakoululle.

Tutkimusrahoitusopimus

Tutkimusrahoitusopimuksissa rahoittaja yleensä ei oleta saavansa laajoja oikeuksia ensi vaiheessa vaan korkeintaan niin kutsutun kurkistus-oikeuden ja etusijan neuvotella, jos tutkimuksessa syntyy kiinnostavia tuloksia. Korkeakoulun intressi on varmistaa, että se ei rajoita omaa neuvotteluvapauttaan liikaa, jos tulokset ovat ennakoitua kiinnostavampia. Vastaavasti korkeakoulu ei tässä tutkimustyyppissä yleensä käytä rahoittajan tai muiden tahojen tausta-aineistoa. Jos poikkeuksellisesti käytetään, on se tietysti syytä identifioida sopimuksen liitteessä.

Tutkimuskonsortiosopimus

Tutkimuskonsortiosopimus on tutkimusyhteistyön monitahoisin sopimus. Sen keskeisenä kohteena ovat julkisesti tuetut soveltavan tutkimuksen projektit. Siinä määritellään yksityiskohtaisesti omistus- ja käyttöoikeudet tausta- ja tulosaineistoon sekä tulosten julkistamisesta. Mallilla pyritään samanaikaisesti sekä turvaamaan tieteen vapaus että tehostamaan tulosten suojaamista ja hyödyntämistä. Tämän vuoksi projektissa aikaansaatu yleinen ja tieteellinen tieto tulee projektin päätyttyä julkiseksi, mutta immateriaalioikeuksia sisältävät tulokset jäävät osapuolten käyttöön mallissa kuvatulla tavalla. Mallissa on otettu huomioon sekä nykykäytännöt että EU:n puiteohjelmia koskevat sopimusmallit.

Asiantuntijapalvelusopimus

Asiantuntijapalvelusopimuksessa on kysymys asiantuntijapalvelun tilaamisesta. Siinä tilaajalla on tietty määritelty tarve saada korkeakoulun tarjoamaa osaamista. Kyseessä ei yleensä olekaan uuden tiedon tuottaminen hankkeen puitteissa vaan korkeakoulun olemassa olevan osaamisen hyödyntäminen kaupallisesti. Korkeakoululla on intressi varmistaa, että se ei rajoita vastaista omaa toimintaansa esimerkiksi liian pitkälle menevillä salassapitositoumuksilla.

Oikeuksiensiihtosopimus

Oikeuksiensiihtö viittaa tässä tutkijan immateriaalioikeudellisten oikeuksien siirtoon korkeakoululle. Korkeakoulu ei voi luovuttaa mitään oikeuksia edellä kuvattujen sopimusten perusteella ilman, että oikeudet kuuluvat sille joko suoraan lain nojalla tai sitten sopimukselliseen oikeuksiensiihtöön perustuen. Korkeakoulukeksintölain nojalla korkeakoulu voi lisäksi lunastaa oikeudet keksintöön laissa tarkoitettujen edellytysten vallitessa. Tällöinkin on lopulta kysymys oikeuksien sopimuksellisesta siirrosta.

Oikeuksien luovutuksen laajuus määräytyy tutkimushankkeen pääsopimuksen, tutkijan intressien, korkeakoulun tarpeiden ja maksettavien korvausten muodostamasta yhtälöstä. Useissa tapauksissa korkeakoulu tarvitsee oikeudet kattavasti eli oikeuksien kokonaisluovutuksen. Tämän vaihtoehdona saattaa riittää oikeuksien luovutus pääsopimuksen (esimerkiksi tilaustutkimussopimus) edellyttämässä laajuudessa. Rinnakkaisten oikeuksien luovutus merkitsee käyttöoikeuksien luovutusta korkeakoululle. Tämä ei yleensä riitä etenkään tilaustutkimuksen tilaajan tarpeisiin. Korkeakoulun tärkein tehtävä on varmistaa, että oikeudet siirtyvät vähintäänkin pääsopimuksen, jos sellainen on, edellyttämässä laajuudessa. Korkeakoulun on myös syytä välttää tilanteita, joissa sille ensiksi siirretään laajasti tutkijalle alun perin kuuluvat oikeudet, ja myöhemmin – kun tuloksille ei löydykään käyttöä – joudutaan niitä siirtämään takaisin uudella sopimuksella. Oikeudet voidaan siirtää eri tavoin suoraan tutkijoilta tilaajaryyksille.

Jos kyseessä on Suomessa patentoitavissa oleva keksintö, tulee tutkijan oikeus korvaukseen jatkossa määräytymään 1.1.2007 voimaantulleen korkeakoulukeksintölain periaatteiden mukaisesti (”kohtuullinen korvaus”).

Käsillä olevassa sopimusmallioppaassa ei ole haluttu mennä tutkijoiden korvausten suuruutta koskevalle herkälle alueelle. Opas ei sisällä mallilitteitä, joissa ehdotettaisiin toimintamalleja tutkijoiden keksintö- tai muiksi korvauksiksi. Oppaan laatijat ovat tietoisia, että korvauseriaatteita koskevia keskusteluja on vireillä korkeakouluissa korkeakoulukeksintölain tultua voimaan. Tutkijoille tulevia korvauksia koskevat linjaukset on syytä jättää korkeakoulujen si-

säisesti ratkaistaviksi. Tässä oppaassa on niiden osalta tuotu esiin ainoastaan uuteen lakiin sisältyvä velvoite maksaa korkeakouluissa tehdyistä keksinnöistä kohtuullinen korvaus. Oikeutta keksintökorvaukseen ei voida sopimusperusteisesti edes evätä. Kohtuullisen korvauksen suuruus tulee tietysti arvioitavaksi aina tapauskohtaisesti. Korkeakoulukeksintökorvausten osalta mahdollinen kaavamainen perusratkaisu voi sisältää esimerkiksi keksintöilmoituspalkkion, patentinhakupalkkion ja patentinmyöntöpalkkion sekä mahdollisen lisäpalkkion, jos edelliset palkkiot eivät riitä lain edellyttämäksi kohtuulliseksi korvaukseksi. On arvattavissa, että osa korkeakouluista vierastaa keksintöilmoituspalkkiota, jonka vuoksi palkkioiden painopiste on patentinhakupalkkiossa ja patentinmyöntöpalkkiossa. Lisäpalkkio tuntuu hankalalta korkeakouluolosuhteissa, mutta saattaa osoittautua joissakin tilanteissa jopa lain edellyttämäksi.

Sopimusmallioppaassa ei ole haluttu lähteä spekuloidaan sillä, onko mahdollisten edellä mainittujen palkkioiden lisäksi syytä käyttää muun tyyppisiä korvauksia/palkkioita. Ne voivat olla tyypiltään kertakorvauksia tai rojalitiperusteisia korvauksia. Tässä yhteydessä halutaan vain korostaa rojalitiperusteisten palkkioiden käytön vaikeutta erityisesti korkeakouluympäristössä. Rojalitiperusteisten korvausten käytön vaikeutta lisää korkeakoulun rooli tutkimustulosten lopullisen hyödyntäjän (yleensä yritys) ja alkuperäisten keksijöiden välissä. Monet syyt puoltavat siten kertakorvausta, sikäli kun palkkioita on aiheutta maksaa.

Sopimusmallioppaan tilaustutkimussopimusta koskevan sopimusmallin malliliitteessä on tuotu esiin esimerkinomaisesti mahdollisuus, että tilaaja-/rahoittajayritys voi sitoutua korvaamaan osan tai kokonaan lähtökohtaisesti korkeakoulun vastuulle kuuluvista keksintökorvauksista, joita tämän oppaan mallissa ovat keksintöilmoituspalkkio, patentinhakupalkkio, patentinmyöntöpalkkio ja lisäpalkkio. Tämä ei ole sinänsä kirjoittajien suositus menettelytavaksi vaan ainoastaan mahdollinen toimintatapa. Oppaan kirjoittajat eivät pidä tätä edes pääsääntöisenä menettelynä, vaan selkeyden vuoksi korkeakoulun on syytä kantaa vastuu omien tutkijoidensa palkittamisen kustannuksista. Välikäisesti se tietysti voi näkyä tilaustutkimuksen kustannuksissa, mutta ei todennäköisesti merkittävässä määrin.

Oikeuksiensiirtosopimus on myös luonteva paikka määrittellä tutkijoiden salassapitovelvollisuuden laajuus.

Sopimusmallien liitteistä

Sopimusmallien teksteissä viitataan liitteisiin. Se ei tarkoita, että kaikista viitatuista liitteistä olisi malli asianomaisen sopimuksen perässä. Viittauksella liitteeseen halutaan kiinnittää tulevien elävän elämän sopimusten laatijoiden huomio siihen, että käytännön sopimuksissa asianomaisessa kohdassa on syy-

tä käyttää liitettä. Esimerkiksi käytännön elämän sopimuksissa tutkimussuunnitelma on yksi liite. Maksujärjestelyistä tehdään toinen liite ja niin edelleen. Näistä ei ymmärrettävästi ole tehty mitään malliliitteitä, vaikka sopimusmallissa niihin viitataan.

Kahteen sopimusmalliin on liitetty pelkistettyjä malliliitteitä. Näistä toinen on tausta-aineistojen identifiointiin tähtäävä liite, jossa ryhmitellään joitakin tyypillisiä tausta-aineistoja. Tämän liitteen mukaan ottamisella halutaan korostaa sopimusosapuolille kuuluvien tausta-aineistojen identifioinnin keskeistä merkitystä vastaisten riitojen välttämiseksi. Toinen malliliite sääntelee esimerkinomaisesti tilannetta, jossa tilaaja/rahoittaja osallistuu tutkijoille maksettavien keksintöpalkkioiden korvaamiseen. Käytännössä nämä tilanteet eivät ole kovin yleisiä eivätkä sinänsä mitenkään suositeltaviakaan. Ylempänä on jo todettu, että vastuun säilyttäminen tilaajalle tutkijoille maksettavista korvauksista ei ole tämän oppaan kirjoittajien suositus sinänsä, vaan malliliitteessä halutaan vain esimerkinomaisesti osoittaa, miten käytännössä voidaan menetellä, jos tällaiseen ratkaisuun päädytään.

Tutkijoiden, korkeakoulujen ja tilaajien/rahoittajien välisiä korvauskysymyksiä ei ole haluttu edellä mainittua malliliitettä lukuun ottamatta muutoin lähteä edes esimerkinomaisesti mallittamaan.

3. Sopimusmallit

Tilaustutkimus

Soveltamisala ja konsepti

Tilaustutkimuksessa osapuolina ovat korkeakoulu tutkimuksen suorittajana ja (tavallisesti) yritys tilaajana. Aloite tutkimukseen voi tulla kummalta osapuolelta tahansa. Tilaajayritys ei suinkaan aina ole hankkeen alkuperäinen ideoija, vaan idea voi yhtälailla tulla korkeakoulun taholta. Tällöin korkeakoulu etsii aktiivisesti rahoitusta tutkimukselle. Tutkimuksen yhteistyömalleista tilaustutkimus on kaikkein selkeimmin yrityksen ehdoilla tapahtuvaa, luonteeltaan kaupallista toimintaa ja siten maksuperustelain ja arvonlisäveron alaista toimintaa.

Tilaustutkimuksen sopimuskäytännöt ovat kehittyneet viime vuosina. Tämä johtuu yhtäältä sopimusyhteistyön määrällisestä lisääntymisestä ja toisaalta korkeakoulujen lisääntyneiden tutkimuspalveluresurssien ansiosta parantuneista sopimusvalmiuksista. Käytännöt korkeakoulujen välillä kuitenkin vaihtelevat tietynasteisesta harmonisoinnista huolimatta. Valtaosa sopimuksista perustuu korkeakoulujen omiin sopimusmalleihin. Osa isoimmista yrityksistä vaatii käytettäväksi omia mallejaan sopimusneuvottelujen pohjana.

Tuloksen määrittely on keskeistä, koska osapuolten oikeudet määräytyvät sen mukaan, minkä aineiston katsotaan kuuluvan tuloksiin. Nykyisin käytössä olevissa malleissa tuloksen määrittely on jätetty varsin yleiseksi. Karkeasti luokitellen tulosten määrittely vallinneessa käytännössä on jakautunut seuraaviin ryhmiin:

- laaja määritelmä kattaa kaiken mahdollisen, eli tiedot ja oikeudet (kaiken IPR:n)
- suppea määritelmä luettelee selvitykset ja raportit sekä mahdollisesti keksinnöt
- keksintöjen erittely -malleissa tutkimuksen tulokset ja keksinnöt on erotettu toisistaan.

Tässä raportissa on omaksuttu jossain määrin uuden tyyppinen määritelmä, jossa myös on otettu huomioon EU:n 6. puiteohjelman sopimusohjeistuksen määrittely. Raportissa ja siihen sisältyvissä sopimusmalleissa omaksuttu määritelmä kattaa laajasti hankkeessa aikaansaadut aineistot riippumatta niiden saamasta immateriaalioikeudellisesta suojasta sekä tällaisiin aineistoihin kohdistuvat oikeudet.

Raportin yhtenä punaisena lankana on pyrkimys pitää erillään yhtäältä tulokset ja toisaalta ammattitaito, osaaminen sekä yleinen ja tieteellinen tieto. Ammattitaito ja osaaminen eivät voi koskaan olla osa tulosaaineistoa, eivätkä ne siten voi olla oikeuksien siirron kohteena. Tärkeää on myös tiedostaa liikesalaisuuksien suojan ja oikeuksien siirron oikeudellinen ero: liikesalaisuuksien suojan piiriin (yleensä tietyn määräajan) voi kuulua sellaista osaamista ja tietoa, jota oikeudellisesti pätevällä tavalla ei kuitenkaan voi siirtää toisen omaisuuteen.

Johtuen siitä, että tämän raportin tarkoittamissa sopimusjärjestelyissä kohteena on korkeakouluissa tapahtuva tutkimustyö, painotuksissa on pyritty ottamaan huomioon tutkimuksen vapauden turvaamiseen liittyvät intressit. Tämä näkyy erityisesti tieteellistä julkaisemista koskevista määräyksissä. Tutkijalla on oikeus julkaista tieteellisiä tietoja, mutta jos tutkija aikoo sisällyttää tilaustutkimukseen perustuvaa tieteellistä tietoa tieteelliseen julkaisuun, jotka julkistetaan ennen kyseisen tutkimuksen päättymistä tai yhden (1) vuoden kuluessa sen päättymisestä, tutkijan on ilmoitettava aikeestaan korkeakoululle ja tämän edelleen tilaajalle. Tilaajalla on oikeus saada luottamuksellisesti nähtäväkseen julkaisuluonnos esittämällä siitä vaatimus korkeakoulun kautta tutkijalle. Tilaajan on ilmoitettava 60 päivän kuluessa julkaisuluonnoksen tiedoksisaamisesta ne luonnoksen kohdat, jotka tilaajan perustellun käsityksen mukaan vaarantavat tuloksiin sisältyvän keksinnön suojaamisen tai tulosten muun hyödyntämisen. Missään tapauksessa korkeakoulu ja yksittäinen tutkija eivät saa tehdä mitään sellaista, joka vaarantaa tilaustutkimuksessa syntyneen aineiston patentoinnin tai muun suojaamisen. Määräaikaisesta salassapidosta on tärkeää sopia.

Keskeiset sopimuskohdat

Tässä esitetty sopimusmalli perustuu nykykäytännössä varsin laajalti hyväksytylle näkemykselle, että tilaaja saa laajat oikeudet tuloksiin. Omaksuttua linjaa puoltaa se, että tilaajayritys yleensä voi saada täyden hyödyn maksamalleen korvaukselle vain, jos se saa yksinoikeudet tai mahdollisuuden pitää tulokset salassa ja poissa kilpailijoiden ulottuvilta. Korkeakoulu suostuu tilaustutkimukseen tietoisena siitä aiheutuvista rajoituksista tulosten hyödyntämisessä. Tutkijoiden käyttöön tutkimuksesta saatava tietotaito (mukaan lukien mah-

dollisuus tutustua yrityksen tausta-aineistoon) katsotaan kuitenkin niin tärkeäksi, että tilaustutkimukseen voidaan ryhtyä.

Tutkimuksen seuranta sopijapuolten toimesta voi tapahtua, joko tutkimussopimuksen puitteissa sovitun ohjausryhmän (tai vastaavan) toimesta tai sitten epämuodollisemmin tietoja vaihtamalla. Alla esitetystä sopimusmallisista ehdotettu ohjausryhmä on vain yksi tapa seurata tutkimuksen etenemistä. Tutkimussopimuksessa on kuitenkin tärkeää sopia ainakin niistä seikoista, jotka toisen sopijapuolen yhteyshenkilölle tulee informoida.

Tulokset määritellään laajasti tutkimuksessa aikaansaaduiksi aineistoiksi ja oikeuksiksi. Tuloksilla tarkoitetaan tutkimuksessa aikaansaatuja aineistoja, kuten tietokoneohjelmia, luetteloita ja tietokantoja, keksintöjä, teknisiä ja kaupallisia konsepteja, bio- ja muuta materiaalia sekä muita vastaavia aineistoja, riippumatta siitä, voidaanko ne suojata. Oikeuksilla tarkoitetaan tulosaineistoon kohdistuvaa esineoikeutta, tekijänoikeutta tai sen lähioikeutta tai siihen kohdistuvia muita immateriaalioikeuksia, jotka perustuvat patentin, mallioikeuden, hyödyllisyysoikeuden, kasvinjalostajaoikeuden tai muun vastaavan suojan hakemiseen tai myöntämiseen.

Jäljempänä sopimusmallisissa esitetyt hinnoittelua koskevat määräykset jäävät väistämättä yleispiirteisiksi. Tilaustutkimuksessa maksajana on kokonaan tilaajayritys. Aloitteentekijänä tutkimukselle saattaa olla korkeakoulu, ja merkittävä osa tausta-aineistostakin saattaa tulla korkeakoululta, mutta varsinainen rahoitus tulee yritykseltä. Budjettioikeudellisesti kyseessä on maksullinen palvelutoiminta, jossa maksaja saa tutkimussuorituksen, joka tulee hinnoitella liiketaloudellisin perustein. Tilaustutkimuksessa hinnan lähtökohtana ovat todelliset kustannukset lisättyinä voitto-osuudella. Korvaus ja maksuehdot liitetään sopimukseen. Tilaajan tulee maksaa tutkimuksen suorittajalle tutkimustyön toteuttamisesta korvaus (X euroa) maksuaikataulun mukaisesti väliraporttien ja tulosten luovutusta vastaan laskutukseen perustuen.

Korkeakoulu on viranomainen, jonka päätehtävät ovat tutkimus ja opetus. Tulosten hyödyntämistä opetus- ja tutkimuskäytössä koskevat sopimusmääräykset lähtevät siitä, että tutkimuksen suorittajalla eli korkeakoululla on oikeus käyttää tutkimuksen yhteydessä syntynyttä tietotaitoa omassa opetus- ja tutkimustoiminnassaan, edellyttäen ettei aineiston käyttö loukkaa tämän sopimuksen tai mahdollisen erillisen salassapitosopimuksen mukaisia salassapitomääräyksiä. Tietotaidolla viitataan käytännössä siihen tietämykseen, joka tutkijalle väistämättä jää hankkeesta hänen omaan ”intellektuaaliseen pääomaansa” tietotaidon ynnä muun muodossa. Tietotaidon sijasta monissa käytössä olleissa sopimusmalleissa on käytetty termiä ammattitaito. Tietotaidolla halutaan korostaa tutkijan tutkimusprojektissa hankkimia tieteellisiä lisävalmiuksia. Se viittaa myös tuloksiin kaikkein tieteellisimmässä ja akateemisimmassa merkityksessä. Vaikka tilaajayritys saa oikeudet tulosaineistoon, se ei

voi tarkoittaa tutkijoiden hankkimien tieteellisten lisävalmiuksien pois luovuttamista. Tämä tietotaito jää aina yliopiston ja sen tutkijoiden käyttöön.

Tieteellisen tiedon tuottamiseen liittyy olennaisena elementtinä julkisuus, jonka funktio on paitsi tieteellisen tiedon levittäminen opiskelijoiden keskuudessa ja laajemmin yhteiskunnassa myös uuden tutkimustiedon asettaminen avoimeksi kritiikille. Tässä suhteessa korkeakoulu eroaa tutkimuslaitoksista. Mallien salassapitomääräyksessä otetaan huomioon olevassa olevien mallien hyvät käytännöt. Täsmennyksenä useisiin käytössä olleisiin sopimusmalleihin sisältyy niiden tilanteiden täsmällinen määrittely, joita salassapito ei koske sen johdosta, että tieto on tullut julkisuuteen salassapitovelvollisesta sopijaosapuolesta riippumattomasta syystä. Tämän oppaan sopimusmallin salassapitomääräyksissä on pyritty löytämään tasapainoinen kompromissi julkisuusvaatimuksen ja tilaaja-yrityksen liikesalaisuuksien suojaamistarpeiden välillä. Tapauskohtaisesti luonnollisesti arvioidaan salassapitotarpeet huomioiden myös julkisuuslainsäädännössä korkeakoulujen sopimusvapaudelle asetetut rajoitukset. Tilaustutkimuksessa tilaajayritysten salassapitotarpeet korostuvat.

Sopimusmalliin sisältyy laaja luottamuksellisen tiedon määritelmä kuitenkin siten, että sopimuksessa määritellään kattavasti myös ne tilanteet, joissa tutkimuksen suorittaja ei ole salassapitovelvollinen, jos luottamuksellinen tieto tulee julkisuuteen ilman tutkimuksen suorittajan tuottamusta.

Kuten muussa tutkimusyhteistyössä tässäkin rajanveto tieteellisen tiedon julkisuusvaatimuksen ja luottamuksellisen tiedon salassapitotarpeiden välillä kulminoituu tilaustutkimuksen tuloksista johdettavien tieteellisten tietojen julkistamisessa. Sopimuksessa ei säännellä sen enempää oikeutta kuin kieltoaakaan julkaista tieteellisiä tuloksia. Korkeakoulun asemaan tieteellisten tulosten (myös tilaustutkimuksissa syntyneiden) salassapito liittyy huonosti. Tietyn rajan yli se saattaa olla mahdotontakin, huomioiden korkeakoulun perustulossa ja yliopistolainsäädännössä säännelty perustehtävä. Tässä on lähdetty siitä, että sopimusteitse on lähes mahdotonta lähteä rajaamaan tieteellisten tulosten julkisuutta, mutta mekanismeista, joilla pyritään estämään liikesalaisuuksien julkittulo, voidaan sopia. Sopimusmallissa lähdetään siitä, että kaikkien osapuolten kannalta mielekkäin tapa eliminoida riskit ja vastuut on tieteellisten julkaisujen ennakkotarkastusmahdollisuus sen toimesta joka pystyy parhaiten arvioimaan salassapitotarpeen. Erityisesti korkeakoulun ollessa kyseessä on erittäin tärkeää rajata salassapito selkeästi koskemaan vain kaikkein välttämättömintä.

Sopimusikäytännössä on pyritty rajoittamaan salassa pidettävien tietojen tarpeetonta levittämistä myös salassapitovelvollisen henkilökunnan keskuudessa. Tällainen rajoitus on perusteltua ottaa mukaan: sopijapuolella on oikeus antaa vastaanottamiaan salassa pidettäviä tietoja henkilöstöön kuuluvien käyttöön vain siinä laajuudessa kuin se tutkimuksen suorittamiseksi on välttämätöntä.

Hanketietojen julkisuudesta on vallinnut epätietoisuutta. Tietyissä tilanteissa tilaajalla on ollut halua hanketietojen salassapitoon. Näin erityisesti silloin, jos hankkeen nimestä voidaan päätellä tutkimuskohde. Toisissa tilanteissa tilaajat ovat puolestaan halunneet julkisuutta tutkimushankkeelle. Hanketietojen julkisuutta voidaan sopimuskäytännössä kuitenkin pitää ehdottomana sääntönä. Tämä vaatimus on johdettavissa julkisuuslainsäädännöstä. Tilaajan tulisi voida tarkistaa julkiseen hankerekisteriin laitettavat tiedot. Sopijapuolten tulee vain kiinnittää asiaan huomiota ja varmistaa, että salassa pidettävää tietoa ei näy hankerekisteristä.

Malli tilaustutkimussopimukseksi

Tilaustutkimussopimus

SISÄLLYS

1. SOPIJAPUOLET JA TUTKIMUKSEN NIMI
2. SOPIMUKSEN KOHDE
3. TUTKIMUSSUUNNITELMAN MUUTTAMINEN
4. OHJAUSRYHMÄ
 - Perustaminen
 - Kokousmenettelyt
5. HINTA JA MAKSUEHDOT
 - Hinta
 - Keksijän mahdolliset palkkiot
6. TULOKSET
7. OIKEUDET TULOSSIIN
 - Tilaaajan oikeudet
 - Oikeuksien siirtovelvoite
8. TULOSTEN PATENTOINTI
 - Keksintöilmoitus
 - Sopijapuolen informointi keksintöilmoituksesta
 - Tilaaaja päättää Tulosten suojaamisesta
9. TIETOTAIDON KÄYTTÖ OPETUS- JA TUTKIMUSTOIMINNASSA
10. TAUSTA-AINEISTO
 - Määritelmä
 - Menettelytapa korkeakoulun Tausta-aineiston käytöstä

11. LUOTTAMUKSELLISEN TIEDON SALASSAPITO

Luottamuksellisen Tiedon määritelmä

Tausta-aineistoon sisältyvä Luottamuksellinen Tieto

Luottamuksellisen Tiedon ilmaisukielto ja käyttörajoitus

Poikkeukset salassapidosta

12. TIETEELLISET JULKAISUT

Tieteelliset julkaisut laajasti ymmärrettyinä

Korkeakoulun vastuu

Tieteellisten tulosten julkaisemisessa huomioon otettavat seikat

Tilaajan informointi

Julkistamisen lykkääminen ja Luottamuksellisen Tiedon poistaminen

13. OPINNÄYTTEET

Korkeakoulun viranomaistehtävät ja opiskelijan oikeusturva

Luottamuksellisen ja patentoitavan tiedon poistaminen opinnäytteestä

14. HANKETIETOJEN JULKISUUS

15. VASTUUT

Vastuu Tutkimuksen suorittamisesta, Tuloksista ja niiden käytöstä

Vastuu kolmansien oikeuksien loukkauksesta

Vahingonvastuu

Vahingonkorvausvaatimusten esittäminen

16. SOPIMUKSEN PURKAMINEN JA SUORITUKSEN LYKKÄÄMINEN

Sopijapuolen oikeus purkaa sopimus

Suorituksen lykkääminen

Korvaus suoritetusta tutkimuksesta ja vahingosta

Tausta-aineiston palauttaminen

17. TUTKIMUKSEN SUORITTAMISTA VARTEN HANKITTU OMAISUUS

18. SOVELLETTAVA LAKI JA OIKEUSPAIKKA

19. VOIMAANTULO JA VOIMASSAOLOAIKA

20. SOPIMUKSEN LIITTEET

Malliliite Tilaajan vastuu keksijöille mahdollisesti suoritettavista palkkioista

Malliliite Tilaajan korkeakoulun käyttöön luovuttama tausta-aineisto

ALLEKIRJOITUKSET

1. Sopijapuolet ja tutkimuksen nimi

Tämän tutkimussopimuksen osapuolet ovat:

_____ (”Korkeakoulu”)

ja

_____ (”Tilaaaja”),

yhdessä ”Sopijapuolet”. Sopijapuolten vastuuhenkilöt ja yhteystiedot on ilmoitettu liitteessä.

Tutkimuksen nimi:

2. Sopimuksen kohde

Tämän sopimuksen kohteena on Korkeakoulun () laitoksella () suoritettava tutkimus, joka on tarkemmin kuvattu liitteenä olevassa Tutkimussuunnitelmassa.

3. Tutkimussuunnitelman muuttaminen

Tutkimussuunnitelmaa voidaan tarvittaessa muuttaa. Tutkimussuunnitelman muuttaminen edellyttää ohjausryhmän kaikkien jäsenten yksimielistä, kirjallista päätöstä. Tutkimussuunnitelman muuttaminen hintaan vaikuttavalla tavalla edellyttää kuitenkin Sopijapuolten etukäiteistä kirjallista suostumusta.

4. Ohjausryhmä

Perustaminen

Tällä sopimuksella perustetaan tutkimuksen toteuttamista varten ohjausryhmä (”Ohjausryhmä”). Sopijapuolet nimeävät edustajansa ohjausryhmään. Tilaaajan edustaja toimii ohjausryhmän puheenjohtajana. Edustajan vaihdokset on kirjallisesti ilmoitettava toiselle Sopijapuolelle.

Kokousmenettelyt

Ohjausryhmä kokoontuu puheenjohtajan kutsusta. Kokoukset voidaan pitää myös puhelimitse, videoneuvotteluina tai sähköpostin välityksellä. Kokouksista on pidettävä vähintään päätöspöytäkirjaa, joka tarkastetaan seuraavassa kokouksessa.

5. Hinta ja maksuehdot

Hinta

Tilaajan tulee maksaa Korkeakoululle Tutkimuksen toteuttamisesta sovittu hinta liitteen___ maksuehtojen ja -aikataulun mukaisesti.

Keksijän mahdolliset palkkiot

Tilaajan suoritettavaksi mahdollisesti tulevat, keksijälle maksettavat palkkiot, jotka määritellään tarkemmin liitteessä___, maksetaan Tutkimuksen hinnasta erillään.

6. Tulokset

Tuloksilla tarkoitetaan Tutkimusprojektissa aikaansaatuja tietokoneohjelmia (mukaan lukien lähdekoodi), luetteloita, tietokantoja, keksintöjä, teknisiä ja kaupallisia konsepteja, bio- ja muuta materiaalia sekä muita vastaavia aineistoja, riippumatta siitä, voidaanko ne suojata, sekä niihin kohdistuvaa esineoikeutta, tekijänoikeutta tai sen lähioikeutta, taikka niihin kohdistuvia muita immateriaalioikeuksia, jotka perustuvat patentin, mallioikeuden, hyödyllisyysmallioikeuden, kasvinjalostajaoikeuden tai muun vastaavan suojan hakemiseen tai myöntämiseen.

7. Oikeudet tuloksiin

Tilaajan oikeudet

Oikeudet Tuloksiin, mukaan lukien tekijänoikeuden muuttamis- ja edelleenluovutus-oikeus, kuuluvat Tilaajalle tämän suoritettua Sopimuksen mukaisen korvauksen.

Oikeuksien siirtovelvoite

Korkeakoulun on siirrettävä palveluksessaan olevalta tai Tutkimusprojektiin muutoin osallistuvalla henkilöltä edellä mainittuihin Tuloksiin kohdistuvat oikeudet itselleen.

8. Tulosten patentointi

Keksintöilmoitus

Korkeakoulu vastaa siitä, että Tutkimusta varten nimetyt henkilöt sitoutuvat ilmoittamaan viipymättä ja kirjallisesti Tutkimuksen aikana tai välittömästi sen seurauksena syntyneet patentoitavissa olevat keksinnöt (keksintöilmoituksen tekeminen). Keksintöilmoitus tehdään Korkeakoululle sen käytössä olevien keksintöjen ilmoittamista koskevien menettelytapojen mukaisesti.

Sopijapuolen informointi keksintöilmoituksesta

Korkeakoulun tulee antaa keksintöilmoitus viipymättä tiedoksi toiselle Sopijapuolelle.

Tilaaaja päättää Tulosten suojaamisesta

Tilaaaja päättää Tulosten suojaamisesta (patentointi tai muu suojaaminen) sekä vastaa siitä aiheutuvista kustannuksista.

Mikäli Tilaaaja päättää olla patentoimatta tai muutoin suojaamatta Tuloksia, Tilaaaja ja Korkeakoulu neuvottelevat Korkeakoulun mahdollisuudesta suojata keksintö omalla kustannuksellaan tai siirtää sitä koskevat oikeudet tutkijoille tai muulle kolmannelle osapuolelle.

9. Tietotaidon käyttö opetus- ja tutkimustoiminnassa

Korkeakoululla ja tämän palveluksessa olevalla on aina oikeus käyttää Tutkimuksen yhteydessä kertynyttä ammattitietoa ja -taitoa omassa opetus- ja tutkimustoiminnassaan, edellyttäen, ettei se loukkaa Sopimuksen tai mahdollisen erillisen salassapitosopimuksen salassapitomääräyksiä.

10. Tausta-aineisto

Määritelmä

Tausta-aineistolla tarkoitetaan Tuloksiin sisällytettäviä, Korkeakoulun tai kolmannen omistuksessa tai hallinnassa olevia aineistoja ja oikeuksia.

Menettelytapa Tutkimuksen suorittajan Tausta-aineiston käytössä

Korkeakoulu voi sisällyttää Tuloksiin Tausta-aineistoaan vain Tilaaajan suostumuksella. Tällainen tausta-aineisto on yksilöitävä ja sen käytön ehtoista on sovittava liitteessä. Liitteeseen voidaan lisätä uusia tausta-aineistoja vain Tilaaajan kirjallisella suostumuksella.

11. Luottamuksellisen tiedon salassapito

Luottamuksellisen Tiedon määritelmä

Luottamuksellisella Tiedolla tarkoitetaan Sopijapuolelle kuuluvaa liike- tai ammattisalaisuutta tai muuta siihen rinnastettavaa elinkeinotoimintaa tai tutkimustoimintaa koskevaa tietoa, jonka Sopijapuoli on tarkoittanut pysymään salassa ja jonka paljastuminen ulkopuoliselle voisi aiheuttaa taloudellista vahinkoa joko Sopijapuolelle itselleen tai jollekulle muulle, jonka kanssa Sopijapuoli on tai on ollut luottamuksellisessa liikesuhteessa.

Luottamuksellista Tietoa voivat olla muun muassa tiedot, jotka koskevat Sopijapuolen taloudellista asemaa, liiketoimintasuunnitelmia, taloudellista

suunnittelua, markkinointia, tuotekehitystä tai siinä saavutettuja tuloksia, tutkimustoimintaa tai siinä saavutettuja tuloksia, immateriaalioikeuksia tai niiden hyödyntämiseen liittyvää osaamista, yhteistoimintasuhteita, asiakassuhteita tai muita Sopijapuolen elinkeinotoimintaan tai tutkimustoimintaan liittyviä sellaisia seikkoja, jotka olosuhteiden perusteella on ymmärrettävä luottamuksellisiksi.

Tausta-aineistoon sisältyvä luottamuksellinen Tieto

Luottamuksellista Tietoa voi sisältyä Sopijapuolen toiselle Sopijapuolelle ilmaisemaan tai luovuttamaan Tausta-aineistoon. Kun Sopijapuoli luovuttaa toiselle Sopijapuolelle omaa Tausta-aineistoaan kirjallisessa tai muuten dokumentoidussa muodossa, Sopijapuolen tulee erikseen merkitä aineisto luottamukselliseksi siltä osin kuin aineisto sisältää Luottamuksellista Tietoa.

Luottamuksellisen Tiedon ilmaisukielto ja käyttörajoitus

Sopijapuolet sitoutuvat olemaan ilmaisematta toiselta Sopijapuolelta saamaansa Luottamuksellista Tietoa kolmansille ja olemaan käyttämättä tällaista tietoa muihin tarkoituksiin kuin tässä sopimuksessa tarkoitettujen veloitteiden täyttämiseen. Tilaaajan Luottamuksellista Tietoa ei myöskään saa sisällyttää Tuloksiin, ellei toisin ole nimenomaisesti kirjallisesti sovittu.

Korkeakoulu ei saa ilmaista Tilaaajalle kuuluvaa luottamuksellista Tietoa sellaisille Palveluksessaan oleville tutkijoille, virkamiehille, työntekijöille tai opiskelijoille, jotka eivät tarvitse tietoa tässä sopimuksessa sovittujen veloitteiden täyttämiseen. Tutkimuksen suorittaja on velvollinen huolehtimaan siitä, että Tutkimukseen osallistuvat tutkijat, virkamiehet, työntekijät ja opiskelijat noudattavat Luottamuksellisen Tiedon salassapitoa ja niiden hyväksi käyttämisen kieltoa koskevia ehtoja.

Luottamuksellisen Tiedon salassapitoa ja hyväksi käyttämisen kieltoa koskevat veloitteet ovat voimassa tämän sopimuksen allekirjoittamisesta lukien ja vielä _____vuoden ajan sen jälkeen, kun Tutkimus on päättynyt.

Poikkeukset salassapidosta

Salassapitoa ja hyväksi käyttämisen kieltoa koskevat velvollisuudet eivät koske sellaisia tietoja, jotka

- a) ovat yleisesti saatavilla tai ovat muuten julkisia
- b) Sopijapuoli on saanut erikseen kolmannelta osapuolelta ilman lakiin tai sopimukseen perustuvaa salassapitovelvollisuutta
- c) ovat olleet vastaanottavan Sopijapuolen hallussa ilman lakiin tai sopimukseen perustuvaa salassapitovelvollisuutta jo ennen kuin samat tiedot on saatu toiselta Sopijapuolelta
- d) Sopijapuoli on itsenäisesti kehittänyt ilman, että kehittämisessä on hyödynnetty toiselta Sopijapuolelta saatua luottamuksellista tietoa
- e) ovat viranomaistoiminnan julkisuutta koskevan lainsäädännön mukaan julkisia.

Salassapitoa ja hyväksikäyttämisen kieltoa koskevat velvollisuudet eivät koske myöskään sellaisia tietoja, jotka kuuluvat yksittäisten tutkijoiden, virkamiesten tai työntekijöiden ammattitietoon tai -taitoon. Tässä todettu koskee soveltuvin osin myös työntekijän ammattitietoon tai -taitoon rinnastettavaa yksittäisten opiskelijoiden henkilökohtaista osaamista tai sen lisääntymistä.

Sopijapuolet toteavat yhteisesti, että Korkeakoululla on yleinen velvollisuus edistää vapaata tutkimusta ja tieteellistä sivistystä sekä antaa tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta. Nämä lakisääteiset velvollisuudet otetaan huomioon arvioitaessa ja tulkittaessa edellä todettuja Korkeakoulua koskevia velvoitteita.

12. Tieteelliset julkaisut

Tieteelliset julkaisut laajasti ymmärrettyinä

Tieteellisillä julkaisuilla tarkoitetaan myös esitelmiä ja vastaavia esityksiä, jotka saattavat aiheuttaa Tulosten tulon julkiseksi siten, että Tuloksen patentoinnille muodostuu uutuudeneste.

Korkeakoulun vastuu

Korkeakoulun on huolehdittava siitä, että sen Palveluksessa oleva tai sen puolesta muutoin Tutkimukseen osallistuva henkilö ("Tutkija") noudattaa alla tarkoitettua menettelyä.

Tieteellisen tiedon julkaisemisessa huomioon otettavat seikat

Tutkimukseen perustuvan Tieteellisen tiedon julkaiseminen Tutkijoiden toimesta ei saa vaarantaa Tulosten patentoitavuutta taikka paljastaa Luottamuksellisia Tietoja.

Tilaajan informointi

Jos Tutkija aikoo sisällyttää Tutkimukseen perustuvaa tieteellistä tietoa tieteelliseen julkaisuun, jotka julkistetaan ennen Tutkimuksen päättymistä tai yhden (1) vuoden kuluessa sen päättymisestä, Tutkijan on ilmoitettava aikeestaan Korkeakoululle ja tämän edelleen Tilaajalle.

Tilaajalla on oikeus saada luottamuksellisena nähtäväkseen julkaisuluonnos esittämällä siitä vaatimus Korkeakoulun kautta Tutkijalle. Tilaajan on ilmoitettava 60 päivän kuluessa julkaisuluonnoksen tiedoksisaamisesta ne luonnoksen kohdat, jotka Tilaajan perustellun käsityksen mukaan vaarantavat Tuloksiin sisältyvän keksinnön suojaamisen tai Tulosten muun hyödyntämisen.

13. Opinnäytteet

Korkeakoulun viranomaistehtävät ja opiskelijan oikeusturva

Tilaaja ymmärtää, että Korkeakoulu on hallinnollisessa suhteessa opinnäytteen tekijään ("Opiskelija"). Opiskelija voi kuitenkin laatia opinnäyteensä

myös osallistumalla Tutkimukseen Korkeakoulun työntekijänä tai ilman Palvelussuhdetta (esimerkiksi apurahatutkijana).

Sopijapuolet toteavat, että Opiskelijan itsenäisen ja oikeudellisesti vaihtelevan aseman vuoksi opinnäytteen laatimisesta on sovittava erikseen hänen kanssaan.

Luottamuksellisen ja patentoitavan tiedon poistaminen opinnäytteestä

Jos Tutkimuksen yhteydessä laaditaan opinnäyte, joka jätetään arvosteltavaksi ennen Tutkimuksen päättymistä, Tilaajan on sovittava etukäteen Opiskelijan kanssa menettelytavat Luottamuksellisen Tiedon sekä patentoitavan tiedon suojaamiseksi ja niiden mahdolliseksi poistamiseksi opinnäytteestä ennen sen julkaisua.

Sopimuksen on oltava kohtuullinen ja otettava huomioon, että opinnäyte tulee julkiseksi heti kun se on hyväksytty.

14. Hanketietojen julkisuus

Korkeakoululla on oikeus hanketietojen esittämiseen hanke-, julkaisu- ja asiantuntijarekistereissään. Korkeakoulu antaa Tilaajalle tämän pyynnöstä etukäteen nähtäväksi mainittuihin rekistereihin laitettavaksi aiotut tiedot.

15. Vastuut

Vastuu Tutkimuksen suorittamisesta, Tuloksista ja niiden käytöstä

Korkeakoulu vastaa, että Tutkimus suoritetaan hyvää tieteellistä käytäntöä ja korkeita tutkimuseettisiä periaatteita noudattaen ja käyttäen Tutkimuksen vaatimustason edellyttämää henkilöstöä.

Tilaajan tulee esittää perustellut ja yksilöidyt huomautuksensa kolmen (3) kuukauden kuluessa Tutkimuksen päättymisestä, mikäli Tilaaja katsoo, ettei Tutkimusta ole suoritettu Tutkimussuunnitelmassa edellytetyllä tavalla.

Tulokset luovutetaan sellaisina kuin ne ovat, eikä Korkeakoulu anna Tulokselle mitään takuuta. Tulosten käyttö ja hyödyntäminen tapahtuu yksin Tilaajan vastuulla.

Vastuu kolmansien oikeuksien loukkauksesta

Korkeakoulu vastaa siitä, ettei Tulos loukkaa, sen parhaan käsityksen mukaan, kolmansien oikeuksia.

Vahingonvastuu

Sopijapuoli vastaa toiselle Sopijapuolelle aiheuttamastaan välittömästä vahingosta. Vastuun enimmäismäärä on tässä sopimuksessa määritelty, Korkeakoululle suoritettava korvauksen määrä, ellei vahinkoa ole aiheutettu tahalli-

sesti tai törkeällä huolimattomuudella. Sopijapuolet eivät ole vastuussa toisilleen Tutkimuksen yhteydessä aiheuttamastaan epäsuorasta tai kauppalaissa (355/1987) tarkoitetusta välillisestä vahingosta, ellei vahinko ole aiheutettu tahallisesti tai törkeällä huolimattomuudella.

Vahingonkorvausvaatimusten esittäminen

Vahingonkorvausvaatimukset sopijapuolta vastaan on esitettävä kirjallisesti vuoden kuluessa vahingon syntymishetkestä tai hetkestä, jolloin vahinko tuli korvausta hakevan Sopijapuolen tietoon.

Korkeakoulun vastuu päättyy kuuden (6) kuukauden kuluttua Tulosten luovuttamisesta Tilaajalle. Vaatimukset korkeakoulua kohtaan on esitettävä kirjallisesti kolmen (3) kuukauden kuluessa Korkeakoulun vastuuajan päättymisestä.

16. Sopimuksen purkaminen ja suorituksen lykkääminen

Sopijapuolen oikeus purkaa sopimus

Mikäli Sopijapuoli rikkoo tämän sopimuksen ehtoja, ja sopimusrikkomuksella on toiselle Sopijapuolelle tämän sopimuksen tarkoituksen kannalta olennainen merkitys, toisella Sopijapuolella on oikeus purkaa Sopimus ilmoittamalla siitä kirjallisesti sopimusrikkomukseen syyllistyneelle Sopijapuolelle. Sopimus voidaan purkaa kolmenkymmenen (30) päivän kuluttua kirjallisen huomautuksen antamisesta, jos Sopimusta rikkonut osapuoli ei onnistu korjaamaan/hyvittämään tekemäänsä sopimusrikkomusta em. huomautusajan sisällä. Mikäli sopimus puretaan, Sopimuksen voimassaolo päättyy kolmenkymmenen (30) päivän kuluttua kirjallisen purkamisilmoituksen tekemisestä.

Korkeakoululla on oikeus purkaa sopimus, jos Tilaaja osoittautuu maksukyvyttömäksi tai asetetaan selvitystilaan, konkurssiin tai yrityssaneeraukseen.

Kummallakin Sopijapuolella on oikeus purkaa Sopimus, jos Sopimuksen täytäntöön paneminen ylivoimaisen esteen takia tulee mahdottomaksi tai viivästyä kuusi (6) kuukautta tai enemmän.

Suorituksen lykkääminen

Mikäli Tilaaja rikkoo Sopimuksen ehtoja ja sopimusrikkomuksella on Korkeakoululle olennainen merkitys, Korkeakoululla on purkamisen sijasta oikeus keskeyttää tutkimus siihen asti kunnes nähdään, ryhtyykö Tilaaja tarvittaviin toimiin sopimusveloitteidensa täyttämiseksi vai johtaako sopimusrikkomus Sopimuksen purkamiseen.

Korvaus suoritetusta tutkimuksesta ja vahingosta

Mikäli Sopimus puretaan, Tilaaja maksaa hyväksytysti suoritetusta Tutkimuksen osasta korvauksen sovitun veloituserusteen mukaisesti Sopimuksen voimassaolon päättymiseen tai Tutkimuksen lopettamishetkeen saakka, mikäli töitä sovitaan tehtäväksi Sopimuksen voimassaolon päättymisen jälkeen.

Maksamalla Korkeakoululle edellä mainitun korvauksen Tilaaja saa oikeudet kaikkiin Tutkimuksen päättymiseen mennessä syntyneisiin tuloksiin.

Korkeakoululla on oikeus saada korvaus Sopimuksen purkamisesta aiheutuneista kustannuksista ja välittömistä vahingoista, jos sopimuksen purkamisen johtuu Tilaajasta tai tämän vastuulla olevasta syystä.

Tausta-aineiston palauttaminen

Mikäli Sopimus puretaan, tulee kummankin Sopijapuolen välittömästi palauttaa kaikki toiselta Sopijapuolelta Tutkimuksen suorittamista varten saamansa aineistot (asiakirjat, laitteet ja muu materiaali), ellei erikseen toisin sovita.

17. Tutkimuksen suorittamista varten hankittu omaisuus

Tämän sopimuksen mukaisen tutkimustyön suorittamista varten Tilaajan rahoituksella hankitut laitteet ja muu omaisuus kuuluvat Korkeakoululle, ellei erikseen toisin sovita.

18. Sovellettava laki ja oikeuspaikka

Tähän sopimukseen sovelletaan Suomen lakia.

Tätä sopimusta koskevat erimielisyydet ratkaistaan Korkeakoulun kotipaikan käräjäoikeudessa.

19. Voimaantulo ja voimassaoloaika

Tämä sopimus tulee voimaan sinä päivänä, kun Sopijapuolet ovat sen allekirjoittaneet. Tämä sopimus on voimassa, kunnes Tutkimus on päättynyt.

Tutkimustulosten hyödyntämistä, keksijälle kuuluvia korvauksia, salassapitoa ja vahingonvastuuta koskevat sopimusehdot (sopimuksen kohdat 5, 11 ja 15) jäävät voimaan myös Tutkimuksen päättymisen jälkeen, siten kuin asianomaisissa kohdissa on tarkoitettu.

20. Sopimuksen liitteet

Liite Tilaajan vastuu keksijöille mahdollisesti suoritettavista palkkioista

Liite Tilaajan Korkeakoulun käyttöön luovuttama Tausta-aineisto

Mikäli tämä sopimus ja sen liitteet ovat keskenään ristiriidassa, sovelletaan ensisijaisesti asianomaista liitettä.

Allekirjoitukset

LIITE

Taustaksi

Tämä malli lähtee siitä, että sopijapuolet sopivat tilaajan vastuusta osallistua kustannuksiin, jotka syntyvät tutkijoille maksettavista keksintökorvauksista eli keksintöilmoituspalkkioista, patentinhakupalkkioista ja patentinmyöntöpalkkiosta.

Tämä ei ole nykyään yleinen käytäntö, vaan korvaukset maksetaan nykyisin yleensä korkeakoulun varoista, eikä kustannuksia siirretä tilaajalle. Korvaukset ovat myös melko pieniä. Korkeakoulut tulevat uusissa ohjesäännöissään ratkaisemaan tämän kysymyksen.

Vaihtoehdot, jotka voivat tulla harkittaviksi, ovat

- tilaaja osallistuu nimenomaisesti kustannuksiin
- tilaaja ei osallistu nimenomaisesti kustannuksiin.

Selkeintä on kuitenkin lausua asiasta sopimuksessa riippumatta siitä, mihin ratkaisuun päädytään. Selvää on, että sikäli kun korkeakoululla on ohjesääntö, joka selkeästi sisältää palkkioita koskevia veloitteita, korkeakoulun ja tutkijan välisiä korvauksia koskevat oikeudet määräytyvät sen mukaan. Nyt puheena olevilla määräyksillä on vaikutuksia vain tilaajan vastuisiin.

Tilaajan vastuu keksijöille mahdollisesti suoritettavista palkkioista

Tilaaja vastaa asianmukaisesti tehdyn keksintöilmoitukseen perusteella Korkeakoululle Suomessa patentoitavissa olevaa keksintöä kohden _____ euron suuruudesta keksintöilmoituspalkkiosta. Korkeakoulu vastaa palkkion suorittamisesta edelleen keksijälle.

Mikäli Tilaaja hakee patenttia keksinnölle, Tilaaja suorittaa Korkeakoululle patentinhakupalkkion, joka on suuruudeltaan _____ euroa keksintöä kohden. Korkeakoulu vastaa kyseisen palkkion suorittamisesta edelleen keksijälle. Palkkion maksamisen edellytyksenä on, että Korkeakoulu ja keksijä myötävaikuttavat patenttihakemuksen tekemiseen, muun muassa allekirjoittamalla tarvittavat asiakirjat.

Mikäli edellä tarkoitettulle keksinnölle myönnetään patentti, Tilaaja suorittaa Korkeakoululle patentinmyöntöpalkkion, joka on suuruudeltaan _____ euroa keksintöä kohden. Korkeakoulu vastaa kyseisen palkkion suorittamisesta edelleen keksijälle.

LIITE

Taustaksi

Tausta-aineiston käyttöoikeudesta ja suojaamisesta on yleensä määräyksiä tilaustutkimusta koskevassa sopimuksessa. Haasteellisinta on kuitenkin varmistaa, että tausta- ja tulosaineisto eivät sekoitu keskenään siinä vaiheessa, kun hankkeessa syntyneitä tuloksia otetaan käyttöön tai suojataan. Aineistojen ja oikeuksien identifiointi on kaikessa tutkimussopimusjärjestelyissä erittäin tärkeää. Tällä malliliitteellä halutaan korostaa sen merkitystä, että osapuolet listaavat huolella osapuolille kuuluvan tausta-aineiston. Tilaajalla on yleensä suurempi intressi varmistaa, että sen hankkeeseen antama tausta-aineisto on huolella määritelty. Liitteessä on syytä identifioida erityisesti liikesalaisuutena suojattava tausta-aineisto.

Tilaajan korkeakoulun käyttöön luovuttama tausta-aineisto

Tilaaja on luovuttanut seuraavan aineiston Tutkimuksen suorittajan käyttöön. Aineistoa saa käyttää vain Tutkimuksen tarpeisiin, ellei erikseen ole toisin kirjallisesti sovittu. Salassa pidettäväksi määriteltyä aineistoa saa antaa vain sellaisen henkilöstön käyttöön, joille aineisto on tarpeen Tutkimuksen suorittamiseksi.

Suojattu aineisto (määriteltävä miltä osin aineisto ei vielä ole tullut julkiseksi):

Suojaamaton ja salassa pidettävä aineisto:

Muu aineisto:

Tausta-aineistoksi voidaan katsoa myös muu kuin tässä lueteltu aineisto, jos aineiston luonteesta tai luovutukseen liittyvistä olosuhteista on pääteltävissä sen olevan verrattavissa edellä lueteltuun aineistoon. Sopijapuolet noudattavat tämänkin aineiston osalta samaa huolellisuutta ja salassapitoa kuin muun Tausta-aineiston osalta.

Tutkimusrahoitus

Soveltamisala ja konsepti

Tutkimusrahoituksella tarkoitetaan tässä korkeakoulussa toteutettavaa, sopimukseen perustuvaa tutkimushanketta, jonka kokonaiskustannuksista tietty osa katetaan ulkopuolisen rahoittajan toimesta. Rahoittaja osallistuu yleensä tutkimuksen kohteen määrittämiseen kompensaationa rahoituspanokselleen. Erotuksena tilaustutkimuksesta, rahoittaja ei kuitenkaan yleensä saa yksinoikeuksia suoraan rahoitussopimuksen nojalla vaan tiettyjä suppeampia oikeuksia. Näihin kuuluu yleensä oikeus tutustua tuloksiin ennen muita sekä oikeus neuvotella ensimmäisenä tuloksiin liittyvistä oikeuksista.

Rahoittaja ei siis kata tutkimuksen kustannuksia kokonaan vaan vain osaksi. Tämä piirre erottaa sen tilaustutkimuksesta. Korkeakoulu kattaa itse osan tutkimuksen kustannuksista, eli osa tutkimuksesta rahoitetaan korkeakoulun omilla varoilla esimerkiksi kohdentamalla perusbudjetin palkkausräjärahoja tai muita omia varoja tutkimushankkeeseen.

Keskeiset sopimuskohdat

Rahoittaja maksaa tutkimuksen suorittajalle tutkimuksen toteuttamisesta osuuden kustannusarvion mukaisesta kokonaishinnasta (X euroa) maksuaitakataulun mukaisesti laskutukseen perustuen. Kokonaiskustannukset lasketaan noudattaen valtion maksuperustelain periaatteita. Rahoittajan osuuden suuruus heijastelee luonnollisesti sen kiinnostusta tutkimushanketta kohtaan. Rahoittajalla ei ole velvollisuutta korvata tutkimuksen suorittajalle muita kuin tutkimussopimuksessa tai sen liitteissä määriteltäviä kustannuksia.

Tulosten määritelmä vastaa muissakin sopimusmalleissa omaksuttua määritelmää. Tuloksilla tarkoitetaan tutkimuksessa aikaan saatuja tietokoneohjelmia, luetteloita ja tietokantoja, keksintöjä, teknisiä ja kaupallisia konsepteja, bio- ja muuta materiaalia sekä muita vastaavia aineistoja, riippumatta siitä, voidaanko ne suojata, sekä aineistoihin kohdistuvaa esineoikeutta, tekijänoikeutta tai sen lähioikeutta, taikka niihin kohdistuvia muita immateriaalioikeuksia, jotka perustuvat patentin, mallioikeuden, hyödyllisyysmallioikeuden, kasvinjalostajaoikeuden tai muun vastaavan suojan hakemiseen tai myöntämiseen.

Keskeinen osa rahoittajan saamaa vastiketta on sen oikeus saada ensimmäisenä tietoonsa tutkimuksen tulokset: tutkimuksen suorittaja luovuttaa tulokset rahoittajan nähtäväksi. Kurkistus-oikeus mahdollistaa yleensä etuoikeuden neuvotella tulosten käyttöoikeudesta sekä niiden patentoinnista ja muusta suojaamisesta.³

Merkittävää tutkimuksen ja opetuksen vapauden kannalta on, että tutkimuksen suorittajalla on oikeus käyttää tuloksia ja tutkimuksen yhteydessä syntynyttä tietotaitoa omassa opetus- ja tutkimustoiminnassaan, eikä käyttöoikeuksien mahdollisella myöntämisellä tuloksiin tätä oikeutta voida rajoittaa.

Tutkimuksen suorittaja vastaa siitä, että tutkimusta varten nimetyt henkilöt sitoutuvat ilmoittamaan viipymättä ja kirjallisesti tutkimuksen aikana tai välittömästi sen seurauksena syntyneet keksinnöt (keksintöilmoituksen tekeminen). Keksintöilmoitus tehdään korkeakoululle. Keksintöilmoituksen vastaanottavan sopijapuolen tulee antaa se viipymättä tiedoksi seurantar ryhmälle

Erityisesti keksintöjen suojaamisen mahdollistaminen edellyttää varovaisuutta tulosten julkistamisen suhteen. Koska tutkimuksen loppuvaiheessa ei välttämättä ole varmuutta siitä, kenelle tulosten omistus viime kädessä jää, on hyvä, että osapuolet ovat tietoisia toistensa toiveista. Eräs suositeltava keino informaationkulun turvaamiseksi on tutkimuksen seurantar ryhmän asettaminen. Sopimusluonnoksen mukaan sopijapuolet informoivat seurantar ryhmää hyvissä ajoin suhtautumisestaan tutkimuksen aikana syntyneiden keksintöjen suojaamiseen. Mikäli tulosten omistaja eli korkeakoulu päättää olla suojaamatta tutkimuksen yhteydessä syntyneitä keksintöjä, informoi se viipymättä tästä seurantar ryhmää. Sopijapuolet neuvottelevat viipymättä tarkoituksenmukaisesta tavasta antaa rahoittajalle mahdollisuus huolehtia keksinnön suojaamisesta. Mikäli rahoittaja puolestaan päättää olla suojaamatta tuloksia, sen tulee ilmoittaa tästä. Olennaista siis on, että suojaaminen ei vaarannu. Seurantar ryhmän asettamista kevyempi järjestely on veloitteen asettaminen tutkimuksen suorittajalle eli korkeakoululle informoida rahoittajaa uusista keksinnöistä.

Korkeakoulun mahdollisuus hyödyntää tutkimuksesta syntynyttä tietotaitoa sen normaalissa toiminnassa tulee varmistaa rahoitustutkimuksessa kuten muussakin tutkimusyhteistyössä, pitäen silmällä myös niitä tilanteita, joissa oikeudet päättyvät lopulta yritykselle. Mikäli tuloksiin liittyviä käyttöoikeuksia luovutetaan erikseen tehtävään sopimukseen perustuen rahoittajalle, tutkimuksen suorittajalla on tästä huolimatta oikeus käyttää tutkimuksen yhteydessä syntynyttä tietotaitoa omassa opetus- ja tutkimustoiminnassaan, edellyttäen ettei aineiston käyttö loukkaa tämän sopimuksen tai mahdollisen erillisen salassapitosopimuksen mukaisia salassapitomääräyksiä. Tietotaidolla viitataan käytännössä siihen tietämykseen, joka tutkijalle väistämättä hank-

³ Rahoittajan etuoikeutta lunastaa tulokset itselleen voidaan kutsua optio-oikeudeksi. Optio-oikeuden variaatioita on useita. Kyseessä voi olla yksinomainen oikeus ostaa tulokset itselleen, jolloin tuloksiin liittyviä yksinoikeuksia ei voida tarjota enää muille (kilpailijoille). Jos rahoittaja ei halua yksinoikeuksia, oikeudet jäävät tällöin joko korkeakoululle tai siirtyvät public domainin piiriin. Tyyppillisempi versio on kuitenkin first right of refusal -versio, jolloin rahoittajalla on ensisijainen oikeus neuvotella oikeuksista tuloksiin, ja sen kieltäytyessä, niitä voidaan tarjota muille.

keesta jää hänen omaan intellektuaaliseen pääomaansa erityisesti kirjalliseen aineistoon tukeutumattoman osaamisen muodossa.

Tutkimuksen suorittaja vastaa siitä, että tutkimusta varten nimetyt tutkijat sitoutuvat viiptymättä ja kirjallisesti ilmoittamaan tutkimustyön aikana tai välittömästi sen seurauksena syntyneet keksinnöt (keksintöilmoituksen tekeminen). Keksintöilmoitus tehdään Korkeakoululle. Tässä noudatetaan niitä menettelytapoja, joita korkeakoulut omaksuvat korkeakoulukeksintölain edellyttämällä tavalla. Keksintöilmoituksen vastaanottavan sopijapuolen tulee antaa se tiedoksi sopijapuolelle.

Sopimusmalliin sisältyy laaja luottamuksellisen tiedon määritelmä muiden sopimusoppaan luonnosten tapaan. Sopimuksessa määritellään kattavasti ne tilanteet, joissa tutkimuksen suorittaja ei ole salassapitovelvollinen, koska tieto on tullut julkiseksi muuta kautta tai kun laki edellyttää tiedon julkisuutta.

Rajanveto tieteellisen tiedon julkisuusvaatimuksen ja luottamuksellisen tiedon salassapitotarpeiden välillä kulminoituu tuloksista johdettavien tieteellisten tietojen julkistamisessa. Tässä lähdetään siitä, että kaikkien osapuolten kannalta mielekkäin tapa eliminoida riskit ja vastuut on tieteellisten julkaisujen ennakkotarkastusmahdollisuus sen toimesta, joka pystyy parhaiten arvioimaan salassapitotarpeen.

Hanketietojen julkisuudesta määrättäisiin samalla tavoin kuin tilaustutkimuksen osalta. Sopijapuolille on syytä jättää mahdollisuus sopia, että hanketietojenkin julkisuutta rajoitetaan. Hanketietojen julkisuutta voidaan sopimuskäytännössä kuitenkin pitää ehdottomana pääsääntönä, vieläpä selkeämmin rahoitustutkimuksessa kuin tilaustutkimuksessa. Korkeakoulun sopimusvapautta rajoittaa myös julkisuuslainsäädännön pakottavat periaatteet. Tilajan tulisi voida tarkistaa julkiseen hankerekisteriin laitettavat tiedot.

Malli tutkimusrahoitusopimukseksi

Tutkimusrahoitusopimus

SISÄLLYS

1. SOPIJAPUOLET JA TUTKIMUKSEN NIMI
2. SOPIMUKSEN KOHDE
3. TUTKIMUSSUUNNITELMAN MUUTTAMINEN
4. SEURANTARYHMÄ
 - Perustaminen
 - Kokousmenettelyt
5. RAHOITUS JA MAKSUEHDOT
6. TULOKSET
7. OIKEUKSIEN SIIRTOVELVOITE
8. RAHOITTAJAN ETUOIKEUS
9. RAHOITTAJAN KÄYTTÖOIKEUKSISTA SOPIMINEN
 - Rahoittajan etuoikeus neuvotella Tuloksiin liittyvistä oikeuksista
10. TULOsten PATENTOINTI JA MUU SUOJAAMINEN
 - Keksintöilmoitus
 - Rahoittajan informointi keksintöilmoituksesta
 - Pyrkimys sopia Tulosten suojaamisesta
11. TAUSTA-AINEISTO
 - Määritelmä
 - Menettelytapa Tutkimuksen suorittajan Tausta-aineiston käytössä

12. LUOTTAMUKSELLISEN TIEDON SALASSAPITO
 - Luottamuksellisen Tiedon määritelmä
 - Tausta-aineistoon sisältyvä Luottamuksellinen Tieto
 - Luottamuksellisen Tiedon ilmaisukielto ja käyttörajoitus
 - Poikkeukset salassapidosta
 13. TIETEELLISET JULKAISUT
 - Tieteelliset julkaisut laajasti ymmärrettynä
 - Korkeakoulun vastuu
 - Rahoittajan informointi
 14. OPINNÄYTTEET
 - Korkeakoulun viranomaistehtävät ja opiskelijan oikeusturva
 - Luottamuksellisen ja patentoitavan tiedon poistaminen opinnäytteestä
 15. HANKETIETOJEN JULKISUUS
 16. VASTUUT
 - Vastuu Tuloksista ja niiden käytöstä
 - Vastuu kolmansien oikeuksien loukkauksesta
 - Vahingonvastuu
 17. SOPIMUKSEN PURKAMINEN JA SUORITUKSEN LYKKÄÄMINEN
 - Sopijapuolen oikeus purkaa sopimus tai lykätä suoritusta
 18. TUTKIMUKSEN SUORITTAMISTA VARTEN HANKITTU OMAISUUS
 19. SOVELLETTAVA LAKI JA OIKEUSPAIKKA
 20. VOIMAANTULO JA VOIMASSAOLOAIKA
 21. SOPIMUKSEN LIITTEET
- ALLEKIRJOITUKSET

1. Sopijapuolet ja tutkimuksen nimi

Tämän tutkimusrahoitussopimuksen ("Sopimus") osapuolet ovat:

_____ ("Korkeakoulu")

ja

_____ ("Tilaaaja"),

yhdessä "Sopijapuolet".

Sopimuksen osapuolten vastuuhenkilöt ja yhteystiedot:

Tutkimuksen nimi:

2. Sopimuksen kohde

Sopimuksen kohteena on Korkeakoulun () laitoksella () suoritettava tutkimus, joka on tarkemmin kuvattu liitteenä olevassa tutkimussuunnitelmassa ("Tutkimussuunnitelma").

3. Tutkimussuunnitelman muuttaminen

Tutkimussuunnitelman olennainen muuttaminen edellyttää Seurantaryhmän yksimielistä, kirjallista päätöstä.

4. Seurantaryhmä

Perustaminen

Tällä sopimuksella perustetaan Tutkimuksen seurantaryhmä ("Seurantaryhmä"). Sopijapuolet nimeävät edustajansa Seurantaryhmään. Korkeakoulun edustaja toimii Seurantaryhmän puheenjohtajana. Edustajan vaihdokset on kirjallisesti ilmoitettava toiselle Sopijapuolelle.

Kokousmenettelyt

Seurantaryhmä kokoontuu puheenjohtajan kutsusta. Kokoukset voidaan pitää myös puhelimitse, videoneuvotteluna tai sähköpostin välityksellä. Kokouksista on pidettävä pöytäkirjaa.

5. Rahoitus ja maksuehdot

Rahoittaja rahoittaa tutkimusta liitteen rahoitusehtojen ja -aikataulun mukaisesti.

6. Tulokset

Tuloksilla tarkoitetaan tutkimusprojektissa aikaansaatuja tietokoneohjelmia (mukaan lukien lähdekoodi), luetteloita, tietokantoja, keksintöjä, teknisiä ja kaupallisia konsepteja, bio- ja muuta materiaalia sekä muita vastaavia aineistoja, riippumatta siitä, voidaanko ne suojata sekä niihin kohdistuvaa esineoikeutta, tekijänoikeutta tai sen lähioikeutta, taikka niihin kohdistuvia muita immateriaalioikeuksia, jotka perustuvat patentin, mallioikeuden, hyödyllisyysmallioikeuden, kasvinjalostajaoikeuden tai muun vastaavan suojan hakemiseen tai myöntämiseen.

7. Oikeuksien siirtovelvoite

Korkeakoulun on siirrettävä palveluksessaan olevalta tai tutkimusprojektiin muutoin osallistuvalla henkilöltä tuloksiin kohdistuvat, kohtien 9–11 edellyttämät oikeudet itselleen.

8. Rahoittajan etuoikeus

Korkeakoulu toimittaa tulokset rahoittajan tietoon tutkimussuunnitelmassa määrätyllä tavalla ja siinä määrätyn aikataulun mukaisesti.

9. Rahoittajan käyttöoikeuksista sopiminen

Rahoittajalla on etuoikeus neuvotella tutkimuksen ajan ja 6 kk sen päättymisen jälkeen korkeakoulun kanssa käyttöoikeuksista tuloksiin.

Korkeakoululla on aina oikeus käyttää Tuloksia ja Tutkimuksen yhteydessä syntynyttä tietotaitoa omassa opetus- ja tutkimustoiminnassaan, eikä käyttöoikeuksien mahdollisella myöntämisellä Tuloksiin voida rajoittaa tätä oikeutta.

10. Tulosten patentointi ja muu suojaaminen

Keksintöilmoitus

Korkeakoulu vastaa siitä, että Tutkimusta varten nimetyt henkilöt sitoutuvat ilmoittamaan viipymättä ja kirjallisesti Tutkimuksen aikana tai välittömästi sen seurauksena syntyneet keksinnöt (keksintöilmoituksen tekeminen). Keksintöilmoitus tehdään Korkeakoululle sen käytössä olevien, keksintöjen ilmoittamista koskevien menettelytapojen mukaisesti.

Rahoittajan informointi keksintöilmoituksesta

Korkeakoulun tulee antaa keksintöilmoitus viipymättä tiedoksi Rahoittajalle.

Pyrkimys sopia Tulosten suojaamisesta

Mikäli Korkeakoulu päättää olla suojaamatta Tutkimuksen yhteydessä syntyneitä keksintöjä, informoi se viipymättä tästä Rahoittajaa. Sopijapuolet neuvottelevat viipymättä tarkoituksenmukaisesta tavasta antaa Rahoittajalle mahdollisuus huolehtia keksinnön suojaamisesta.

11. Tausta-aineisto

Määritelmä

Tausta-aineistolla tarkoitetaan Tuloksiin sisällytettäviä, Sopijapuolen tai kolmannen omistuksessa tai hallinnassa olevia aineistoja tai oikeuksia.

Menettelytapa Tutkimuksen suorittajan Tausta-aineiston käytössä

Korkeakoulu informoi Rahoittajaa viimeistään Tulosten patentointia tai muuta suojaamista koskevissa neuvotteluissa, mikäli se sisällyttää Tulosten hyödyntämisen mahdollistamiseksi tai muusta syystä Tuloksiin Tausta-aineistoa. Tällainen Tausta-aineisto on yksilöitävä ja sen käytön ehdoista on sovittava liitteessä. Liitteeseen voidaan lisätä uusia Tausta-aineistoja Rahoittajan etukäteisellä kirjallisella suostumuksella.

12. Luottamuksellisen tiedon salassapito

Luottamuksellisen Tiedon määritelmä

Luottamuksellisella Tiedolla tarkoitetaan Sopijapuolelle kuuluvaa liike- tai ammattisalaisuutta taikka muuta siihen rinnastettavaa elinkeinotoimintaa tai tutkimustoimintaa koskevaa tietoa, jonka Sopijapuoli on tarkoittanut pysymään salassa ja jonka paljastuminen ulkopuoliselle voisi aiheuttaa taloudellista vahinkoa joko Sopijapuolelle itselleen tai jollekulle muulle, jonka kanssa Sopijapuoli on tai on ollut luottamuksellisessa liikesuhteessa.

Luottamuksellista Tietoa voivat olla muun muassa tiedot, jotka koskevat Sopijapuolen taloudellista asemaa, liiketoimintasuunnitelmia, taloudellista suunnittelua, markkinointia, tuotekehitystä tai siinä saavutettuja tuloksia, tutkimustoimintaa tai siinä saavutettuja tuloksia, immateriaalioikeuksia tai niiden hyödyntämiseen liittyvää osaamista, yhteistoimintasuhteita, asiakassuhteita tai muita Sopijapuolen elinkeinotoimintaan tai tutkimustoimintaan liittyviä sellaisia seikkoja, jotka olosuhteiden perusteella on ymmärrettävä luottamuksellisiksi.

Tausta-aineistoon sisältyvä Luottamuksellinen Tieto

Luottamuksellista Tietoa voi sisältyä Sopijapuolen toiselle Sopijapuolelle ilmaisemaan tai luovuttamaan Tausta-aineistoon. Kun Sopijapuoli luovuttaa toiselle Sopijapuolelle omaa Tausta-aineistoaan kirjallisessa tai muuten dokumentoidussa muodossa, Sopijapuolen tulee erikseen merkitä aineisto luottamukselliseksi siltä osin kuin aineisto sisältää Luottamuksellista Tietoa.

Luottamuksellisen Tiedon ilmaisukielto ja käyttörajoitus

Sopijapuolet sitoutuvat olemaan ilmaisematta toiselta Sopijapuolelta saamaansa Luottamuksellista Tietoa kolmansille ja olemaan käyttämättä tällaista tietoa muihin tarkoituksiin kuin tässä sopimuksessa tarkoitettujen velvoitteiden täyttämiseen. Rahoittajan Luottamuksellista Tietoa ei myöskään saa sisällyttää Tuloksiin, ellei toisin ole nimenomaisesti kirjallisesti sovittu.

Tutkimuksen suorittaja ei saa ilmaista Rahoittajalle kuuluvaa luottamuksellista Tietoa sellaisille Palveluksessa oleville tutkijoille, virkamiehille tai työntekijöille taikka opiskelijoille, jotka eivät tarvitse tietoa tässä sopimuksessa sovittujen velvoitteiden täyttämiseen. Tutkimuksen suorittaja on velvollinen huolehtimaan siitä, että Tutkimukseen osallistuvat tutkijat, virkamiehet, työntekijät ja opiskelijat noudattavat Luottamuksellisen Tiedon salassapitoa ja niiden hyväksi käyttämisen kieltoa koskevia ehtoja.

Luottamuksellisen Tiedon salassapitoa ja hyväksi käyttämisen kieltoa koskevat velvoitteet ovat voimassa tämän sopimuksen allekirjoittamisesta lukien ja vielä __ vuoden ajan sen jälkeen, kun Tutkimus on päättynyt.

Poikkeukset salassapidosta

Salassapitoa ja hyväksi käyttämisen kieltoa koskevat velvollisuudet eivät koske sellaisia tietoja, jotka

- a) ovat yleisesti saatavilla tai ovat muuten julkisia
- b) Sopijapuoli on saanut erikseen kolmannelta osapuolelta ilman lakiin tai sopimukseen perustuvaa salassapitovelvollisuutta
- c) ovat olleet vastaanottavan Sopijapuolen hallussa ilman lakiin tai sopimukseen perustuvaa salassapitovelvollisuutta jo ennen kuin samat tiedot on saatu toiselta Sopijapuolelta
- d) Sopijapuoli on itsenäisesti kehittänyt ilman, että kehittämisessä on hyödynnetty toiselta Sopijapuolelta saatua luottamuksellista tietoa
- e) ovat viranomaistoiminnan julkisuutta koskevan lainsäädännön mukaan julkisia.

Salassapitoa ja hyväksi käyttämisen kieltoa koskevat velvollisuudet eivät koske myöskään sellaisia tietoja, jotka kuuluvat yksittäisten tutkijoiden, virkamiesten tai työntekijöiden ammattitietoon tai -taitoon. Tässä todettu koskee soveltuvin

osin myös työntekijän ammattitietoon tai -taitoon rinnastettavaa yksittäisten opiskelijoiden henkilökohtaista osaamista tai sen lisääntymistä.

Sopijapuolet toteavat yhteisesti, että Tutkimuksen suorittajalla on korkeakouluna yleinen velvollisuus edistää vapaata tutkimusta ja tieteellistä sivistystä sekä antaa tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta. Nämä lakisääteiset velvollisuudet otetaan huomioon arvioitaessa ja tulkittaessa edellä todettuja Tutkimuksen suorittajaa koskevia velvoitteita.

13. Tieteelliset julkaisut

Tieteelliset julkaisut laajasti ymmärrettynä

Tieteellisillä julkaisuilla tarkoitetaan myös esitelmiä ja vastaavia esityksiä, jotka saattavat aiheuttaa Tulosten tulon julkiseksi siten, että Tuloksen patentoinnille muodostuu uutuudeneste.

Korkeakoulun vastuu

Korkeakoulun on huolehdittava siitä, että sen palveluksessa oleva tai sen puolesta muutoin Tutkimukseen osallistuva henkilö noudattaa alla tarkoitettua menettelyä.

Rahoittajan informointi

Jos Tutkija aikoo sisällyttää Tuloksia tieteelliseen julkaisuun, jotka julkistetaan ennen Tutkimuksen päättymistä, Tutkijan on ilmoitettava aikeestaan Korkeakoululle ja tämän edelleen Rahoittajalle.

Rahoittajalla on oikeus saada julkaisuluonnos luottamuksellisena nähtäväkseen esittämällä siitä vaatimus Korkeakoulun kautta Tutkijalle. Rahoittajan on ilmoitettava viimeistään 60 päivän kuluessa ne luonnoksen kohdat, jotka sen perustellun käsityksen mukaan aiheuttavat uutuudenesteen.

14. Opinnäytteet

Korkeakoulun viranomaistehtävät ja opiskelijan oikeusturva

Rahoittaja ymmärtää, että Tutkimuksen suorittaja korkeakouluna on hallinnollisessa suhteessa opinnäytteen tekijään ("Opiskelija"). Opiskelija voi kuitenkin laatia opinnäytteensä myös osallistumalla Tutkimukseen Tutkimuksen suorittajan työntekijänä tai ilman palvelussuhdetta (esimerkiksi apurahatutkijana).

Sopijapuolet toteavat, että opiskelijan itsenäisen ja oikeudellisesti vaihtelvan aseman vuoksi opinnäytteen laatimisesta on sovittava erikseen hänen kanssaan.

Luottamuksellisen ja patentoitavan tiedon poistaminen opinnäytteestä

Jos Tutkimuksen yhteydessä laaditaan opinnäyte joka jätetään arvosteltavaksi ennen Tutkimuksen päättymistä, Rahoittajan on sovittava etukäteen Opiskelijan kanssa menettelytavat Luottamuksellisen Tiedon sekä patentoitavan tiedon suojaamiseksi ja niiden mahdolliseksi poistamiseksi opinnäytteestä ennen sen julkaisua.

Sopimuksen on oltava kohtuullinen ja otettava huomioon, että opinnäyte tulee julkiseksi heti kun se on hyväksytty.

15. Hanketietojen julkisuus

Korkeakoululla on oikeus hanketietojen esittämiseen hanke-, julkaisu- ja asiantuntijarekistereissään. Korkeakoulu antaa etukäteen Rahoittajalle nähtäväksi mainittuihin rekistereihin laitettavaksi aiotut tiedot.

16. Vastuut

Vastuu Tuloksista ja niiden käytöstä

Käyttöoikeus myönnetään Tuloksiin sellaisina kuin ne ovat, eikä luovuttava Sopijapuoli anna Tulokselle mitään takuuta. Tulosten käyttö ja hyödyntäminen tapahtuu yksinomaan luovutuksensaajan vastuulla.

Vastuu kolmansien oikeuksien loukkauksesta

Korkeakoulu vastaa siitä, ettei Tulos loukkaa, sen parhaan käsityksen mukaan, kolmansien oikeuksia.

Vahingonvastuu

Sopijapuoli vastaa toisille Sopijapuolille aiheuttamastaan välittömästä vahingosta. Vastuun enimmäismäärä on tässä sopimuksessa määritelty, Korkeakoululle suoritettava rahoituksen enimmäismäärä, ellei vahinkoa ole aiheutettu tahallisesti tai törkeällä huolimattomuudella. Sopijapuolet eivät ole vastuussa toisilleen Tutkimuksen yhteydessä aiheuttamastaan epäsuorasta tai kauppalaisissa (355/1987) tarkoitetusta välillisestä vahingosta, ellei vahinko ole aiheutettu tahallisesti tai törkeällä huolimattomuudella.

17. Sopimuksen purkaminen ja suorituksen lykkääminen

Sopijapuolen oikeus purkaa sopimus tai lykätä suoritustaan

Mikäli Sopijapuoli rikkoo Sopimuksen ehtoja ja sopimusrikkomuksella on toiselle Sopijapuolelle Sopimuksen tarkoituksen kannalta olennainen merkitys, toisella Sopijapuolella on oikeus purkaa sopimus ilmoittamalla siitä kirjallisesti

sopimusrikkomukseen syyllystyneelle Sopijapuolelle. Sopimus voidaan purkaa kolmenkymmenen (30) päivän kuluttua kirjallisen huomautuksen antamisesta, jos sopimusta rikkonut osapuoli ei onnistu korjaamaan/hyvittämään tekemäänsä sopimusrikkomusta edellä mainitun huomautusajan sisällä. Mikäli sopimus puretaan, sopimuksen voimassaolo päättyy kolmenkymmenen (30) päivän kuluttua kirjallisen purkamisilmoituksen tekemisestä.

Sopijapuolella on oikeus lykätä suoritustaan tai purkaa sopimus ylivoimaisen esteen aiheuttaman viivästyksen vuoksi. Tällöin viivästyksen on kuitenkin oltava olennainen.

Korkeakoululla on oikeus lykätä suoritustaan, mikäli sen tutkimusedellytykset rajoittuvat ennalta arvaamattoman syyn vuoksi (tutkimuksessa avainasemassa olevan henkilön sairastuminen tai vastaava syy).

18. Tutkimuksen suorittamista varten hankittu omaisuus

Tämän sopimuksen mukaisen tutkimustyön suorittamista varten Rahoittajan rahoituksella hankitut laitteet ynnä muu omaisuus kuuluvat Korkeakoululle, ellei erikseen toisin sovita.

19. Sovellettava laki ja oikeuspaikka

Sopimukseen sovelletaan Suomen lakia.

Sopimusta koskevat erimielisyydet ratkaistaan Korkeakoulun kotipaikan käräjäoikeudessa.

20. Voimaantulo ja voimassaoloaika

Sopimus tulee voimaan sinä päivänä, kun Sopijapuolet ovat sen allekirjoittaneet. Sopimus on voimassa, kunnes Tutkimus on päättynyt.

Tutkimustulosten salassapitoa ja vahingonvastausta koskevat sopimusehdot (Sopimuksen kohdat 13 ja 16) ovat voimassa Sopijapuolten välillä myös Sopimuksen voimassaolon päättymisen jälkeen, siten kuin asianomaisissa kohdissa on tarkoitettu.

21. Sopimuksen liitteet

Allekirjoitukset

TEKES-rahoitteinen ja vastaava projektitutkimus

Soveltamisala ja konsepti

Tutkimuskonsortiosopimuksella tarkoitetaan tässä yhteisrahoitteisen tutkimushankkeen tai projektin perustavaa konsortiosopimusta. Yhteisrahoitteisessa tutkimuksessa yritykset rahoittavat yleensä 5–30 %:a projektin osuuden kustannuksista. Rahoituspanoksensa lisäksi yritykset tuovat yleensä projektiin ideoita, tausta-aineistoja tai antavat projektin käyttöön tuotteitaan tai niiden lisenssejä. Kontribuutio on myös niiden osallistuminen hankkeen johtoryhmätyöskentelyyn.

Merkittävä rahoitus tulee yritysten ulkopuolelta. Tällä hetkellä tärkein päärahoittaja on Tekes. Tulevaisuudessa sopimuksen soveltamisalaa on mahdollista laajentaa: rahoittajina voidaan nähdä myös muita julkisia, kansallisia tai EU:n organisaatioita. Yksityisellä puolella voivat rahoittajina tulla kyseeseen myös säätiöt.

Tutkimus on säännönmukaisesti organisoitu konsortioksi ja projektiksi. Tutkimuksen ohjausta ja hallintoa varten osapuolet perustavat konsortion, jonka toimivaltaa käyttää ohjausryhmä. Konsortio muodostetaan tosiasiallisesti jo tuen hakuvaiheessa. Projekti muodostaa tutkimuskonsortiosopimuksen kohteen. Projektisuunnitelma sisältää budjetin eli projektin kustannukset ja rahoituksen. Tutkimuskonsortiosopimuksen osapuolet ovat tutkimuksensuorittaja(t) ja rahoittaja(t). Edellinen on yleensä yliopisto, korkeakoulu, tai julkinen taikka yksityinen tutkimuslaitos. Rahoittajat ovat useimmiten yrityksiä. Niitä on projektissa yleensä useita, kun taas tutkimusosapuolia on yleensä yksi.

Tekes on siis yleensä projektin päärahoittaja. Se ei ole käsillä olevassa mallissa sopijapuolena. Tekes on hallinto-oikeudellisessa ja/tai sopimussuhteessa vain tutkimuksen suorittajaan. Se vaatii kuitenkin yrityksiltä maksusitoumuksen.

Konsortiosopimus on monenkeskinen sopimus, jossa kaikki osapuolet ovat sopimussuhteessa toisiinsa. Se ei siis koostu joukosta kahdenvälisiä sopimussuhteita, kuten esim. EU:n puiteohjelmia koskevat mallisopimukset. Ero on sekä periaatteellinen että käytännöllinen. Tämän konseptin mukaista ei ole, että kukin yritys tilaa omalta osaltaan tutkimusta korkeakoululta, joka sitten ”tutkii” ja ”konsultoi” kahdenvälisesti kutakin yritystä erikseen. Paineita kahdenvälistymiseen on sen vuoksi, että yritykset haluavat yhä konkreettisempaa vastinetta maksamilleen rahoille. Kahdenvälisessä sopimussuhteessa oikeutta voitaisiin käydä vain korkeakoulun ja kunkin yrityksen kanssa erikseen, monenkeskisen sopimuksen osapuolet voivat myös tarvittaessa haastaa minkä tahansa osapuolen sopimussuhteesta oikeuteen (esimerkiksi yritykset toisensa).

Keskeiset sopimuskohdat

Nykykäytäntöön verrattuna määritelmiä on vähennetty ja selkiytetty. Mallissa on määritelty vain termit 'tulos', 'tausta-aineisto', 'käyttöoikeus' ja 'luottamuksellinen tieto'.

Sopimusmallin tuloksen määritelmä vastaa muissakin malleissa omaksuttua määritelmää. Se perustuu EU:n kuudennen puiteohjelman knowledge-käsitteeseen. Tarkoituksena on sisällyttää tuloksiin kattavasti tutkimuksessa aikaansaadut aineistot riippumatta siitä, voidaanko se suojata immateriaalioikeudella. Määritelmä kattaa sekä automaattisesti lain nojalla syntyvän suojan, kuten tekijänoikeus ja lähioikeudet, että hakemiseen ja myöntämiseen perustuvan suojan, kuten patenttihakemus ja patentti. Toisaalta määritelmä mahdollistaa tieteen vapauden ja tutkijoiden oikeuden käyttää hankkeessa kehittynyttä osaamistaan ja ammattitietoaan ja -taitoaan.

Sopimusmallin tausta-aineistojen määritelmä vastaa muissakin malleissa omaksuttua määritelmää ja se perustuu vastaavasti kuudennen puiteohjelman pre-existing know-how -käsitteeseen. Sopimusmallin asianomaisen määräyksen ensisijaisena tavoitteena on estää tausta-aineiston tahaton valuminen tuloksiin. Tämän vuoksi lauseke edellyttää, että tausta-aineiston käytöstä tehdään aina sopimus tai että luovutettavaan aineistoon tehdään merkintä ”luottamuksellinen”.

Käyttöoikeus on määritelty nykykäytäntöön verrattuna laajasti. Sen haltijana ovat osallistuvan yrityksen lisäksi samaan konserniin kuuluvat yritykset (eivät osakkuusyhtiöt). Käyttöoikeus on rinnakkainen, pysyvä ja maailmanlaajuinen. Se kattaa sekä tuotekehityksen että liiketoiminnan.

Käyttöoikeus ei ulotu lunastettuun keksintöön, paitsi korkeakoulun (omien tutkimus- ja opetustehtävien) osalta. Yritysten on sovittava siitä keskenään. Korkeakoulunkin osalta oikeus on periaatteellinen, koska kenellä tahansa on oikeus tutkia julkisia hakemuksia ja patenteja (patenttihakemukset tulevat julkisiksi 18 kuukauden kuluttua hakemuksen jättämisestä). Käyttöoikeuden vastikkeeseen sovelletaan Innovaatioläheisen julkisen tutkimuksen projekteihin sovellettavia erityisehtoja koskevaan Tekesin päätökseen sisältyviä periaatteita.

Luottamuksellisen tiedon suojaamisessa on pyritty uudella tavalla nykykäytäntöön verrattuna ottamaan huomioon tieteen vapaus sekä tutkijoiden ja opiskelijoiden intressi ammattitaitonsa ja osaamisensa lisäämiseen. Lisäksi on otettu huomioon korkeakouluille laissa määrättyjen tehtävien vaikutus salassapitoon. Sopimusehto sääntelee myös sitä, missä määrin korkeakoulun työntekijällä on oikeus käyttää niin sanottua jäännös- eli residuaalitietoa.

Tieteellisten julkaisujen ja opinnäytteiden osalta lähtökohtana on toisaalta opiskelijan hallinnollinen, hänen oikeusturvaansa varmistava suhde korkeakouluun, ja toisaalta se käytännön sopimusjärjestelyiden vaihtelevuus, joka opiskelijan ja projektin (sopijapuolten) välillä vallitsee. Perusero on se, että

tieteellisten julkaisujen osalta sopimusveloitteet koskevat korkeakoulua, joka sitoutuu ulottamaan ne julkaisuoikeuden tosiasialliseen käyttäjään, kun taas opinnäytteiden kohdalla sopijapuolten on sovittava asiasta opiskelijan kanssa erikseen.

Sopimus heijastelee myös opinnäytteiden julkaisuutta koskevaa opetusministeriön ohjetta tammikuulta 2004 joka korostaa opinnäytteiden poikkeusestoa ja pikaista julkistamista: ”Opetusministeriö kehottaa yliopistoja ja ammattikorkeakouluja vastaisuudessa huolehtimaan siitä, ettei opinnäytetöihin sisällytetä salassa pidettävää aineistoa ja että opinnäytetyöt ovat julkisia heti, kun ne on hyväksytyt.”

Opinnäytteeseen sisältyvien luottamuksellisten tietojen osalta on huomattava, että lainsäädännössä ei ole säännelty hallinto- tai tekijänoikeudellista menettelytapaa, jolla tällainen tieto voitaisiin poistaa ilman tekijän suostumusta. Tiedon poistaminen viittaamalla esim. valmistumisen viivästymiseen voi merkitä tosiasiallista ennakkosensuuria ja jopa täyttää virkavelvollisuuksien vastaisen menettelyn tunnusmerkistön. Mallissa onkin lähdetty periaatteesta, että asioista on sovittava etukäteen.

Malli tutkimuskonsortiosopimukseksi

TUTKIMUSKONSORTIOSOPIMUS

SISÄLLYS

1. SOPIJAPUOLET
2. SOPIMUKSEN KOHDE
3. ERITYISEHDOT
4. OHJAUSRYHMÄ
 - Perustaminen
 - Kokousmenettelyt
 - Päätöksentekomenettelyt
 - Tehtävät ja toimivalta
5. TULOKSET
6. OIKEUDET TULOISIIN
 - Omistusoikeus aikaansaajalla
 - Oikeuksien siirtovelvoite
7. TULOSTEN PATENTOINTI
 - Keksintöilmoitus Korkeakoulussa
 - Keksinnöstä Sopijapuolille tiedottaminen
 - Patentoinnista luopuminen ja keksinnön lunastaminen
8. TULOSTEN KÄYTTÖOIKEUS
 - Käyttöoikeuden laajuus
 - Käyttöoikeudesta maksettava mahdollinen korvaus
 - Käyttöoikeuden alkaminen
 - Käyttöoikeus lunastettuun keksintöön
9. TAUSTA-AINEISTO
 - Määritelmä
 - Menettelytapa Tausta-aineiston käytössä

10. TULOSTEN JULKISUUS JA LUOTTAMUKSELLISEN TIEDON SALASSAPITO
 - Yleinen ja tieteellinen tieto
 - Luottamuksellisen Tiedon määritelmä
 - Tausta-aineistoon sisältyvä Luottamuksellinen Tieto
 - Luottamuksellisen Tiedon ilmaisukielto ja käyttörajoitus
 - Poikkeukset salassapidosta
 11. TIETEELLISET JULKAISUT
 - Tieteellisen julkaisut laajasti ymmärrettynä
 - Korkeakoulun vastuu
 - Muiden sopijapuolten informointi
 12. OPINNÄYTTEET
 - Korkeakoulun viranomaistehtävät ja opiskelijan oikeusturva
 - Luottamuksellisen ja patentoitavan tiedon poistaminen opinnäytteestä
 13. VASTUUT
 - Huolellisuusvelvoite
 - Vastuu Tuloksista ja niiden käytöstä
 - Vastuu kolmansien oikeuksien loukkauksesta
 - Vahingonvastuu
 - Ylivoimaisen esteen aiheuttama tai korkeakoulun tutkimusedellytysten rajoittumisesta johtuva viivästys
 14. YRITYSOSAPUOLTEN RAHOITUSOSUUDET
 15. SOPIMUKSEN SIIRTO
 16. SOVELLETTAVA LAKI JA OIKEUSPAIKKA
 17. VOIMAANTULO JA VOIMASSAOLOAIKA
 18. SOPIMUKSEN LIITTEET
- ALLEKIRJOITUKSET

1. Sopijapuolet

_____ jäljempänä Korkeakoulu,

ja

_____ jäljempänä Yritysosapuoli,

yhdessä ”Sopijapuolet”.

2. Sopimuksen kohde

Tämän sopimuksen kohteena on _____
-nimisen Tutkimusprojektin ohjaus, rahoitus, muu mahdollinen osallistuminen
siihen sekä Tulosten omistaminen, käyttäminen ja julkaiseminen.

Projektisuunnitelma on liitteenä.

3. Erityisehdot

Tämän sopimuksen ehtoja voidaan tämentää, täydentää ja muuttaa erityis-
ehdoilla, jotka on sisällytetty liitteeseen.

4. Ohjausryhmä

Perustaminen

Tällä sopimuksella perustetaan Tutkimusprojektin ohjausryhmä. Jokaisella
Sopijapuolella (ja Tekesillä) on ohjausryhmässä yksi edustaja. Ohjausryhmä
valitsee keskuudestaan puheenjohtajan.

Kokousmenettelyt

Ohjausryhmä kokoontuu puheenjohtajan kutsusta. Kokoukset voidaan pitää
myös puhelimitse, videoneuvotteluna tai sähköpostin välityksellä. Kokouksista
on pidettävä päätöspöytäkirjaa, joka tarkastetaan seuraavassa kokouksessa.

Päätöksentekomenettelyt

Ohjausryhmä on päätösvaltainen, kun kaksi kolmasosaa jäsenistä osallistuu
kokoukseen. Päätökset pyritään tekemään yksimielisesti. Jos yksimielisyyteen ei
päästä, ratkaistaan asia enemmistöäänestyksellä (yksinkertainen enemmistö).
Kullakin jäsenellä on yksi ääni. Äänten mennessä tasan ratkaisee puheenjohta-
jan ääni, puheenjohtajaa valittaessa arpa.

Tehtävät ja toimivalta

Ohjausryhmän tehtävänä on Tutkimusprojektin yleinen ohjaus sekä tässä sopimuksessa erikseen mainitut toimet. Ohjausryhmällä ei ole oikeutta muuttaa tätä sopimusta.

5. Tulokset

Tuloksilla tarkoitetaan Tutkimusprojektissa aikaansaatuja tietokoneohjelmia (mukaan lukien lähdekoodi), luetteloita, tietokantoja, keksintöjä, teknisiä ja kaupallisia konsepteja, bio- ja muuta materiaalia sekä muita vastaavia aineistoja, riippumatta siitä, voidaanko ne suojata, sekä niihin kohdistuvaa esineoikeutta, tekijänoikeutta tai sen lähioikeutta, taikka niihin kohdistuvia muita immateriaalioikeuksia, jotka perustuvat patentin, mallioikeuden, hyödyllisyysmallioikeuden, kasvinjalostajaoikeuden tai muun vastaavan suojan hakemiseen tai myöntämiseen.

6. Oikeudet tuloksiin

Omistusoikeus aikaansaajalla

Oikeudet kuhunkin Tulokseen kuuluu sille Sopijapuolelle joka on Tuloksen luonut, keksinyt tai muutoin aikaansaanut.

Jos Tulos on luotu, keksitty tai muutoin aikaansaatuu yhteisesti useamman Sopijapuolen kesken, kuuluu Tulos näille yhteisesti. Yhteisomistajat ovat velvollisia sopimaan yhteisomistuksen ehdoista.

Korkeakoulu ei saa siirtää oikeuttaan Tuloksiin Tutkimusprojektin aikana kolmannelle.

Oikeuksien siirtovelvoite

Korkeakoulun on siirrettävä itselleen palveluksessaan olevalta tai Tutkimusprojektiin muutoin osallistuvalla henkilöltä Tuloksiin kohdistuvat, sopimuskohtien 7 ja 8 edellyttämät oikeudet.

7. Tulosten patentointi

Keksintöilmoitus Korkeakoulussa

Korkeakoulun on sovitettava palveluksessaan olevan, Tutkimusprojektissa työskentelevän tai siihen muutoin osallistuvan henkilön kanssa siitä, että tämä ilmoittaa Korkeakoulun edustajalle viipymättä tekemästään Tuloksiin sisältyvästä keksinnöstä. Ilmoitusmenettelyssä noudatetaan tarkemmin, mitä Korkeakoulun keksintöohjesäännössä on määrätty.

Keksinnöstä Sopijapuolille tiedottaminen

Keksintöilmoitus on annettava välittömästi tiedoksi muille Sopijapuolille.

Patentoinnista luopuminen ja keksinnön lunastaminen

Jos Korkeakoulu ei aio hakea keksinnölle patenttia, on siitä ilmoitettava muille Sopijapuolille 60 päivän kuluessa keksintöilmoituksen vastaanottamisesta.

Muulla Sopijapuolella on tällöin oikeus lunastaa keksintö patentoitavaksi tai muutoin suojattavaksi (esimerkiksi liikesalaisuutena) 60 päivän kuluessa edellisessä kappaleessa mainitun ilmoituksen vastaanottamisesta.

Jos lunastukseen halukkaita on enemmän kuin yksi, lunastuksen edellytyksenä on, että lunastukseen halukkaat Sopijapuolet ovat sopineet keskenään keksintöön kohdistuvista oikeuksista

Lunastuskorvauksen määräytymisperusteet on määritelty liitteessä.

8. Tulosten käyttöoikeus

Käyttöoikeuden laajuus

Kaikilla Sopijapuolilla on käyttöoikeus Tuloksiin. Käyttöoikeus käsittää maailmanlaajuisen, pysyvän ja rinnakkaisen oikeuden hyödyntää Tulosta Sopijapuolen tai sen kanssa samaan konserniin kuuluvan yhtiön tutkimuksessa, tuotekehityksessä ja liiketoiminnassa sekä myös rinnakkaisen oikeuden valmistaa, valmistuttaa, kopioida, muuttaa, myydä, levittää ja verkkojaella Tulosta.

Käyttöoikeudesta maksettava mahdollinen korvaus

Käyttöoikeudesta mahdollisesti maksettavaan korvaukseen sovelletaan Teke-sin rahoittamien tutkimushankkeiden tulosaineistojen käsittelystä annettuja kulloinkin voimassa olevia ohjeita.

Käyttöoikeuden alkaminen

Käyttöoikeus alkaa, kun Tulos on luotu, keksitty tai muutoin aikaansaatu. Käyttöoikeuden toteuttaminen ei saa muodostaa uutuudenestettä Tuloksiin sisältyvän keksinnön patentoinnille eikä paljastaa toisen Sopijapuolen Luotamuksellista Tietoa. Tuloksen omistavan Sopijapuolen vaatiessa käyttöoikeuden luovutuksesta on tehtävä sopimus.

Käyttöoikeus lunastettuun keksintöön

Käyttöoikeudesta lunastettuun keksintöön sovitaan tarvittaessa erikseen Yritysosapuolten kesken. Korkeakoululla on oikeus käyttää lunastettua keksintöä omassa tutkimuksessaan ja opetuksessaan edellyttäen, että käyttö ei aiheuta keksinnön patentoinnille uutuudenestettä.

9. Tausta-aineisto

Määritelmä

Tausta-aineistolla tarkoitetaan Tuloksiin sisällytettäviä, Sopijapuolen tai kolmannen omistuksessa tai hallinnassa olevia aineistoja tai oikeuksia.

Menettelytapa Tausta-aineiston käytössä

Korkeakoulu voi, sovituaan siitä asianmukaisesti kyseisen Tausta-aineiston omistajan tai haltijan kanssa, sisällyttää Tuloksiin Tausta-aineistoa vain ohjausryhmän päätöksellä. Tausta-aineisto on yksilöitävä ja sen käytön ehdoista on sovittava liitteessä.

10. Tulosten julkisuus ja luottamuksellisen tiedon salassapito

Yleinen ja tieteellinen tieto

Tutkimusprojektissa aikaansaatu yleinen ja tieteellinen tieto on julkista tutkimusprojektin päättymisen jälkeen siinä laajuudessa kuin Tekesin ohjeet kulloinkin edellyttävät. Tarvittaessa Ohjausryhmä päättää, milloin tällainen tieto on kyseessä. Ohjausryhmä voi päättää tällaisten tietojen salassapidon jatkamisesta enintään kolmella kuukaudella.

Tieteellisten julkaisujen ja opinnäytteiden julkistamisesta on sovittu sopimuskohtaisissa 11 ja 12.

Luottamuksellisen Tiedon määritelmä

Luottamuksellisella Tiedolla tarkoitetaan Sopijapuolelle kuuluvaa liike- tai ammattisalaisuutta tai muuta siihen rinnastettavaa elinkeinotoimintaa tai tutkimustoimintaa koskevaa tietoa, jonka Sopijapuoli pitää salassa ja jonka paljastuminen ulkopuoliselle voisi aiheuttaa taloudellista vahinkoa joko Sopijapuolelle itselleen tai jollekulle muulle, jonka kanssa Sopijapuoli on tai on ollut luottamuksellisessa liikesuhteessa.

Luottamuksellista Tietoa voivat olla muun muassa tiedot, jotka koskevat Sopijapuolen taloudellista asemaa, liiketoimintasuunnitelmia, taloudellista suunnittelua, markkinointia, tuotekehitystä tai siinä saavutettuja tuloksia, tutkimustoimintaa tai siinä saavutettuja tuloksia, immateriaalioikeuksia tai niiden hyödyntämiseen liittyvää osaamista, yhteistoimintasuhteita, asiakassuhteita tai muita Sopijapuolen elinkeinotoimintaan tai tutkimustoimintaan liittyviä sellaisia seikkoja, jotka olosuhteiden perusteella on ymmärrettävä luottamuksellisiksi.

Tausta-aineistoon sisältyvä Luottamuksellinen Tieto

Luottamuksellista Tietoa voi sisältyä Sopijapuolen toiselle Sopijapuolelle ilmaisemaan tai luovuttamaan Tausta-aineistoon. Kun Sopijapuoli luovuttaa

toiselle Sopijapuolelle omaa Tausta-aineistoaan kirjallisessa tai muuten dokumentoidussa muodossa, Sopijapuolen tulee merkitä aineisto erikseen luottamukselliseksi siltä osin kuin aineisto sisältää Luottamuksellista Tietoa.

Luottamuksellisen Tiedon ilmaisukielto ja käyttörajoitus

Sopijapuolet sitoutuvat olemaan ilmaisematta toiselta Sopijapuolelta saamaansa Luottamuksellista Tietoa kolmansille ja olemaan käyttämättä tällaista tietoa muihin tarkoituksiin kuin tässä sopimuksessa tarkoitettujen velvoitteiden täyttämiseen. Yritysosapuolten Luottamuksellista Tietoa ei myöskään saa sisällyttää Tuloksiin, ellei toisin ole nimenomaisesti ja kirjallisesti sovittu.

Korkeakoulu ei saa ilmaista Yritysosapuolelle kuuluvaa Luottamuksellista Tietoa sellaisille palveluksessaan oleville tutkijoille, virkamiehille tai työntekijöille taikka Korkeakoulussa kirjoilla oleville opiskelijoille, jotka eivät tarvitse tietoa tässä sopimuksessa sovittujen velvoitteiden toteuttamiseen. Korkeakoulu on velvollinen huolehtimaan siitä, että Tutkimusprojektiin osallistuvat tutkijat, virkamiehet, työntekijät ja opiskelijat noudattavat Luottamuksellisen Tiedon salassapitoa ja niiden hyväksi käyttämisen kieltoa koskevia ehtoja.

Luottamuksellisen Tiedon salassapitoa ja hyväksi käyttämisen kieltoa koskevat velvoitteet ovat voimassa tämän sopimuksen voimaantulosta lukien ja vielä _ vuoden ajan sen jälkeen kun Projekti on päättynyt.

Poikkeukset salassapidosta

Salassapitoa ja hyväksi käyttämisen kieltoa koskevat velvollisuudet eivät koske sellaisia tietoja, jotka

- a) ovat yleisesti saatavilla tai ovat muuten julkisia
- b) Sopijapuoli on saanut erikseen kolmannelta osapuolelta ilman lakiin tai sopimukseen perustuvaa salassapitovelvollisuutta
- c) ovat olleet vastaanottavan Sopijapuolen hallussa ilman lakiin tai sopimukseen perustuvaa salassapitovelvollisuutta jo ennen kuin samat tiedot on saatu toiselta Sopijapuolelta
- d) Sopijapuoli on itsenäisesti kehittänyt ilman, että kehittämisessä on hyödynnetty toiselta Sopijapuolelta saatua luottamuksellista tietoa
- e) ovat viranomaistoiminnan julkisuutta koskevan lainsäädännön mukaan julkisia.

Salassapitoa ja hyväksi käyttämisen kieltoa koskevat velvollisuudet eivät koske myöskään sellaisia tietoja, jotka sisältyvät tai tulevat sisältymään yksittäisten tutkijoiden, virkamiesten tai työntekijöiden ammattitietoon tai -taitoon. Tässä todettu koskee soveltuvin osin myös työntekijän ammattitietoon tai -taitoon rinnastettavaa Korkeakoulun yksittäisten opiskelijoiden henkilökohtaista osaamista tai sen lisääntymistä.

Sopijapuolet toteavat yhteisesti, että Korkeakoululla on yleinen velvollisuus edistää vapaata tutkimusta ja tieteellistä sivistystä sekä antaa tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta. Nämä lakisääteiset velvollisuudet otetaan huomioon arvioitaessa ja tulkittaessa edellä todettuja Korkeakoulua koskevia velvoitteita.

11. Tieteelliset julkaisut

Tieteelliset julkaisut laajasti ymmärrettyinä

Tieteellisellä julkaisulla tarkoitetaan myös esitelmiä ja vastaavia esityksiä, jotka saattavat aiheuttaa Tulosten julkiseksi tulemisen siten, että Tuloksen patentoinnille muodostuu uutuudeneste.

Korkeakoulun vastuu

Korkeakoulun on huolehdittava siitä, että sen palveluksessa oleva tai Tutkimusprojektiin muutoin osallistuva henkilö (”Tutkija”) noudattaa alla esitettyä tarkastusmenettelyä.

Muiden sopijapuolten informointi

Jos Tutkija aikoo sisällyttää Tutkimusprojektissa aikaansaattua yleistä tai tieteellistä tietoa tieteelliseen julkaisuun, joka julkistetaan ennen Tutkimuksen tai edellä kohdassa 10 (Yleinen ja tieteellinen tieto) tarkoitetun määräajan päätymistä, Tutkijan on ilmoitettava aiheestaan Korkeakoululle ja tämän edelleen muille Sopijapuolille.

Muilla Sopijapuolilla on oikeus saada luottamuksellisena nähtäväkseen julkaisuluonnos esittämällä siitä vaatimus Korkeakoulun kautta Tutkijalle. Sopijapuolen on ilmoitettava 60 päivän kuluessa julkaisuluonnoksen tiedoksisäämisestä ne luonnoksen kohdat, jotka Sopijapuolen perustellun käsityksen mukaan vaarantavat Tuloksiin sisältyvän keksinnön suojaamisen tai Tulosten muun hyödyntämisen.

12. Opinnäytteet

Korkeakoulun viranomaistehtävät ja opiskelijan oikeusturva

Yritysosapuolet ymmärtävät, että Korkeakoulu on hallinnollisessa suhteessa opinnäytteen tekijään (”Opiskelija”). Opiskelija voi laatia opinnäytteensä myös osallistumalla Tutkimusprojektiin Korkeakoulun, muun Sopijapuolen tai kolmannen osapuolen työntekijänä taikka ilman palvelussuhdetta (esimerkiksi apurahatutkijana).

Sopijapuolet toteavat, että Opiskelijan itsenäisen ja vaihtelevan aseman vuoksi opinnäytteen laatimisesta on sovittava erikseen hänen kanssaan.

Luottamuksellisen ja patentoitavan tiedon poistaminen opinnäytteestä

Jos Tutkimusprojektin yhteydessä laaditaan opinnäyte, joka jätetään arvosteltavaksi ennen Tutkimusprojektin tai sopimuskohdassa 10 mainitun jatkoajan päättymistä, Sopijapuolten on sovittava etukäteen Opiskelijan kanssa menettelytavat Luottamuksellisen ja patentoitavan tiedon poistamisesta opinnäytteestä.

Sopimuksen on oltava kohtuullinen ja otettava huomioon opinnäytteiltä edellytettävä julkisuus.

13. Vastuut

Huolellisuusvelvoite

Sopijapuolen on huolehdittava siitä, että Tutkimusprojektin tehtävät suoritetaan hyvää tieteellistä käytäntöä ja korkeita tutkimuseettisiä periaatteita noudattaen ja käyttäen Tutkimuksen vaatimustason edellyttämää henkilöstöä.

Vastuu Tuloksista ja niiden käytöstä

Sopijapuolet ymmärtävät, että Tulokset ovat tutkimus- ja kehitysvaiheessa. Tulokset luovutetaan sellaisina kuin ne ovat, eikä luovuttava Sopijapuoli anna Tulokselle mitään takuuta. Tulosten käyttö ja hyödyntäminen tapahtuu yksinomaan luovutuksensaajan vastuulla.

Vastuu kolmansien oikeuksien loukkauksesta

Korkeakoulu vastaa siitä, ettei Tulos loukkaa, sen parhaan käsityksen mukaan, kolmansien oikeuksia.

Vahingonvastuu

Sopijapuoli vastaa toisille Sopijapuolille aiheuttamastaan välittömästä vahingosta. Vastuun enimmäismäärä on Korkeakoulun Tutkimusprojektista saaman rahoituksen määrä, ellei vahinkoa ole aiheutettu tahallisesti tai törkeällä huolimattomuudella. Sopijapuolet eivät ole vastuussa toisilleen Tutkimusprojektin yhteydessä aiheuttamastaan epäsuorasta tai kauppalaissa (355/1987) tarkoitettusta välillisestä vahingosta, ellei vahinko ole aiheutettu tahallisesti tai törkeällä huolimattomuudella.

Ylivoimaisen esteen aiheuttama tai korkeakoulun tutkimusedellytysten rajoittumisesta johtuva viivästy

Sopijapuolella on oikeus lykätä suoritustaan tai purkaa sopimus ylivoimaisen esteen aiheuttaman viivästyksen vuoksi. Tällöin viivästyksen on kuitenkin oltava olennainen.

Korkeakoululla on oikeus lykätä suoritustaan, mikäli sen tutkimusedellytykset rajoittuvat ennalta arvaamattoman syyn vuoksi (tutkimuksessa avainasemassa olevan henkilön sairastuminen tai vastaava syy).

14. Yritysosapuolten rahoitusosuudet

Sopijapuolet sitoutuvat maksamaan, laskua vastaan, Korkeakoululle osuutensa yhteisrahoituksesta antamansa maksusitoumuksen mukaisesti.

15. Sopimuksen siirto

Tätä sopimusta ei saa siirtää kolmannelle ilman muiden Sopijapuolien etukäteistä kirjallista suostumusta.

16. Sovellettava laki ja oikeuspaikka

Tähän sopimukseen sovelletaan Suomen lakia. Erimielisyydet ratkaistaan Korkeakoulun kotipaikan käräjäoikeudessa.

17. Voimaantulo ja voimassaoloaika

Tämä sopimus astuu voimaan taannehtivasti Tutkimusprojektin alkamisesta, kun kaikki Sopijapuolet ovat sen allekirjoittaneet. Sopimus on voimassa projektin päättymiseen (xx.xx.xxxx) asti.

18. Sopimuksen liitteet

Mikäli tämä sopimus ja sen liitteet ovat keskenään ristiriidassa, sovelletaan ensisijaisesti asianomaista liitettä.

Allekirjoitukset

Asiantuntijapalveluiden tuottaminen

Soveltamisala ja konsepti

Korkeakoulut tarjoavat tutkimushankkeiden ohella kasvavassa määrin eri tutkimusalueisiin liittyviä asiantuntijapalveluita. Perinteisesti niitä on tarjottu professoreiden ja muiden tutkijoiden omissa nimissä. Tämä vuoksi niistä ei ole tilastoa tai edes selvää kokonais kuvaa. Sopimuskäytännöt eivät myöskään ole vakiintuneita.

Asiantuntijapalveluiden kysyntä kohdistuu nykyisin yhä useammin suuriin kokonaisuuksiin, kuten opetussisältöihin. Tällaisten hankkeiden vastuulliseksi sopijapuoleksi tilaajat haluavat nimenomaan korkeakoulun, eivät yksittäisiä tutkijoita. Tämä voi johtua myös tilaajan käyttämistä hankintaehdoista, kuten esimerkiksi EU:n instituutioiden ollessa tilaajana.

Erotuksena tutkimushankkeisiin, jotka aina tähtäävät uuden tiedon tuottamiseen perustutkimuksen tai soveltavan tutkimuksen alalla, asiantuntijapalveluiden tarjoamista voisi luonnehtia korkeakoulussa jo olemassa olevan tietämyksen ja osaamisen välittämiseksi sopijapuolelle. Se, että se tapahtuu korvausta vastaan ja toisena sopijapuolena on yksityinen taho, erottaa sen korkeakoulun normaalista opetus- ja sivistystehtävästä.

Tyypillisiä asiantuntijapalveluita ovat konsultointi, koulutus rajoitetulle asiakaspiirille, kuten yksittäisen yrityksen työntekijöille, arviointi- eli evaluointoimeksiannot sekä suunnittelutyöt ja pienimuotoisemmat hankkeet, kuten tiettyyn tutkimuskohteeseen liittyvät kirjallisuusselvitykset. Yksinkertaisimmillaan kysymys on rajoitetulle yleisölle pidettävästä esityksestä tilaajan päättämästä aiheesta. Haastavampaan suuntaan sopimussääntelyn kannalta mennään, kun Tilaja antaa luottamuksellista tausta-aineistoa palveluntuottajan käyttöön.

Keskeistä on palvelun ja palvelutason määrittely. Lisäksi tärkeää on määritellä selkeästi oikeudet syntyvään aineistoon, sopijapuolten oikeus käyttää syntyvää aineistoa (harvemmin voitaneen puhua uudesta tiedosta eli tuloksesta), oikeudet mahdollisesti toisen sopijapuolen käyttöön annettavan tausta-aineiston käyttöön ja siihen liittyvä salassapitovelvollisuus. Monet juridiset kysymykset muistuttavat tutkimushankkeiden sopimuskysymyksiä.

Keskeiset sopimuskohdat

Tuloksen määritelmä on sama kuin muissakin malleissa. Käytännössä tämän tyyppisissä asiantuntijapalveluissa tulokset syntyvät palvelun suorittamisen yhteydessä tai ovat sitä varten aikaansaatuja aineistoja, kuten kalvosarjat, esitteet, tietokannat ja muut vastaavat aineistot. Aineistolla tarkoitettaisiin

kaikkea tällaista riippumatta siitä, voidaanko ne suojata tai nauttivatko ne suoraan lain nojalla suojaa (lähinnä kyseeseen tulee tekijänoikeussuoja). Oikeuksiin puolestaan luetaan tällaisiin aineistoihin kohdistuva esineoikeus, tekijänoikeus tai sen lähioikeus tai muu tällaisiin aineistoihin kohdistuva immateriaalioikeus.

Eriävät näkemykset Tuloksista ja tausta-aineistoista ovat tämän tyyppisissä palveluissa olleet melko yleisiä. Tärkeää onkin identifoida tuloksiksi luokiteltavat aineistot ja oikeudet. Sopimusmallissa ei ole annettu yleispätevää ohjetta siitä, miten oikeudet (omistus- ja käyttöoikeudet) sopijapuolten kesken jaetaan. Mallin mukaan oikeuksista sovitaan erikseen. Asiantuntijapalveluissa lähtökohtana kuitenkin voidaan pitää, että tuloksia ei niinkään synny, joten mitään uutta jaettavaakaan ei ole. Koska korkeakoulu ei luonnollisestikaan halua luopua sille entuudestaan kuuluvista aineistoista tai oikeuksista osana asiantuntijapalvelun tuottamista, ei kysymys oikeuksien siirrosta ole keskeinen. Näistä kysymyksistä on selkeintä sopia erikseen sitten, kun on arvioitavissa, onko palvelun suorittamisen yhteydessä ylipäättänsä syntynyt mitään tulokseksi katsottavaa.

Korkeakoululle jää kaikissa tilanteissa huomattavasti enemmän oikeuksia kuin tilaustutkimuksessa, jossa korkeakoululle jää yleensä lähinnä oikeus käyttää hankkeen yhteydessä syntynyttä tietotaitoa omassa opetus- ja tutkimustoiminnassaan. Edellytys on kuitenkin aina, ettei tulosten käyttö loukkaa salassapitovelvollisuutta. Asiantuntijapalveluissa salassapito koskee lähinnä tilaajan korkeakoulun käyttöön antamia tausta-aineistoja.

Tilaaja saattaa antaa tausta-aineistoaan toimeksiantoa varten. Se saattaa sisältää luottamuksellista tietoa. Tämän vuoksi malliin on sisällytetty menettelytapa Tilaajan tausta-aineiston käytölle. Salassapitoon sovelletaan samoja periaatteita kuin muissakin malleissa.

Malli asiantuntijapalvelusopimukseksi

Asiantuntijapalvelusopimus

SISÄLLYS

1. SOPIJAPUOLET
 2. SOPIMUKSEN KOHDE
 3. ERITYISEHDOT
 4. HINTA JA MAKSUEHDOT
 5. PALVELUN OSANA AIKAANSAADUT TULOKSET
 6. TAUSTA-AINEISTO
 - Tausta-aineiston määritelmä
 - Menettelytapa Tausta-aineiston käytössä
 7. OIKEUDET TULOSSIIN
 - Tulosten omistus- ja käyttöoikeuksista sovitaan erikseen
 8. LUOTTAMUKSELLISEN TIEDON SALASSAPITO
 - Luottamuksellisen tiedon määritelmä
 - Luottamuksellisen tiedon ilmaisukielto ja käyttörajoitukset
 - Poikkeukset salassapidosta
 9. VASTUUT
 - Huolellisuusvelvoite
 - Vastuu mahdollisista Tuloksista ja niiden käytöstä
 - Vastuu kolmansien oikeuksien loukkauksesta
 - Vahingonvastuu
 - Vahingonkorvausvaatimusten esittäminen
 10. SOPIMUKSEN PURKAMINEN
 - Sopijapuolen oikeus purkaa sopimus
 - Korvaus tehdystä työstä
 11. SOVELLETTAVA LAKI JA OIKEUSPAIKKA
 12. VOIMAANTULO
 13. SOPIMUKSEN LIITTEET
- ALLEKIRJOITUKSET**

1. Sopijapuolet

Tämän sopimuksen sopijapuolet ovat:

_____ (”Korkeakoulu”)

ja

_____ (”Tilaja”),

yhdessä ”Sopijapuolet”

Sopijapuolten vastuuhenkilöt ja yhteystiedot on ilmoitettu liitteessä.

2. Sopimuksen kohde

Tämän sopimuksen kohteena on Korkeakoulun toimesta suoritettava

”Palvelu”, joka on määritelty liitteessä.

3. Erityisehdot

Tämän sopimuksen ehtoja voidaan täsmentää, täydentää ja muuttaa liitteen sisällytettävillä erityisehdoilla.

4. Hinta ja maksuehdot

Tilaja suorittaa palvelun hintana Korkeakoululle _____ euroa liitteessä olevan maksuaikataulun mukaisesti laskutukseen perustuen.

Edellä mainittu hinta on arvonlisäveroton. Tilajan maksettavaksi tulee hintaan mahdollisesti lisättävä arvonlisävero.

5. Palvelun osana aikaansaadut tulokset

Tuloksilla tarkoitetaan Palvelun tuloksena aikaansaatuja tietokoneohjelmia (mukaan lukien lähdekoodi), luetteloita, tietokantoja, keksintöjä, teknisiä ja kaupallisia konsepteja, bio- ja muuta materiaalia sekä muita vastaavia aineistoja, riippumatta siitä, voidaanko ne suojata, sekä niihin kohdistuvaa esineoikeutta, tekijänoikeutta tai sen lähioikeutta, taikka niihin kohdistuvia muita immateriaalioikeuksia, jotka perustuvat patentin, mallioikeuden, hyödyllisyysmallioikeuden, kasvinjalostajaoikeuden tai muun vastaavan suojan hakemiseen tai myöntämiseen.

6. Tausta-aineisto

Tausta-aineiston määritelmä

Tausta-aineistolla tarkoitetaan Tuloksiin sisällytettäviä, Sopijapuolen tai kolmannen omistuksessa tai hallinnassa olevia aineistoja ja oikeuksia.

Menettelytapa Tausta-aineiston käytössä

Korkeakoulu voi sisällyttää Tuloksiin Tausta-aineistoa vain Tilaajan suostumuksella. Tällainen Tausta-aineisto on yksilöitävä ja sen käytön ehdoista on sovittava liitteessä.

7. Oikeudet tuloksiin

Tulosten omistus- ja käyttöoikeuksista sovitaan erikseen

Jos Palvelun osana aikaansaadaan Tuloksia, niiden omistus- ja käyttöoikeuksista sovitaan erikseen.

Korkeakoululla on oikeus käyttää Palvelun osana aikaansaatuja Tuloksia edellyttäen, ettei Tulosten käyttö loukkaa Sopimuksen salassapitomääräyksiä.

8. Luottamuksellisen tiedon salassapito

Luottamuksellisen tiedon määritelmä

Luottamuksellisella Tiedolla tarkoitetaan Sopijapuolelle kuuluvaa liike- tai ammattisalaisuutta taikka muuta siihen rinnastettavaa elinkeinotoimintaa tai hanketoimintaa koskevaa tietoa, jonka Sopijapuoli pitää salassa ja jonka paljastuminen ulkopuoliselle voisi aiheuttaa taloudellista vahinkoa joko Sopijapuolelle itselleen tai jollekulle muulle, jonka kanssa Sopijapuoli on tai on ollut luottamuksellisessa liikesuhteessa.

Luottamuksellista Tietoa voivat olla muun muassa tiedot, jotka koskevat Sopijapuolen taloudellista asemaa, liiketoimintasuunnitelmia, taloudellista suunnittelua, markkinointia, tuotekehitystä tai siinä saavutettuja tuloksia, hanketoimintaa tai siinä saavutettuja tuloksia, immateriaalioikeuksia tai niiden hyödyntämiseen liittyvää osaamista, yhteistoimintasuhteita, asiakassuhteita tai muita Sopijapuolen elinkeinotoimintaan tai hanketoimintaan liittyviä sellaisia seikkoja, jotka olosuhteiden perusteella on ymmärrettävä luottamuksellisiksi.

Sopijapuolen tulee merkitä kaikki sellainen aineisto luottamukselliseksi sillä osin kuin aineisto sisältää luottamuksellista tietoa.

Luottamuksellisen tiedon ilmaisukielto ja käyttörajoitukset

Sopijapuolet sitoutuvat olemaan ilmaiseematta toiselta Sopijapuolelta saamaansa Luottamuksellista Tietoa kolmansille ja olemaan käyttämättä tällaista tietoa muihin tarkoituksiin kuin tässä sopimuksessa tarkoitettujen veloitteiden täyttämiseen.

Luottamuksellisen Tiedon salassapitoa ja hyväksi käyttämisen kieltoa koskevat velvoitteet ovat voimassa tämän sopimuksen allekirjoittamisesta lukien ja vielä __ vuoden ajan sen jälkeen kun sopimuksen voimassaolo on päättynyt.

Poikkeukset salassapidosta

Salassapitoa ja hyväksi käyttämisen kieltoa koskevat velvollisuudet eivät koske sellaisia tietoja, jotka

- a) ovat yleisesti saatavilla tai ovat muuten julkisia
- b) Sopijapuoli on saanut erikseen kolmannelta osapuolelta ilman lakiin tai sopimukseen perustuvaa salassapitovelvollisuutta
- c) ovat olleet vastaanottavan Sopijapuolen hallussa ilman lakiin tai sopimukseen perustuvaa salassapitovelvollisuutta jo ennen kuin samat tiedot on saatu toiselta Sopijapuolelta
- d) Sopijapuoli on itsenäisesti kehittänyt ilman, että kehittämisessä on hyödynnetty toiselta Sopijapuolelta saatua luottamuksellista tietoa
- e) ovat viranomaistoiminnan julkisuutta koskevan lainsäädännön mukaan julkisia.

Salassapitoa ja hyväksikäyttämisen kieltoa koskevat velvollisuudet eivät koske myöskään sellaisia tietoja, jotka sisältyvät tai tulevat sisällymään yksittäisten tutkijoiden, virkamiesten tai työntekijöiden ammattitietoon tai -taitoon. Tässä todettu koskee soveltuvin osin myös työntekijän ammattitietoon tai -taitoon rinnastettavaa yksittäisten opiskelijoiden henkilökohtaista osaamista tai sen lisääntymistä. Korkeakoulu on velvollinen huolehtimaan siitä, että hankkeeseen osallistuvat tutkijat, virkamiehet, työntekijät ja opiskelijat noudattavat Luottamuksellisen Tiedon salassapitoa ja niiden hyväksi käyttämisen kieltoa koskevia ehtoja.

Sopijapuolet toteavat yhteisesti, että Korkeakoululla on yleinen velvollisuus edistää vapaata tutkimusta ja tieteellistä sivistystä sekä antaa tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta. Nämä lakisääteiset velvollisuudet otetaan huomioon arvioitaessa ja tulkittaessa edellä todettuja Korkeakoulua koskevia velvoitteita.

9. Vastuut

Huolellisuusvelvoite

Korkeakoulun on suoritettava tehtävät huolellisesti ja ammattitaitoista henkilöistöä käyttäen.

Vastuu mahdollisista Tuloksista ja niiden käytöstä

Mahdolliset tulokset luovutetaan sellaisina kuin ne ovat, eikä Korkeakoulu

anna tulokselle mitään takuuta. Tulosten käyttö ja hyödyntäminen tapahtuu yksin Tilaaajan vastuulla.

Vastuu kolmansien oikeuksien loukkauksesta

Korkeakoulu vastaa siitä, ettei Tulos loukkaa, sen parhaan käsityksen mukaan, kolmansien oikeuksia.

Vahingonvastuu

Sopijapuoli vastaa toiselle Sopijapuolelle aiheuttamastaan välittömästä vahingosta. Vastuun enimmäismäärä on _____ euroa, ellei vahinkoa ole aiheutettu tahallisesti tai törkeällä huolimattomuudella. Sopijapuolet eivät ole vastuussa toisilleen palvelun suorittamisen yhteydessä aiheuttamastaan epäsuorasta tai kauppalaissa (355/1987) tarkoitetusta välillisestä vahingosta, ellei vahinko ole aiheutettu tahallisesti tai törkeällä huolimattomuudella.

Vahingonkorvausvaatimusten esittäminen

Vahingonkorvausvaatimukset sopijapuolta vastaan on esitettävä kirjallisesti yhden (1) vuoden kuluessa vahingon syntymishetkestä tai hetkestä, jolloin vahinko tuli korvausta hakevan Sopijapuolen tietoon.

Korkeakoulun vastuu päättyy kuuden (6) kuukauden kuluttua Tulosten luovuttamisesta Tilaajalle. Vaatimukset Korkeakoulua kohtaan on esitettävä kirjallisesti kolmen (3) kuukauden kuluessa Korkeakoulun vastuuaajan päättymisestä.

10. Sopimuksen purkaminen

Sopijapuolen oikeus purkaa sopimus

Mikäli Sopijapuoli rikkoo tämän sopimuksen ehtoja ja sopimusrikkomuksella on toiselle Sopijapuolelle tämän sopimuksen tarkoituksen kannalta olennainen merkitys, toisella Sopijapuolella on oikeus purkaa Sopimus ilmoittamalla siitä kirjallisesti sopimusrikkomukseen syyllystyneelle Sopijapuolelle.

Kummallakin Sopijapuolella on oikeus purkaa sopimus, jos Sopimuksen täytäntöön paneminen ylivoimaisen esteen takia tulee mahdottomaksi tai kohtuuttomasti viivästy.

Korvaus tehdystä työstä

Mikäli Sopimus puretaan, Tilaaaja maksaa hyväksytysti suoritetusta toimeksiannon osasta hinnanosan sovitun veloituserusteen mukaisesti sopimuksen voimassaolon päättymiseen saakka. Maksamalla Korkeakoululle edellä mainitun hinnanosan Tilaaaja saa omistusoikeuden kaikkiin hankkeen päättymiseen mennessä syntyneeseen kirjalliseen aineistoon ja käyttöoikeuden siihen.

11. Sovellettava laki ja oikeuspaikka

Tähän sopimukseen sovelletaan Suomen lakia.

Tätä sopimusta koskevat erimielisyydet ratkaistaan Korkeakoulun kotipaikan käräjäoikeudessa.

12. Voimaantulo

Tämä sopimus tulee voimaan sinä päivänä, kun Sopijapuolet ovat sen allekirjoittaneet.

13. Sopimuksen liitteet

Liite Korkeakoulun tuloksiin sisällyttämä tai Tilaajan palvelua varten toimittama tausta-aineisto ja sen käyttöehdot

Allekirjoitukset

LIITE

Korkeakoulun tuloksiin sisällyttämä tai Tilaajan palvelua varten toimittama tausta-aineisto ja sen käyttöehdot

A) Tilaaja on luovuttanut seuraavan aineiston Tutkimuksen suorittajan käyttöön. Aineistoa saa käyttää vain Palvelun tarpeisiin, ellei erikseen ole toisin kirjallisesti sovittu. Salassa pidettäväksi määriteltyä aineistoa saa antaa vain sellaisen henkilöstön käyttöön, jolle aineisto on tarpeen Palvelun suorittamiseksi.

B) Tuloksiin on sisällytetty tai niiden hyödyntäminen edellyttää seuraavaa Korkeakoulun tai kolmannen osapuolen (mukaan lukien Korkeakoulun palveluksessa oleva henkilöstö) omistukseen kuuluvaa tausta-aineistoa.

C) Tuloksiin on sisällytetty tai niiden hyödyntäminen edellyttää seuraavaa Tilaajan omistukseen kuuluvaa tausta-aineistoa.

Oikeuksiensiiirtoon liittyvät kysymykset

Soveltamisala ja konsepti

Tutkimusyhteistyö ja tutkimustulosten kaupallistaminen on mahdollista ja tehokasta vain, jos tutkimustuloksia voidaan siirtää tehokkaasti sille taholle, joka pystyy ne kaupallistamaan tai muulla tavoin hyödyntämään tehokkaimmin. Yritysten rahoittamassa tutkimuksessa ja tutkimusyhteistyössä oikeuksia siirretään sopimuksilla joko suoraan tutkijoilta yrityksille tai sitten tutkijoilta korkeakoulun kautta yrityksille. Viimeksi mainittu käytäntö on yleistynyt viime vuosina korkeakoulujen otettua vahvemman roolin tutkimusyhteistyön osapuolena. Oikeuksien siirto edellyttää aina sopimusta, mutta osapuolilla on sopimusvapaus.

Sopimusjärjestelyjen lähtökohtana ovat immateriaalioikeudet, erityisesti keksijänoikeudet ja tekijänoikeus. Ne antavat keksijälle ja tekijälle laajan vallan määrätä keksinnön, teoksen ja tietokoneohjelman kaupallistamisesta ja muusta käytöstä. Sopimuksin voidaan siirtää, ja käytännössä siirretään, tekijälle ja keksijälle kuuluvia oikeuksia enenevässä määrin myös korkeakoulumaailmassa. Osaan sopimusjärjestelyjä on liittynyt korvauksia, mutta oletettavasti valtaosassa tapauksia oikeuksia on siirretty ilman erillistä korvausta.

Suomessa patentoitavien keksintöjen osalta on vuoden 2007 alusta voimaan tullut uusi korkeakouluja koskeva erityissääntely (korkeakoulukeksintölaki). Tämä mahdollistaa korkeakoulun yksipuolisesta vaatimuksesta keksintöön liittyvien oikeuksien siirron tutkija-keksijältä korkeakoululle kohtuullista korvausta vastaan. Sääntelyn tarkoituksena on vahvistaa korkeakoulun asemaa tutkimusyhteistyön osapuolena, mutta se myös selkeyttää tutkijan oikeutta korvaukseen.

Uudessa laissa operoidaan sopimustutkimuksen ja avoimen tutkimuksen käsitteillä. Sopimustutkimuksella tarkoitetaan uudessa laissa maksullisen palvelutoiminnan mukaisesti tehtävän maksullisen tutkimuksen lisäksi muutakin tutkimusta, jossa on mukana ainakin yksi korkeakoulujen ulkopuolinen taho, joko osatutkimuksen tekijänä, rahoittajana tai muuna osallistujana, ja johon liittyy tutkimuksen tuloksia tai sen toteuttamistapaa koskevia velvollisuuksia.⁴ Sopimustutkimukselle on leimallista ulkopuolinen rahoitus ja erityisesti tuloksiin kohdistuviin oikeuksiin liittyvät määräykset. Avoimeksi tutkimukseksi voi-

⁴ Korkeakoulu ja tutkija voivat kuitenkin aina sopia, että kyseessä ei ole sopimustutkimus vaan avoin tutkimus.

daan katsoa sellainenkin tutkimus, johon liittyy ulkopuolista rahoitusta, mutta ei muita kuin tulosten julkaisemista (jos niitäkään) koskevia määräyksiä.

On huomattava, että korkeakoulukeksintölaki koskee nimensä mukaisesti vain keksintöoikeuksien siirtoa ja siihen liittyviä korvauksia, tutkijan ilmoitusvelvollisuutta sekä tutkimustulosten julkistamista. Se ei koske tulosten omistus-, käyttö- tai julkaisuoikeuksia laajemmin. Vastaavia tekijänoikeuksiin (mukaan luettuna tietokoneohjelmat ja tietokannat) liittyviä lainsäädäntömuutoksia ei myöskään ole vireillä.

Uusi laki ei tee tarpeettomaksi korkeakoulun ja tutkijan välisiä oikeuksiensierrosopimuksia. Keksintöön tai tekijänoikeuksiin liittyvä oikeuksiensierro tutkijalta korkeakoululle on jatkossakin keskeinen edellytys sellaiseen ulkopuoliseen rahoitukseen perustuvassa tutkimuksessa, johon sisältyy tuloksiin liittyvien oikeuksien luovuttaminen tutkimusta rahoittavalle taholle, yleensä yritykselle. Vakiintuneen käytännön mukaisesti rahoittajat ja tilaajat edellyttävät sopimusehtona tutkijan ja korkeakoulun välistä oikeuksiensierroa. Ennen korkeakoulukeksintölakia oikeuksien siirrot tutkijoiden ja korkeakoulun välillä ovat perustuneet muodollisesti vapaaehtoisuuteen. Tosiasiallisesti tutkijalla on ollut vähemmän vaihtoehtoja, koska rahoitettuun tutkimushankkeeseen mukaan pääsyle voidaan helpolla asettaa – ja asetetaan – ehdoksi oikeuksiensierrosopimuksen allekirjoittaminen.

Aivan keskeistä kaikkien sopijapuolien oikeuksien ja velvoitteiden kannalta on tiedostaa kaksi näkökohtaa:

- siirron kohteena olevien oikeuksien kohdentuminen
- oikeuksien siirron laajuus.

Edellinen viittaa sen määrittelyyn, missä tutkimuksessa/tutkimustyössä syntyneet oikeudet ovat siirron kohteena. Jälkimmäinen viittaa sen määrittelyyn, missä laajuudessa oikeudet siirtyvät.

Jäljempänä oleva sopimusmalli rakentuu tutkimushankekohtaiselle oikeuksien siirrolle: eli vain sopimuksessa määritellyssä tutkimushankkeessa syntyvät oikeudet ovat siirron kohteena. Erotuksena tutkimushankekohtaiselle oikeuksien siirrolle voidaan puhua oikeuksien pysyväisluovutuksesta (totaaliluovutus) silloin, kun tutkija korkeakoulun palvelukseen tullessaan luopuu kaikista palvelussuhteessaan syntyvistä oikeuksista korkeakoulutyönantajansa hyväksi. Perusteluna hankekohtaiselle oikeuksien siirrolle ainakin tässä yhteydessä on kohtuullisuus ja ennakoitavuus. Tutkijalta on kohtuullista olettaa suostumusta oikeuksiensa luovutukselle vain siinä määrin kuin hän pystyy ne ennakoimaan. Ennakointi on mahdollista tutkimushankekohtaisesti. Tutkimushanke rajaa varsin selvästi sen piirin, jossa tutkijalle saattaa syntyä immateriaalioikeuksia. Tätä laajempi oikeuksien siirto merkitsi helpolla luopumista kaikista tutkijalle tutkijana kyseisessä korkeakoulussa syntyvistä oikeuksista. Tällaista laajempaa

oikeuksien siirtoa voidaan perustellusti pitää pitkälle menevänä ellei peräti kohtuuttomana.

Oikeuksien luovutuksen laajuudessa on kysymys siitä, mitä oikeuksia tutkijalle jää mahdollisen korvauksen lisäksi. Tutkimusyhteistyössä keskeistä korkeakoulun (ja tutkimusta rahoittavana kolmannen osapuolen) kannalta on, että tutkijalta siirretään oikeudet vähintään samassa laajuudessa kuin mitä korkeakoulu on sopinut siirtävänsä tai mahdollisesti siirtää myöhempien neuvottelujen tuloksena tutkimusyhteistyökumppanilleen. Tämä pätee niin maksulliseen palvelutoimintaan (eli erityisesti tilaustutkimukseen) kuin yhteisrahoitteiseen tutkimukseen.

Oikeuksien luovutuksen laajuus voidaan jaotella ainakin seuraavasti:

1. oikeuksien kokonaisluovutus
2. rinnakkaisten oikeuksien luovutus
3. oikeuksien luovuttaminen pääsopimuksen edellyttämässä laajuudessa.

Juridisesti vaikutuksiltaan pisimmälle ulottuvana voidaan pitää oikeuksien kokonaisluovutusta, joka asialliselta laajuudeltaan ulottaa vaikutuksensa kaikkiin niihin oikeuksiin, jotka ovat syntyneet tutkimuksen aikana tutkijalle, ja ajallisesti merkitsee peruuttamatonta oikeuksien luovutusta. Kokonaisluovutus sisältää poikkeuksetta luovutuksensaajan oikeuden luovuttaa tekijänoikeudet edelleen sekä muuttaa tekijänoikeuden kohteena olevaa teosta (mikä kuitenkin edellyttää nimenomaista sopimusmääräystä).

Rinnakkaisten oikeuksien luovutus merkitsee käyttöoikeuden eli lisenssin antamista korkeakoululle, jolloin se voi hyödyntää keksintöön ja tekijänoikeuksiin liittyviä oikeuksia. Mikäli rinnakkaisten oikeuksien luovutuksella olisi jotain merkitystä korkeakoulun ja tutkimuksen tilaajan välisessä suhteessa, rinnakkaisten oikeuksien luovutukseen pitää liittyä oikeus luovuttaa käyttöoikeus edelleen, mahdollisesti lisenssissä täsmennetyin ehdoin. Rinnakkaisten oikeuksien luovutus saattaa kolmannen osapuolen kannalta olla varsin epäselvä ja epävarma vaihtoehto.

Kolmas perustyyppi on oikeuksien luovuttaminen pääsopimuksen edellyttämässä laajuudessa (hankekohtainen oikeuksien luovutus). Malli tähtää siihen, että tutkijan oikeudet ikään kuin automaattisesti sopeutuvat korkeakoulun ja sen yhteistyökumppanin välisen pääsopimuksen tarpeisiin ja korkeakoulu saa etukäteen varmuuden siitä, että se voi luovuttaa oikeuksia harkitsemassaan laajuudessa tutkimuksen tilaajalle tai muulle yhteistyökumppanille.

Muitakin sopimustyyppejä voi olla. Sopimusneuvottelutilanteessa on tarkkaan harkittava, missä laajuudessa oikeuksia halutaan luovuttaa. Alla kuvattava malli, joka perustuu oikeuksien kokonaisluovutukselle, ei välttämättä ole siirrettävien oikeuksien laajuutta koskevien määräysten osalta sellaisenaan

käytettävissä.⁵ Monissa tilanteissa saattaa olla perusteltua rajata siirrettävät oikeudet siihen, mitä pääsopimus (eli korkeakoulun ja ulkopuolisen yhteistyökumppanin välinen sopimus) edellyttää. Tällä tavoin ei ainakaan jouduta tilanteeseen, että oikeuksia pitäisi alkaa siirtää uudella sopimuksella takaisin tutkijalle, jos korkeakoulu tai sen yhteistyökumppani-yritys ei hyödynnä mitenkään oikeuksia.

Nyrkkisäännöksi voidaankin ottaa, että jos on epäilystä, että siirtyvät oikeudet jäävät osaksi mahdollisesti hyödyntämättä korkeakoulun tai yrityksen toimesta, oikeudet on syytä jättää tutkijalle (muilta kuin siltä osin, mitä tarvitaan korkeakoulun sopimusvelvoitteiden täyttämiseen).

Oikeuksien kokonaisluovutusta edellyttävät/puoltavat puolestaan seuraavat seikat:

- yhteistyöyritys todennäköisesti tarvitsee kaikki oikeudet itselleen
- korkeakoulu ottaa aktiivisen hyödyntämis-/ kaupallistamisroolin ja pyrkii kaupallistamaan esim. lisensoimalla tulosaineistoon liittyviä oikeuksia tai tietotaitoa pääsopimuksen ulkopuolella.

Se tutkijalle kuuluvien oikeuksien kokonaisuus, joka täytyy ottaa huomioon oikeuksien siirtotilanteessa, muodostuu seuraavista elementeistä:

- oikeus keksintöön (oikeus luovuttaa tai julkistaa keksintö ja hakea siihen patenttia)
- tekijänoikeudet ja lähioikeudet ja mahdolliset muut immateriaalioikeudet (oikeus ottaa kopioita, levittää, muuttaa, muulla tavoin kaupallisesti hyödyntää)
- omistusoikeudet esimerkiksi biomateriaaliin, silloin kun ne poikkeuksellisesti eivät kuulu työnantajalle.

Näistä viimeksi mainitut oikeudet eli omistusoikeudet fyysisessä muodossa oleviin aineistoihin tai laitteisiin tulevat harvemmin kysymykseen, koska yleensä omistusoikeudet kuuluvat edellä kuvatulla tavalla jo lähtökohtaisesti työnantajalle. Tämä koskee yhtä lailla korkeakoulutyönantajia.

⁵ Oikeuksien palauttaminen tutkijoille ajankohtaistuu silloin, kun korkeakoulu ei ole siirtänyt oikeuksia eteenpäin ajan eikä halua pitää oikeuksia itsellään. Tämä on hyvin tavallista. Hallinto- ja budjettioikeudelliselta kannalta ei liene täysin selvää, millä edellytyksin ja minkälaisella päätöksellä korkeakoulu voi luovuttaa oikeudet takaisin. Juridisesti kysymys on korkeakoululle kuuluvien oikeuksien luovuttamisesta. Voiko se tapahtua vastikkeetta? Luultavasti korkeakoulu hakee vastausta siitä, onko tutkija itse luovuttanut oikeutensa aikaisemmassa vaiheessa vastikkeetta vai vastiketta vastaan. Toinen merkityksellinen tekijä saattaa olla se, haluaako tutkija palautettavaksi oikeudet itselleen vai esimerkiksi omistamalleen yritykselle. Jälkimmäisessä tapauksessa oikeuksien palauttaminen vastikkeetta voi olla hankalaa.

Tutkimusyhteistyössä on kolme toimijatahoa, joiden oikeudet ja velvollisuudet tulee sopimusjärjestelyissä ottaa huomioon:

1. korkeakoulu
2. tutkijat
3. rahoittaja-yritykset.

Yritykselle siirrettävien tulosten hyödyntämisen kannalta on olennaista, että tutkijoille tutkimustyön aikana mahdollisesti syntyvät immateriaalioikeudet (keksijän oikeus, tekijänoikeudet) siirtyvät oikeuksiensierstosopimuksella korkeakoululle, jotta ne voidaan tarvittaessa siirtää yritykselle. Tutkijalle ei lähtökohtaisesti synny muita oikeuksia. Työnantaja-korkeakoululla on lähtökohtaisesti muut työn tuloksiin syntyvät oikeudet siten kuin työsopimuslain säädännössä säädetään. Siten vain mainitut immateriaalioikeudet on tarpeen sisällyttää siirtyviksi oikeuksiksi. Oikeudet tutkimuksessa syntyviin aineistoihin (data, raportit jne.) kuuluvat työoikeudellisten periaatteiden mukaisesti jo lähtökohtaisesti työnantaja-korkeakoululle, jos kysymys on työ- tai virkasuhteen puitteissa tehtävästä tutkimuksesta.

Edellä kuvatun johdosta oikeuksiensierstosopimuksessa ei ole tarpeen siirtää korkeakoululle muita oikeuksia kuin oikeuksiensierstosopimuksessa tarkoitettua tutkimuksessa tutkijalle syntyneitä immateriaalioikeuksia. Jo tällä varmistetaan, että kaikki tulokset voidaan tarvittaessa siirtää korkeakoululta edelleen yritykselle tai muulle rahoittajalle.

On huomattava, että sopimusmallin lähtökohtana on tutkijan vapaus hyödyntää omassa tutkimustoiminnassaan tutkimushankkeessa syntyneitä tuloksia siltä osin kuin kysymys on hänelle itselleen kuuluvista oikeuksista ja ammattitaidosta. Mitkään sopimuksesta johtuvat velvoitteet eivät rajoita tutkijan oikeutta käyttää hyväkseen tutkimuksessa hankittuja tietoja ja ammattitaitoa muussa tieteellisessä tutkimuksessa ottaen kuitenkin huomioon liikesalaisuuksia (luottamuksellisia tietoja) koskevan salassapitovelvoitteen. Tätä voidaan pitää lähes perusoikeuteen verrattava tutkijan oikeutena. Tämä oikeus on olemassa ilman sopimusmääräyksiäkin. Sopimusmääräyksellä on siten pikeminkin laista johdettavan oikeuden todentava kuin oikeutta luova vaikutus.

Keskeiset sopimuskohdat

Sopimuksella siirretään tietyssä sopimustutkimuksessa tutkijalle syntyneet, tuloksiin kohdistuvat oikeudet korkeakoululle. Sopimus koskee vain korkeakoulun puitteissa tapahtuvaa, sopimuksessa määritellyssä tutkimuksessa tai sen toteuttamisen tuloksena tai hankkeen yhteydessä muuten syntyneitä keksijän- ja tekijänoikeuksia. Välittömästi hankkeen päättymisen jälkeen syntyneet oikeudet saattavat siten kuulua siirron piiriin.

Oikeuksien kokonaisluovutus kattaa kaikki immateriaalioikeudet, jotka tutkijalle syntyvät kyseisessä tutkimuksessa. Oikeudet ovat siten osa tutkimuksen tulosta (tulosaineistoa). Tuloksiin liittyvillä oikeuksilla tarkoitetaan kattavasti aineistoihin kohdistuvia oikeuksia; tekijänoikeutta tai sen lähioikeutta, taikka niihin kohdistuvia muita immateriaalioikeuksia, jotka perustuvat patentin, mallioikeuden, hyödyllisyysmallioikeuden, kasvinjalostajaoikeuden tai muun vastaavan suojan hakemiseen tai myöntämiseen. Kaikki immateriaalioikeudet kuuluvat siten luovutuksen piiriin, vaikka käytännössä merkitystä on lähinnä keksijänoikeuden ja tekijänoikeuden siirtymisellä.

Tulosten määritelmä vastaa tässä oppaassa muissakin sopimusmalleissa käytettyä tuloksen määritelmää.

Jatkossa keksintöä koskeva ilmoitusvelvollisuus perustuu myös lakiin, mutta myös tässä esiteltävän sopimusmallin mukaan tutkijalla on ilmoitusvelvollisuus keksinnöstä. Sopimus täsmentää lakiin perustuvaa velvollisuutta. Patentoitavan tai muuten suojattavan keksinnön tekijän on ilmoitettava tutkimuksen aikana tai siihen perustuen syntyneestä keksinnöstä korkeakoululle viipymättä kirjallisesti. Keksinnöllä tarkoitetaan Suomessa patentoitavissa olevaa keksintöä, mutta sopimuksessa puhutaan vain keksinnöstä, koska täsmällisempää tulkintaa ei miltään osapuolelta ilmoitusvaiheessa voida edellyttää.

Ilmoituksen on sisällettävä tiedot keksijöistä tai tekijöistä sekä riittävät tiedot, jotta korkeakoulu voi ymmärtää ja arvioida keksinnön patentoitavana keksintönä tai tekijänoikeussuojaa nauttivana teoksena. Tietokoneohjelman ollessa kyseessä ilmoitukseen on sisällytettävä ohjelma. Ilmoituksen tulee myös sisältää tutkijan näkemys siitä, minkälaisessa yhteydessä palvelussuhteeseen keksintö tai tietokoneohjelma on syntynyt.

Korkeakoululla on oikeus edelleen siirtää edellisessä kohdassa mainitut oikeudet kolmannelle hyödyntämistä varten sekä muokata tekijänoikeuden kohteena olevaa teosta ja siirtää tätä koskeva oikeus. Korkeakoulu tai se, jolle korkeakoulu edelleen siirtää tutkijalle kuuluvia oikeuksia, saa siten ilman eri korvausta kehittää, työstää ja muulla tavoin muuttaa tuloksia, joihin siirron kohteena olevat oikeudet liittyvät.

Tutkijan puolelta korvauksiin saattaa liittyä suuriakin odotuksia. Näissä yleensä petytään. Osapuolten näkemykset keksinnön tai teoksen arvosta vaihtelevat yleensä suuresti. Keksintöjen osalta laki edellyttää kohtuullista korvausta. Kohtuullista korvausta arvioitaessa lähtökohtana pidetään keksinnön syntyyn vaikuttaneita olosuhteita sekä korkeakoulun keksinnöstä saamia tuottoja. Muiden kuin keksintöjen osalta sopijapuolten liikkumavara on suurempi.

Sopimusmallissa ei luonnollisestikaan ennakoita kohtuullisen korvauksen suuruutta, vaan se jää tapauskohtaisesti tarkemmin määriteltäväksi. Tässä sopimusmallissa lähdetään siitä, että mikä tahansa korkeakoulun vahvistama korvaus onkin, sen tulee täyttää kohtuullisen korvauksen vähimmäisvaatimus. Korkeakoulun korvauspolitiikka on luonnollisesti monen tekijän summa, jossa

on syytä ottaa huomioon sekä oikeudenmukaisuus- että kannustinnäkökulmat. Muiden immateriaalioikeuksien osalta tämän sopimusmallin mukaan vastiketta ei makseta.

Korkeakoululla saattaa olla intressi maksaa enemmänkin kuin mitä keksintöjen osalta laissa edellytetään tai mikä muutoin tuntuu vähimmäiskorvaukselta. Korvauksen suuruutta määrättäessä on nimittäin syytä ottaa huomioon monta seikkaa:

- Korvaus on aina kannustin. Kokemukset osoittavat, että keksintöpalkkiota pidetään tärkeänä vaikka yksittäiset korvaukset eivät suuruudeltaan olisikaan huomattavia. Tutkijan panoksen huomioon ottaminen keksintökorvausta käyttämällä on tärkeää.
- Korvauksen kustannukset vyörytetään viime kädessä asiakkaalle (tilaajayritys). Yritykselle on tärkeää, että se tietää etukäteen näistä aiheutuvat kustannukset. Yritykset vierastavat avointa valtakirjaa keksintökorvauksiin liittyen. Yritysten piirissä ei ole havaittavissa mitään periaatteellista torjuvaa suhtautumista keksintökorvauksiin sinänsä.
- Vaikka muodollis-juridisesti on kysymys oikeuksien siirrosta, korvausta ei tule nähdä lunastuskorvauksena vaan pikemminkin kannustimen luonteisena palkkiona.

Pitkällä aikavälillä kehitys voi mennä siihen, että korkeakoulut kilpailevat keskenään hyvistä tukijoista myös keksintökorvausjärjestelmänsä avulla.

Kohtuullinen korvaus keksintöjen osalta liittyy nimenomaan oikeuksien siirtoon. Korvaus maksetaan, kun oikeudet siirtyvät. Kohtuullinen korvaus keksinnöstä voi kuitenkin muodostua useasta elementistä, esimerkiksi keksintöilmoituspalkkion ja patentinhakupalkkion yhdistelmästä. Sopimusmalli lähtee siitä, että keksinnön osalta kohtuullinen korvaus suoritetaan seuraavien palkkioiden muodossa. On huomattava, että kaikkia palkkioita ei välttämättä edellytetä käytettäväksi yhdessä.

- Keksintöilmoituspalkkio
- Patentinhakupalkkio
- Patentinmyöntöpalkkio
- Lisäpalkkio

Keksintöilmoituspalkkio maksetaan, kun tutkija tekee ilmoituksen tutkimushankkeessa syntyneestä, Suomessa patentoivasta keksinnöstä. Korkeakoulun tulee kuitenkin voida asettaa ilmoitukselle (ja ilmoituksen kohteena olevalle keksinnölle) tietyt vähimmäisvaatimukset. Koska palkkio on keksintökohtainen, tutkijakohtaisen palkkion suuruuteen vaikuttaa, kuinka monta keksijää on yhdessä myötävaikuttanut saman keksinnön syntymiseen eli kuinka monta

keksijää samalle keksinnölle voidaan osoittaa.

Keksintöilmoituspalkkio voi muodostaa varsinaisen kompensaation ytimen. Sitä voi täydentää patentinhakupalkkio ja patentinmyöntöpalkkio. Lisäpalkkiolla puolestaan varmistetaan edellisten, tietyn kaavan mukaan määräytyvien palkkioiden rinnalla, että korvaus täyttää lain edellyttämän kohtuullisen korvauksen vaatimuksen. Siinä otettaisiin huomioon kaikki siirtyvät oikeudet ja siirron laajuus sekä keksintöjen osalta lakisääteiset, korvauksen suuruuteen vaikuttavat seikat. Lisäksi tulisi ottaa huomioon mahdollinen patentin myöntäminen keksintöön. Tämä on tietysti tiedossa vasta myöhemmin, vuosien päästä. Näin korkeakoulun keksintöohjesääntöön tulee sisällyttää määräykset, joissa otetaan huomioon mahdollisuus muuttaa/täydentää palkkiota sen mukaan, onko keksintöön myönnetty patentti.

Korkeakoulun ja tilaajan välisessä sopimuksessa voidaan sopia tilaajan osallistumisesta edellä kuvattuihin korvauksiin.

Jäljessä olevan sopimusmallin mukaan palkkio eräänny keksintöilmoituksen ollessa kyseessä maksettavaksi kahden (2) kuukauden kuluttua ilmoituksen hyväksytystä vastaanottamisesta, patentinhakupalkkion ollessa kyseessä kahden (2) kuukauden kuluttua patenttihakemuksen jättämisestä ja patentinmyöntöpalkkion ollessa kyseessä kahden (2) kuukauden kuluttua patentin myöntämisestä. Korvausvelvollisuuden syntyminenä tällöin on, että keksijä myötävaikuttaa patenttihakemuksen laatimisessa kohtuulliseksi katsottavalla tavalla.

Tutkijan moraalisiin oikeuksiin liittyy tieteellisessä työssä tärkeä oikeus tulla mainituksi tulosten yhteydessä yhtenä tekijänä. Sopimusmallin mukaan tutkijalla on oikeus tulla hyvän tavan mukaisesti mainituksi oikeuksien siirron kohteena olevan keksinnön keksijänä. Käytännössä tämä näkyy ainakin – ja mahdollisesti ainoastaan – siten, että mahdollisiin patenttihakemuksiin merkitään keksijöiksi keksinnön syntyyn osallistuneet tutkijat ja mahdollisesti heidän kanssaan yhteistyössä toimineet muut tutkijat.

Sopimuksen vaikutukset ovat ajallisesti osin pysyviä, osin rajoitettuja. Siirtyvien oikeuksien osalta sopimuksen vaikutukset ovat pysyviä. Salassapitovelvoitteen voimassaolosta määrätään erikseen.

Oikeuksiensuunnitelmaan on perusteltua sisällyttää salassapitoa koskevat määräykset. Näin kaikkia keskeisiä oikeuksia ja velvoitteita hallinnoidaan samassa sopimuksessa. Tämä on omaksuttu myös käsillä olevassa sopimuksessa. Tutkija ei saa julkistaa sopimuksen piiriin mahdollisesti kuuluvia oikeuksia sisältäviä tuloksia tai tutkimuksessa käytettyjä – muille kuin tutkijalle itselleen kuuluvia – tausta-aineistoja tavalla, joka saattaa vaarantaa keksinnön suojaamisen taikka aiheuttaa korkeakoululle tai kolmannelle kuuluvien luottamuksellisten tietojen tulon julkiseksi. Lisäksi tutkija sitoutuu pitämään salassa ja olemaan antamatta kolmannelle osapuolelle tietoa patentoitavasta tai muuten suojattavasta keksinnöstä tai tekijänoikeuden alaisesta teoksesta

ilman korkeakoulun nimenomaista kirjallista suostumusta. Tutkimustulosten salassapitovelvollisuus on johdettavissa suoraan laistakin. Korkeakoululeksintölain 11. §:n mukaan, jollei toisin sovita, keksijä ei saa julkistaa tutkimustuloksia keksinnön suojaamisen tai muun hyödyntämisen vaarantavalla tavalla, jos korkeakoulu voi lain 7. §:n mukaisesti ottaa itselleen oikeudet keksintöön. Tutkijalla on tässä kuuden (6) kuukauden odotusaika. Sinä aikana keksijä ei saa jättää keksintöön liittyvä patenttihakemusta tai muuten määrätä keksinnöstä, ellei korkeakoulu tänä aikana kirjallisesti ilmoita, että korkeakoulu ei tule ottamaan oikeuksia keksintöön tai anna keksijälle lupaa patentoida keksintönsä.

On huomattava, että laissa puhutaan julkistamiskiellon osalta nimenomaan tutkimustulosten julkistamisesta eikä pelkästään keksintöjen julkistamisesta. Tämä liittyy nimenomaan siihen, että tutkijan tai kenenkään muunkaan ei voida olettaa kykenevän arvioimaan sitä, mikä tuloksiin liittyvä tieto saattaa aiheuttaa patentoitavuudelle uutuuden esteen. Siksi tulokset laajemminkin ovat kyseisen julkistamiskiellon piirissä.

Edellä kuvatun lakiin perustuvan julkistamiskiellon rinnalla tutkijaa koskee muu sopimusperusteinen salassapitovelvollisuus. Ehdotetun sopimusmallin mukaan salassapito koskee kaikkia tutkijan tietoon tutkimuksen kuluessa tulleita luottamuksellisia tietoja kattaen sekä tulos- että tausta-aineistot. Tutkija ei saa julkaista sopimuksen piiriin mahdollisesti kuuluvia oikeuksia sisältäviä eikä muitakaan tuloksia tai tutkimuksessa käytettyjä, muille kuin tutkijalle itselleen kuuluvia, tausta-aineistoja tavalla, joka saattaa vaarantaa keksinnön suojaamisen taikka aiheuttaa korkeakoululle tai kolmannelle osapuolelle kuuluvien luottamuksellisten tietojen tulon julkiseksi. Sopimuksessa on tarkemmin määriteltä luottamuksellinen tieto.

Myös tutkijan oikeusturvan kannalta on parempi varmistaa mahdollisten luottamuksellisten tietojen salassapito edellyttämällä ennakollista kirjallista lupaa, mikäli tutkijalla on tarkoitus julkaista jotain sellaista, joka saattaa vaarantaa keksinnön patentoinnin tai muun suojaamisen.

Malli oikeuksiensieristosopimukseksi

Sopimus oikeuksien siirrosta ja Luottamuksellisten tietojen salassapidosta

SISÄLLYS

1. SOPIJAPUOLET
 2. SOPIMUKSEN KOHDE
 3. OIKEUKSIEN SIIRTO
 4. KEKSINTÖÄ KOSKEVA ILMOITUSVELVOLLISUUS
 5. TUTKIJAN SAAMA KORVAUS
 - Kohtuullinen korvaus
 - Keksintöilmoituspalkkio
 - Patentinhakupalkkio
 - Patentinmyöntöpalkkio
 - Lisäpalkkio
 - Palkkion erääntyminen maksettavaksi
 - Palkkioita koskevan maksuveloitteen siirto kolmannelle
 - Palkkioista pidätettävät verot ja maksut
 6. TUTKIJAN OIKEUS TULLA TUNNUSTETUKSI KEKSIJÄNÄ
 7. LUOTTAMUKSELLISTA TIETOA KOSKEVA SALASSAPITOVELVOLLISUUS
 - Oikeus tietotaidon hyväksikäyttöön
 - Tulosten ja tausta-aineistojen julkaisemiskielto
 - Luottamuksellisen tiedon määritelmä
 - Luottamuksellisen tiedon ilmaisukielto ja käyttörajoitukset
 - Poikkeukset salassapidosta
 8. SOVELLETTAVA LAKI JA OIKEUSPAIKKA
 9. SOPIJAPUOLTEN MUUT SITOUMUKSET
 10. SOPIMUKSEN VOIMAANTULO JA VOIMASSAOLO
- ALLEKIRJOITUKSET

1. Sopijapuolet

Tämän sopimuksen sopijapuolet ovat:

_____ (”Korkeakoulu”)

ja

_____ (”Tutkija”),

yhdessä ”Sopijapuolet”

2. Sopimuksen kohde

Tämän sopimuksen kohteena on _____ -nimisessä tutkimuksessa (”Tutkimus”) Tutkijalle syntyneet immateriaalioikeudet.

3. Oikeuksien siirto

Tällä sopimuksella siirretään luovutettavissa olevat edellä kohdassa 2 tarkoitettu immateriaalioikeudet Korkeakoululle, mukaan luettuna tekijänoikeuden kohteena olevan teoksen muuttamisoikeus ja tekijänoikeuden edelleenluovutus-oikeus.

4. Keksintöä koskeva ilmoitusvelvollisuus

Tutkijan on ilmoitettava Korkeakoululle viipymättä kirjallisesti Tutkimuksen aikana tai siihen perustuen syntyneestä keksinnöstä.

Ilmoituksen on sisällettävä riittävät tiedot, jotta Korkeakoulu voi arvioida keksinnön, sekä sisältää Tutkijan näkemys siitä, minkälaisessa yhteydessä palvelussuhteeseen keksintö on syntynyt ja erityisesti siitä, onko keksintö syntynyt oikeudesta korkeakouluissa tehtäviin keksintöihin annetussa laissa (369/2006) tarkoitetussa sopimustutkimuksessa, avoimessa tutkimuksessa tai muussa tilanteessa.

5. Tutkijan saama korvaus

Kohtuullinen korvaus

Suomessa patentoitavissa olevaan keksintöön kohdistuvan oikeuden sisältyessä siirtyviin oikeuksiin tästä maksetaan Tutkijalle kohtuullinen korvaus. Kohtuullinen korvaus muodostuu mahdollisesta keksintöilmoituspalkkiosta, mahdollisesta patentinhakupalkkiosta, mahdollisesta patentinmyöntöpalkkiosta ja mahdollisesta lisäpalkkiosta.

Keksintöilmoituspalkkio

Keksinnöstä, josta on asianmukaisesti tehty Korkeakoulun hyväksymä keksintöilmoitus, maksetaan keksintökohtainen keksintöilmoituspalkkio. Palkkio jaetaan tasan keksijöiden kesken, jos näitä on useampia eivätkä he ole yksimielisesti sopineet palkkion muunlaisesta jaosta. Keksintöilmoitukseen ja palkkion suuruuteen sovelletaan, mitä Korkeakoulun tämän sopimuksen allekirjoituspäivänä voimassa olevassa keksintöohjesäännössä on määrätty.

Patentinhakupalkkio

Milloin Korkeakoulu tai se, jolle oikeus keksintöön on edelleen siirretty, hakee patenttia keksintöön, Korkeakoulu maksaa keksinnöstä patentinhakupalkkion. Patentinhakupalkkiossa otetaan huomioon keksinnön laajuus ja keksijöiden lukumäärä sen mukaan kuin Korkeakoulun tämän sopimuksen allekirjoituspäivänä voimassa olevassa keksintöohjesäännössä on määrätty.

Patentinmyöntöpalkkio

Mikäli edellä tarkoitetulle keksinnölle myönnetään patentti, Korkeakoulu maksaa keksijälle patentinmyöntöpalkkion. Palkkiossa otetaan huomioon keksinnön laajuus ja muut seikat sen mukaan kuin tämän sopimuksen allekirjoituspäivänä voimassa olevassa Korkeakoulun keksintöohjesäännössä on määrätty.

Lisäpalkkio

Mikäli edellä mainitut palkkiot eivät muodosta kohtuullista korvausta, jonka suuruus arvioidaan ottaen huomioon keksinnön syntyyn vaikuttaneet olosuhteet sekä korkeakoulun keksinnöstä saama tuotto, Korkeakoulu maksaa erikseen kirjallisesti Sopijapuolten kesken sovittavan lisäpalkkion keksinnöstä sen mukaan kuin Korkeakoulun tämän sopimuksen allekirjoituspäivänä voimassa olevassa keksintöohjesäännössä määrätään.

Palkkion erääntyminen maksettavaksi

Keksintöilmoituspalkkio erääntyy maksettavaksi kahden (2) kuukauden kuluessa keksintöilmoituksen hyväksytystä vastaanottamisesta, patentinhakupalkkio kahden (2) kuukauden kuluessa patenttihakemuksen jättämisestä ja patentinmyöntöpalkkio kahden (2) kuukauden kuluessa patentin myöntämisestä. Korvausvelvollisuuden syntyminenä edellytyksenä patentinhakupalkkion osalta on, että keksijä myötävaikuttaa patenttihakemuksen laatimiseen, muun muassa allekirjoittamalla tarpeelliset asiakirjat. Lisäpalkkio erääntyy maksettavaksi sen mukaan kuin Korkeakoulun keksintöohjesäännössä määrätään tai Sopijapuolet erikseen sopivat.

Palkkioita koskevan maksuvelvoitteen siirto kolmannelle

Korkeakoulu voi siirtää patentinhakupalkkiota, patentinmyöntöpalkkiota ja lisäpalkkiota koskevan maksuvelvoitteen sille, jolle keksintöön kohdistuvat oi-

keudet on edelleen siirretty. Korkeakoulu vastaa tällöin toissijaisesti palkkioiden maksamisesta Tutkijalle tämän sopimuksen mukaisesti.

Palkkioista pidätettävät verot ja maksut

Palkkioista pidätetään lakisäätteiset verot ja maksut.

6. Tutkijan oikeus tulla tunnustetuksi keksijänä

Tutkijalla on oikeus tulla hyvän tavan mukaisesti mainituksi oikeuksien siirron kohteena olevan keksinnön keksijänä.

7. Luottamuksellista tietoa koskeva salassapitovelvollisuus

Oikeus tietotaidon hyväksikäyttöön

Mitkään tästä sopimuksesta johtuvat veloitteet eivät rajoita Tutkijan oikeutta käyttää hyväkseen tieteellisessä tutkimuksessa tai opetuksessa tietotaitoa, joista tämän sopimuksen kohteena olevat oikeudet johdetaan, ottaen kuitenkin huomioon Luottamuksellista tietoa koskeva salassapitovelvoite.

Tulosten ja tausta-aineistojen julkaisemiskielto

Tutkija ei saa julkaista Tutkimuksen tuloksia tai Tutkimuksessa käytettyjä, muille kuin Tutkijalle itselleen kuuluvia, Tausta-aineistoja tavalla, joka saattaa vaarantaa keksinnön suojaamisen taikka aiheuttaa Korkeakoululle tai kolmannelle kuuluvien luottamuksellisten tietojen tulon julkiseksi tai hyväksikäytön toisen lukuun.

Luottamuksellisen tiedon määritelmä

Luottamuksellisella tiedolla tarkoitetaan kolmannelle kuuluvaa liike- tai ammattisalaisuutta taikka muuta siihen rinnastettavaa elinkeinotoimintaa tai hanketoimintaa koskevaa tietoa, jonka Korkeakoulu tai kolmas pitää salassa ja jonka paljastuminen ulkopuoliselle voisi aiheuttaa taloudellista vahinkoa joko Korkeakoululle itselleen tai jollekulle muulle, jonka kanssa Korkeakoulu on tai on ollut luottamuksellisessa liikesuhteessa.

Luottamuksellista tietoa voivat olla muun muassa tiedot, jotka koskevat kolmannen taloudellista asemaa, liiketoimintasuunnitelmia, taloudellista suunnittelua, markkinointia, tuotekehitystä tai siinä saavutettuja tuloksia, hanketoimintaa tai siinä saavutettuja tuloksia, immateriaalioikeuksia tai niiden hyödyntämiseen liittyvää osaamista, yhteistoimintasuhteita, asiakassuhteita tai muita kolmannen elinkeinotoimintaan tai hanketoimintaan liittyviä sellaisia seikkoja, jotka olosuhteiden perusteella on ymmärrettävä luottamuksellisiksi.

Luottamuksellisen tiedon ilmaisukielto ja käyttörajoitukset

Tutkija sitoutuu olemaan ilmaisematta Tutkimuksessa saamaansa Luottamuksellista tietoa kolmansille ja olemaan käyttämättä tällaista tietoa muihin tar-

koitukseen kuin Tutkimuksesta johtuvien velvoitteiden täyttämiseen.

Luottamuksellisen tiedon salassapitoa ja hyväksi käyttämisen kieltoa koskevat veloitteet ovat voimassa tämän sopimuksen allekirjoittamisesta lukien ja vielä __ vuoden ajan sen jälkeen kun Tutkimus on päättynyt.

Poikkeukset salassapidosta

Salassapitoa ja hyväksi käyttämisen kieltoa koskevat velvollisuudet eivät koske sellaisia tietoja, jotka

- a) ovat yleisesti saatavilla tai ovat muuten julkisia
- b) Tutkija on saanut erikseen kolmannelta osapuolelta ilman lakiin tai sopimukseen perustuvaa salassapitovelvollisuutta
- c) ovat olleet Tutkijan hallussa ilman lakiin tai sopimukseen perustuvaa salassapitovelvollisuutta jo ennen kuin samat tiedot on saatu Korkeakoululta tai kolmannelta
- d) Tutkija on itsenäisesti kehittänyt ilman, että kehittämisessä on hyödynnetty kolmannelta saatua luottamuksellista tietoa
- e) ovat viranomaistoiminnan julkisuutta koskevan lainsäädännön mukaan julkisia.

8. Sovellettava laki ja oikeuspaikka

Tähän sopimukseen sovelletaan Suomen lakia.

Tätä sopimusta koskevat erimielisyydet ratkaistaan Korkeakoulun kotipaikan käräjäoikeudessa.

9. Sopijapuolten muut sitoumukset

Sopimuksen osapuolet vakuuttavat, ettei heillä ole muita tähän sopimukseen vaikuttavia tai tämän sopimuksen mukaisia oikeuksiin ja velvoitteisiin vaikuttavia sitoumuksia.

10. Sopimuksen voimaantulo ja voimassaolo

Tämä sopimus tulee voimaan Sopijapuolten allekirjoituksella. Salassapitovelvoite on voimassa __ vuotta siitä, kun Tutkimus on päättynyt.

Allekirjoitukset

VIRALLISLÄHTEITÄ

Tekes, ohje. Innovaatioläheisen julkisen tutkimuksen projekteihin sovellettavat erityisehdot.

Euroopan unionin komissio. (2006) Report of the CREST Expert group on intellectual Property (2. cycle).

Irish Council for Science, Technology and Innovation. (2004) National code of practice for managing intellectual property from publicly funded research.

Euroopan unionin komissio. (2003) The role of the universities in the Europe of knowledge.

Euroopan unionin komission asiantuntijaryhmä. (2004) Management of intellectual property in publicly-funded research organisations: towards European guidelines.

Saksan liittotasavallan opetus- ja tutkimusministeriö. (2004) Knowledge for Markets – BMBF for commercialization campaign.

Helsingin Yliopisto. (2004) Yliopisto, Suomi ja maailma 2020 -työryhmän raportti.

Uudistuva, ihmisläheinen ja kilpailukykyinen Suomi – Kansallinen tietoyhteiskuntastrategia 2007–2015. (2006)

SITRA

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto

Itämerentori 2, PL 160, 00181 Helsinki, www.sitra.fi
Puhelin (09) 618 991, faksi (09) 645 072, sitra@sitra.fi

ISBN 978-951-563-592-1

ISSN 1457-5728